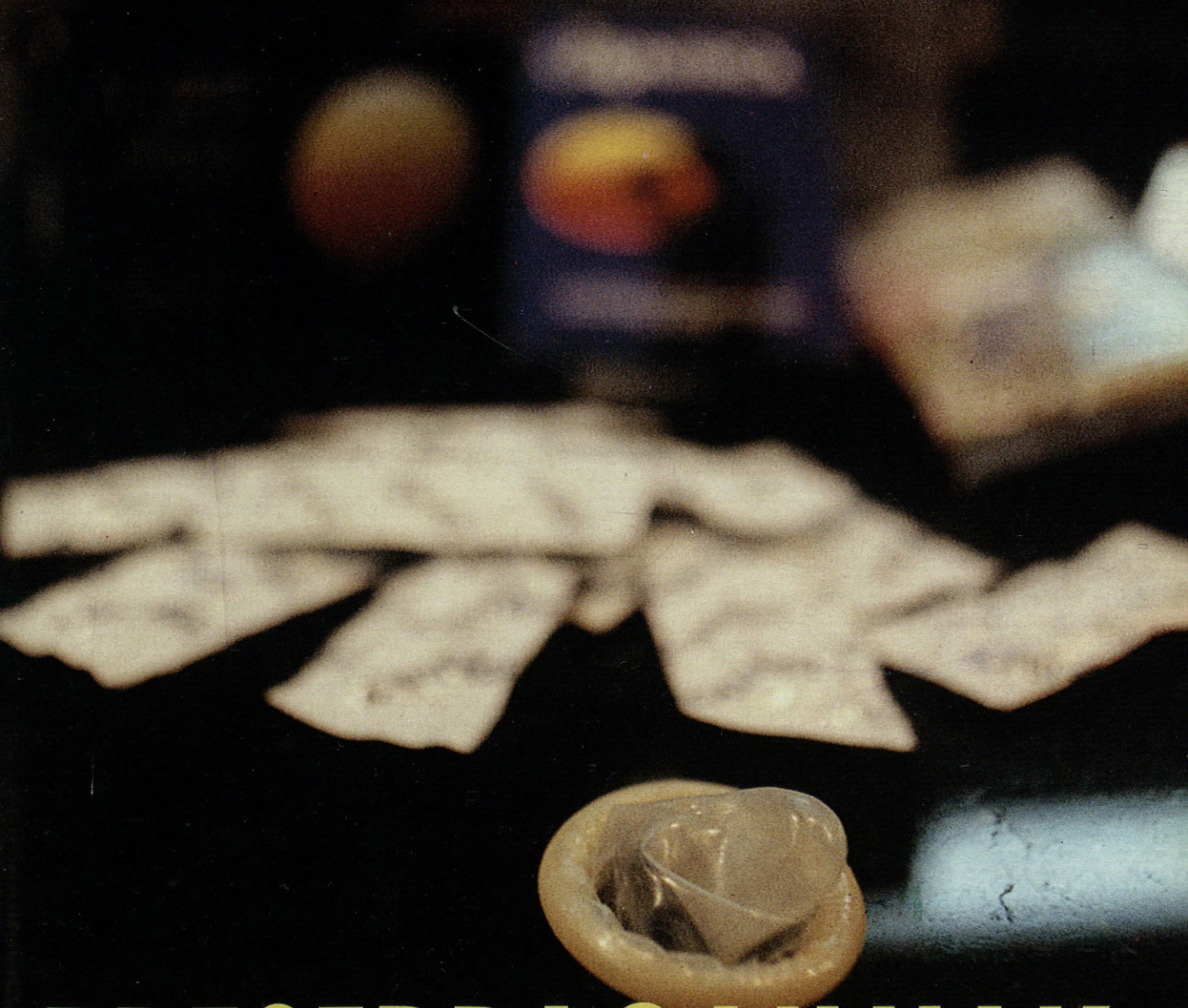

1990eko azaroak 18 — 1.313. zenbakia — 175 pezeta (BEZ barne) / 10 libera

ARGIA

**PRESERBAGAILUAK
HITZETIK ESKURA**

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Elxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

**S. JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Telf.: 12 05 73—71 61 60
San Juan, 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

Nafarroako irratilizentziak direla eta

IRUÑEAKO Zaldiko Maldiko elkarteak protestarik gogorrena azaldu nahi dio Nafarroako Gobernuari, euskarazko irratia lizentzien banaketatik kanpo utzi dituelako.

Horren ondorioz ez dute baimenik jaso horrenbertze urtez administrazioan ate joka ibili diren bi irratik: Iruñeko Euskalerrria irratia eta Baztango Xorroxin irratia.

Elkarte honetako bazkideok arras egoera larritzat jotzen dugu Nafarroan duguna, hots, euskara gero eta baztertuagoa baita. Bazterkeria berri honi buruzko esplikaziorik ez dute eman eta,

oraingoz behintzat, ja ere ez du esan Hizkuntza Politikarako Zuzendaritza Nagusiak. Jaun Zuzendari Nagusiak eritzia plazaratu beharko luke, eta, hortaz gain, baten batek hartutako bideari jarraiki beharko lioke ere.

Gure elkartean 120 bazkide baino gehiago gara, pentsamolde diferentekoak. Oraingo honetan denok ados gara Diputazioa markurbidean barna doala erraterakoan. Euskara normalizatzea bultzatzen dugu Elkartetik, eta argi dago ez dela normalizaziorik euskarazko irratirik gabe. Lotsa sentitzen dugu, ahalketurik gabilta, ez guregatik, gure herrialde honetako agintariengatik baizik.

Lerron bitartez el-

kartasuna adierazi nahi diegu Euskalerrria nahiz Xorroxin irratian lanean dabiltzenei. Erran ere, behar adina ekitalditan parte hartuko duela Zaldiko Maldikok aipatu bi irratiei baimena edo legezko aitorpena egin artean.

Enrique Diez de Ultzurrun,
Elkarteko Idazkari

Postakutxak herritarrengandik urrun

Herri honetan zerbait jakiteko, egunkaria eta castellanoz BOE (Boletín Oficial del Estado) deritzona irakurri behar ditugu, eta han eta hemen galdezka ibili.

Gure Postakutxetan

publizitate ugari iristen da, baina herritarrek behar dituzten informazio-orriak ez.

EUROPAN biztanleek beren etxeko postakutxetan jasotzen dituzte informazio-orriak:

—beren udaletxeko informazioekin

—beren postetxetik, tarifa eta arau aldaketen berri emanaz. Belgikan posta-kodigoen liburuska ere bai...

—banketxea eta beste zerbitzu publikoen informazioak ere

Hemen EUSKAL HERRI BERRIA sortu nahi baduzue, gure LAUGARRREN MUNDUA sustraiz aldatu. Gaurko abiadan aberatsak gero eta aberatsago izango dira eta po-breake gero eta MISERABLEAGO.

Erlauntza

Txeke hau Argia Eguneko mahaitan entregatuz gero, 90eko

EUSKAL KULTURAREN URTEKARIA

300 pezeta / 15 libera merkeago

lortzeko aukera izango duzu. Urtekari bakoitzeko bono bakarra zaizu baliagarri.

ARGIA

1.313. alea

6. Politika kronika. N. ARRASTOA.

8. Jose Maria Gorordo: «Guztiok gure helburuak bete nahi ditugu eta batzutan biolentziaz baliatzen gara». AMAIA NABASKUES eta MYRYAM GARTZIA.

12. Joseba Elozegi: Gudari zaharra, ekintza gizona. B. ARTOLA.

16. Politika ttantaka.

18. Nazioarteko kronika. PABLO SASTRE.

20. Korsika, autonomi hotsak astindu gogorra eragin du irlan. XABIER LETONA.

24. Nazioartea ttantaka.

26. Preserbagailuen gerra. PABLO SASTRE.

31. «Comecosa», Euskal Herriko espainiar prentsa ezarriena. JON OLAIZOLA.

35. Joan Mari Torrealdai: «Hemen pentsamendua erderaz sortzen da». JOSU LANDA.

40. Kultur kronika. JOSU LANDA.

42. Euskaldi Irratia Atxagarekin irrati nobelak piztu nahian. GARBIÑE UBEDA.

45. Topo antzerki taldea: «Ikusleak gehitxo jotzen du txistera». GARBIÑE UBEDA.

47. Pako Aristi: «Burua babesteko osatu dut trilogia». J.J. PETRIKORENA.

50. Munduko Kultura: David Linch: Irudietako manipulatzaila grinatsua. J.M. HERITZ.

55. Aste giroa.

63. TXT.

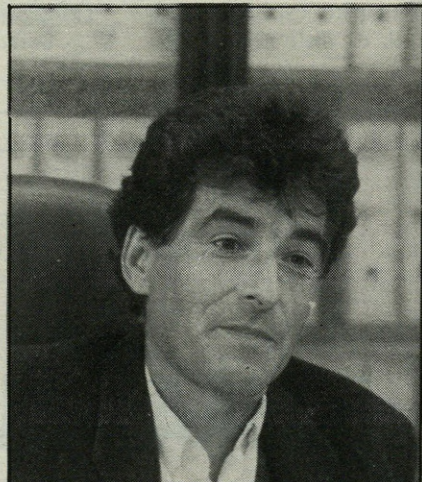
66. Azkena: Frekuentzi banaketak Nafarroan. IÑAKI CAMINO.

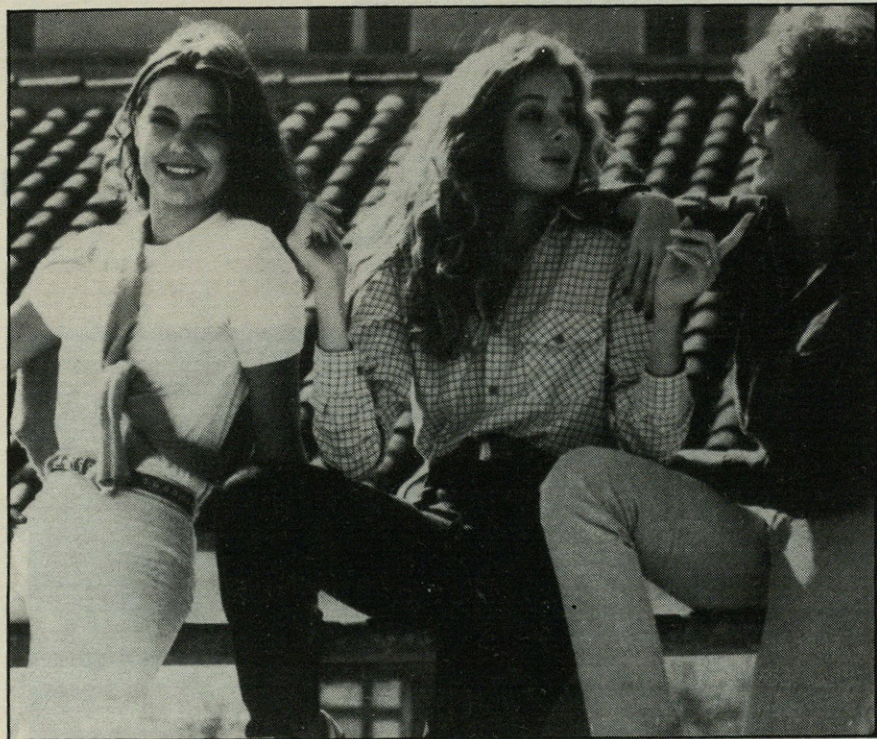
JOSE MARIA GORORDO: EITBko zuzendaritza utzi eta Bilboko alkate jarri zen. Ordudanik zeresan ugari sortu du bere gestioan aurrera eraman dituen erabakiak direla medio. Partiduarekiko —PNV-EAJ— azaldu dituen eritzi kontrajarriak, proiektu hainbatek —kuboa, erakustazoka— Gasteizko Jaurlaritzatik bezala Diputazioatik izan duten oposizioa... Udal hauteskunde bezperan kasik, lau urte hauen errepasso bat egiteko parada eskaini digu, eta aurrera begiratzeko ere. Joku handia eman dakien gizona./8

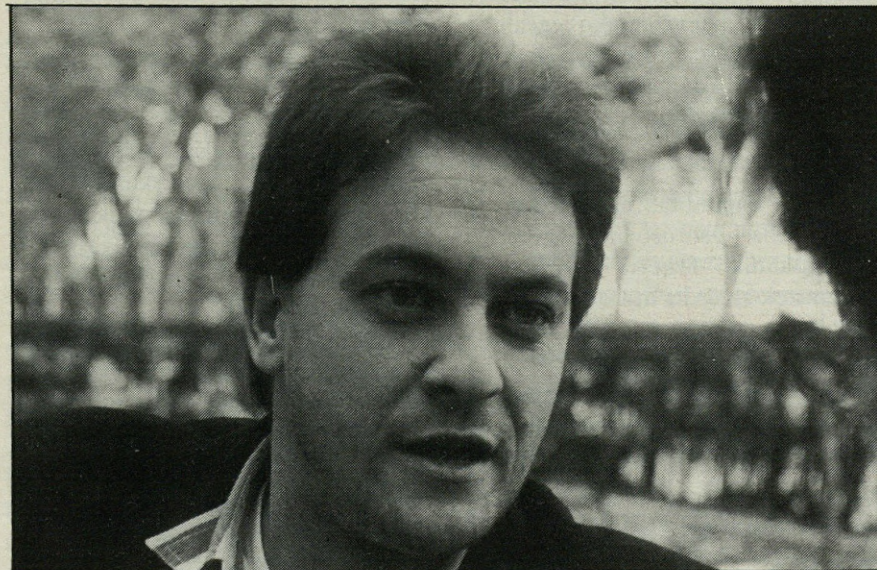
KORSIKA: Korsikalako irlatik dator notizia: Bertako zenbait indar politikok burutu duten Autonomia Estatutua Estatu frantseseko Asanblada Nazionalean aurkeztuko da gutxira. Erakunde ofizialetatik korsiar herria onartzen den lehenengo aldia omen. Ordea, ikuspuntuek ez dute bat egiten, indar nazionalistak orohar kritikoak direla Estatutuarekiko./20

J.M. TORREALDAI: Jakin aldizkariaren zuzendaritzan aspaldi honetan, egunkariaren aldeko apostuan ere punta-puntan, euskal prentsaren lanean dihardu etengabea Joan Mari Torrealdai. Badu ordea, inork gutxik ezagutzen dion lan handi bat eskuartearen: zentzura frankistari buruz burutzen ari den tesia. Gai honek hain zuzen hartu du lehenasuna elkar hizketa honetan./35

PRESERBAGAILUAK: Erromako Aitak farmazilariei paper aktiboa joka dezaten eskatu die: Preserbagailuen gerra. Apezpikuek abstinentzia gomentatzen dute. Profesionalek ordea informazioa eta prebentzio lanari ematen diote lehenasuna desio gabeko haurdunaldiaren afera honetan. Espainiako gobernuak preserbagailuen kanpaina hasi duen honetan alde eta aurkako arrazoiek eta posizionamenduek indar berezia hartu dute. Guzti honen atzean sexualitateari buruzko «signatura pendiente»a dago jokoan. /26

PAKO ARISTI: Hogeitertekin trilogia bat egitea deliberatu zuen, eta zortzi urte beranduago bere hirugarren nobela, «Krisalida», argitaratu du. «Kcappo» eta «Irene» garai bateko Euskal Herria «trukulentoa» bazuten oinarri, oraingoak egungo gizartearen fabula erakusten digu. Denetarik gertatzen da: asesinatoak, liburuak letu eta erotzen den jendea, animaliek hitzegiten dute... Zenbait gai desmitifikatzea helburutzat hartuta bere buruarekin bezala lanarekin gustura agertzen den gizona dugu Pako Aristi. /47

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostia: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Luis Fernández, Josu Landa, Xabier Lekuona, Imanol Murua, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria, Iñigo Makazaga.

Bilbon: Lorea Agirre, Jose Luis Aizpuru, Joseba Azpeitia, Joxe Mari Egaña, Xabier Letona, Sabiño Madariaga, Xabin Makazaga eta Jon Olaizola.

Gasteizen: Bagare taldekoak.

Iparraldean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.

Argazkiak: Aitor Bayo.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Natxo Allende, Enrike Amonarriz, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton Azkargorta, Joxe Azurmendi, Joxe Felix Azurmendi, Nerea Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Punttuba, Amaia Elozegi, Enbido, Xarlo Etxezaharreta, Martin Garitano, Andres Gostin, Mielanjel Harana, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izagirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Amaia Lasa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Ermiñe Madariaga, Fermin Muguruza, Rosa Martin Sabaris, Edu Mintegi, Laura Mintegi, Bego Montorio, Morau eta Martin, Joxe Mari Ostolaza, Martxelo Otamendi, Jon Sarasua, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealdeai, J.L. Alvarez 'Txillardegui', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta, Jesus Mari Zalakaín, Patxi Zarautz eta Joxemi Zumalabe.

Diseinu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Albisu, Jon Barandiaran, Patxi Puertas eta Garbiñe Ubeda.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Lema 7 (Tlfnoa: 426996).

Promozioa: Josu Esnal.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknikoa: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80—1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g.

20012 Donostia / Tenderia kalea 33 3. ezk.

48005 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4166936, 4166500.

Telefaxa: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1990. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria 7.000 pezeta.
Ipar Euskal Herria 465 libera.
Estatu Espainola 7.000 pezeta.
Beste atzerriak 9.300 pezeta.
Airez 14.000 pezeta.

Gobernu osaketaren hirugarren rola

ASTEBURUKO atsedenaldiaren ondoren, EAJk eta PSE-PSOEek, berriro ere, gobernu osaketaren harremanei ekin diete. PSOEek ospatzen zuen XXXII. Batzarrea probetxatuz, jeltzaleek datozen asteetako zein estrategia erabiliko duten lasaitasunez aukeratzeko astia izan dute, Artean burututako Asanblada Nazionalak etxe barruko hari guztiak ongi lotzeko eta jeltzaleen arteko komunikazio on bat edukitzeko aukera eman bait du.

Gobernu osaketari dagokionez, gobernuaz kanpoko «hariak» lotu nahi dituela adierazi eta erakutsi dute jeltzaleek, baina orain arte mugimenduen erakusketa egin dutenak PSOEko sozialistak izan dira, EAJk gobernu osaketaren negoziaketan barnean sartu nahi zuen Acenor enpresaren lehendakariak sozialistek aukeratu bait dute dagoeneko.

Ramon Jauregui kontseilaritzen banaketaz mintzatzen den neurrian, Ardantz eta Arzalluzek Madrileko sozialistekin —eta ez Gasteizkoekin— negoziatuko dutela baieztatu dute, Ardantzaren hitzetan «Ferraz kaleko sozialistekin negoziatuko dugu, beraiek honelaxe eskatu bait digute». Ardantzak zioena hortxe dago, baina EAJk negoziatzeko esku artean duena ez du erakutsi oraindik, baldin eta PSE-PSOE gorbernutik

EAEren gobernu osaketarako negoziaketak hirugarren astean sartu dira.

kanpo uztea mehatxatzen ez badu edota datozen lau urteetako legealdian «Garaikoetxearen estiloa» hartzen ez badu. Eta hau gertatzeko aukerak urriegiak dira.

PASA den asteburuan mugitu den beste alderdia —aste osoan zehar ere bai— Euskadiko Ezkerra izan da. Teo Uriartek alderdia utzi zuenetik, zio bat baino gehiago dela bide, eguneroko prentsan azaldu da EE.

Bilboko EEK Jon Nicolas zinegotzia eta Kizkur Eskauriatza Bilboko

EEKo idazkaria alderditik kanporatu ditu, «alderdiarekiko eta Bilboko Zuzendaritzarekiko behin eta berriro erakutsi duten azpikeriagatik». Bi kanporatuok «Basoa» barne korronteren bozeramale gisa agertu ziren aurreko astean, hauteskundeetan EEK jaso dituen emaitza kaskarrak Zuzendaritzaren errua zela esanez eta honen dimisioa eskatuz. EEren erantzuna jaso dute.

Honetaz gain, Euskadiko Ezkerrak Hegoaldeko datozen udal hauteskundeetarako Eusko Alkartasunarekin bat egin dezakeela aipatu du Egin egunkariak. Hainbat kontaktu eta bileren berri eman du, sor litekeen alderdiari «Euskal Alderdi Sozialdemokrata Abertzalea» deituz. Deia egunkariak, berriz, beste era batez bada ere, Euskadiko Ezkerra Eusko Alkartasunarekin ere lotzen du. Bi alderdi hauetako militante ezagunei Herri Batasunako «ez marxista-leninistak» batuko litzaieke, denon ar-

— Nafarroako PSN-PSOEko sozialistek erregionalistek egiten dituzten eskakizun ekonomikoei baiezkoa ematea UPN hari motzez lotzeko moduetako bat dela dakite eta hau berriro frogatua gelditu da ●

nd-a

tean Amatiñok dioen «zuhaitz mon-
tzoniarra» osatuz. Kronika hau idaz-
ten zen ordurako, Donostiako uda-
letxeko EE eta EAKo zinegotziek in-
tosikaziotzat jo zuten azken artikulua
hau, lehendabizikoari buruz ezertxo
ere esan ez zutela.

BENETAKO negoziaketak Nafa-
rroan burutu izan dira. Nafarroako
Gobernua eta Iruñeko udaletxeak,
PSN-PSOE eta UPNk alegia, liskar be-
rezia izan dute Iruñeko udaletxeko
zorra noren bizkar gainera doan era-
bakitzeko.

Astean zehar, 1991ko Nafarroako
Aurrekontu Orokorrak onartuak
izan zitezen joan etorri handiak egin
dituzte UPN eta PSOEkoek, kontsen-
tsua puntu gehienetan lortuz baina
udaletako zorrekin zer egin ez zeki-
tela. UPNk Iruñeko 600 milioi peze-
tako zorra Gobernuak ordain dezan
eskatu du, Gobernuak udalaren ges-
tioa udalaren kontua izan behar due-
la eutsi duelarik. Azkenean PSOEK
amore eman du, Rafael Gurrea eta
Alfredo Jaime UPNkideek Jose Anto-
nio Asiain eta Federico Tajadura so-
zialistak bere onean sartu dituztela.

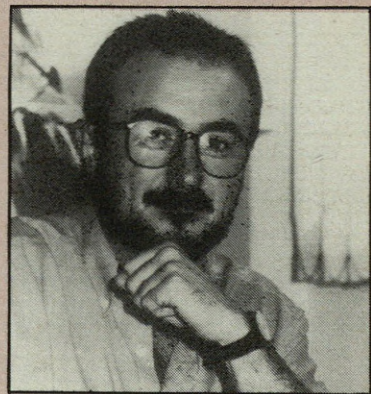
Nafarroako aurrekontuei oraindik
baiezkoa eman ez bazaie, akordiora
iristeko burutu den urrats honekin
PSN-PSOEK 1991eko aurrekontuak
ziurtatu ditu. Nafarroako
PSN-PSOEko sozialistek erregiona-
listek egiten dituzten eskakizun eko-
nomikoei baiezkoa ematea UPN hari
motzez lotzeko moduetako bat dela
dakite eta hau berrir frogatua geldi-
tu da. Beste mailako eskakizunik
egongo ez delakoan.

N. Arrastoa

B E T A U R R E K O R I K G A B E

Bluf Nobel

BERLINGO orma txikituz bukatu duten gertakariak hasi zirenean
itxaropena eta desanimoaren arteko sentsazioak nahasten zitzaiz-
kigun mundu honetako zapalketa erlazioetan aldaketa bat behar
zelakoan noizbait gertatu egingo zela bene-benetan sinesten genu-
noi. Beti ere kontraesanean jartzen gintuen langileen aldeko sistema
batetan bizitzeko zortea zuten proletarioak nola egon zitezkeen langi-
leen aurkako sistema baten ondo-
renen enbidia amorratuan. Hori
propaganda antisozialistaren ma-
mitzat hartzen genuen eta Hunga-
ria, Sobiet Batasuna bera, Albania
eta gero Alemania Demokratikoko
Errepublikatik proletal osakideak
multzoka ihesi ikusi genituenean,
propagandatzat mespretxatzen ge-
nuena egia gisa irentsi behar izan
dugu, «Desertorekak» ez bait ziren
marginatu gutxiengoa. Hala ere,
helburuak errealitate bihurtzeko
sistemak beti izaten dituztela hu-
tsak bagenekienontzat, eta langi-
leek aldeko sistemak ere zoritxa-
rrez ez direla erremediorik gabeko printzipio horretatik libratzen bar-
neraturik genuenontzat bazegoen, bestalde, geure etxean behintzat
aurreragokoen gaizki eginak, horietatik batzuk gutxienez, zuzenduko
zirenaren komentzimendua. Bitartean, gizarte aldaketa horiek posi-
ble zirela ziurtatzen zigun, akats guztiekin, sozialista jaio zen anaia za-
harrenak. Hori ere erortzen joan zaigu.

X A B I E R O L E A G A
(EGINeko zuzendaria)

BAINA guzti hori errebisatzen geunden momentuan ere beti ge-
nuen fede etenezinezkoa langileen aldeko ideologia historiko nagu-
sian sekula ez zela desagertuko pakearen aldeko, gerra eta militaris-
koaren aurkako kultura hain sustraitua. Paradoxa bada ere, hain zu-
zen pakearen nobel saria bera jaso berri duen Gorbachev izan da sozia-
lismoak bere barne gerraren aurka eraman duen tradizionari muzin
egin diona Iraken erasu armatuari, Estatu Batuek hainbeste nahi zuten
posibilitate horri, atea irekitzean. Mosku zen, dudarik gabe, Washing-
tonen eraso armatuak zuen eragozpenik handienetakoa nazioarteko
kontsentsuan. Sekulako inperiorik handienak ez du jada eragozpenik
gerra «zapaltzea»ren aurkako mezua bakarrik ez, gerraren aurkako
kultura historikoa ere ez digu utzi nahi aurtengo nobel sariak.

Urrikoen ostean, udal hauteskundeei begira Bilboko alkatearekin solasaldia

Jose Maria Gorordo: «Guztiok gure helburua nahi ditugu eta batzutan biolentziaz baliatze

Jose Maria Gorordok hiru urte daramatza Bilboko alkatetzan eta zeresan handiak sortu ditu bere lanak. EITBko zuzendari izan zen plentziar honek aurkako jarrera ugari erakarri ditu, Bilboren gestioa antolatzeko orduan. Intelektual, herritar, beste politiko, baita alderdikideei ere, Bizkaiko Diputazioari eta Gasteizko Jaurlaritzari ondoezak piztu dizkion jelkidea dugu

ARGIA. Zeure proiektuek (kuboa, erakustazoka...) Eusko Jaurlaritza edo Diputazioaren oposaketa aurkitu duten arren zuk indar handiz defendatu dituzu. Zergatik gertatu da apoio eza?

J.M. GORORDO. Ez da apoio eza, nik interesak ezberdinak direla uste dut. Baina ez dut begi onez ikusten Erakundeek Bilbori boterea ken diezaioten. Dena dela, sortutako gatazka publikoki zabaltzea ondo deritzot, jendeak bere inguruan, hurbil daukana jakin behar du. Ni Bilboko alkatea naiz eta auzokide guztiek ez ba naute aukeratu ere; ni bere ordezkaria naiz eta Bilbo osoko kezkak igortu behar ditut. Horrek gai tekniko batzuetan tira-birak sortzen ditu, baina

ez botereen borrokarik, Udala, Eusko Jaurlaritza eta Diputazioaren artean. Izan ere, ados ez gauden eginbeharren banaketa bat esistitzen da. Gure aberria behetik gora egin behar dugu eta ez aldrebes. Erakundeak hiritarrarengandik ahalik eta hurbilen egon beharko lirateke eta guk Udala lan horretarako aproposena dela defendatzen dugu. Horretarako Auzo Kontseiluen bidez banaketaren eredua aplikatzen saiatzen ari gara. Bilbo nagusi da eta bere kriterioak ditu komeni zaiona erabakitzeko. Ni ez naiz mutiko zintzoa izango Bilbon inbertsioak lortzeko.

A. Gatazka guzti hauek suertatu ondoren, EAJ-PNVk zure gestioa mugatu du? Alderdi dizi-

plina esistitzen da?

J.M.G. Diziplinarena alderdi guztietan gertatzen da. Hemen bulegoan txontxongilo bat daukat, pappin hau nire askatasunaren sinbolo bihurtu da; egunen batean kentzen badut, nik ere joan beharko dut. Hala ere, pentsatzen dudana esatea nahiago dut. Hobe da eta jarrera honengatik pozik nago. Koherentzia garrantzitsua da. Honek makurraldiak ekartzen ditu baina hauek egotea ez dela gauza txarra pentsatzen dut. Gainera, azken denboraldi honetan soluzio orokorrak ez dira egokienak. Gaurko arazoak langabekia, insumisioa, IHES-a dira. Orain problemak konkretuagoak dira eta alderdiak honetaz konturatzen ari dira.

A. Zeure burua antimilitaristatzat jotzen al duzu?

J.M.G. Bilbo antimilitarista ageri da. Konfliktoei soluzio paketsuak aurkitzea hoberena izango litzateke. Gertatzen dena da gero kontraesanak agertzen direla. Bake-zaletasun hutsa ez da existitzen.

A. Baina Golkora joan behar bazina zer egingo zenuke?

J.M.G. Ba, egia esan, ez dakit zer egingo nukeen. Nire garaian ez zegoen aukeratzeko posibilitaterik. Eta gaur egun... ez dakit. Erantzun indibiduala ematen ez naiz ausartzen. Nor ez da biolento gaur egun? Aspektu batetan edo bestean guztiok gure helburuak eta nahiak bete nahi ditugu eta hoiek betetzera koan batzutan biolentziaz baliatzen gara, ezta? Txarra dena errefusatzeko ondo legoke; baina esan bezala nahiago dut nire burua gai honetan ez sartzerik.

A. Udaletxean alderdi guztiekin eta baita HBre-

bete gara»

kin ere egiten duzuen lan amankomuna òndo doa-ladirudi.

J.M.G. Bai, alderdi guztiekin. Bakoitzak bere presentzia eta bere boterea dauka gizartean. Harremana ikusgarriagoa gerta daiteke Bilboko Udaletxeak daukan antolaketa era bereziagatik. Hemen, alkateztatik alderdi ezberdinetara erantzunkizunak ordezkatzen dira, honekin udal egituraren parte hartze aktiboagoa dago. Nik ez dut esaten eredu honek edonon funtziona dezakeela, baina Bilbon ona izan da.

A. *Euskadi aipatzera-koan Euskal Herria aipatzen duzu?*

J.M.G. Bai, berdina da, nik ez ditut kontrajartzen. Oso huts haundia da. Nafarroa Euskadi da baina bertan badago jendea horrela pentsatzen ez duena eta kontutuan izan behar dugu nafarrotarrek horrela pentsatzeko eskubidea dutela. Gaur egungo proiektu politikoak hiru probintzia besterik ez ditu hartzen. Hau

■ Gorordoren eritziz boterea arlo txikietatik nagusietara sortu behar da eta ez aldrebes.

errelitate objetibo bat da, Nafarroa proiektu horren barne izan arren eta nik Euskal Herri barruan ikusten dut.

Jakina, Euskal Herri euskalduna defendatzen dut eta prozesu honetan une bakoitzeko errealitateak barneratuz eta hiritar guztien borondateraren espresioa onartuz. Eta hau jakiteko bidea botua ematea da. Arazoen konponbidea alderdi politikoen akordioetan oinarritu behar da eta ez bakarrik Madriletik baizik eta nazioarteko komu-

nitatetik ere.

A. *Datozen Udal Hateskunderi buruz, zure ustez EAJ-PNVk badauka konfiantzarik zugar, alkategai bezala aurkezteko?*

J.M.G. Eta, nor da EAJ-PNV?

A. *Zu alkategai izendatu behar zaituena.*

J.M.G. Oso urruti daude. Alderdi bakoitzak bere aukera sistema du, hiritarrei azaltzen zaie eta jendearen eritzia araberak hauta-gaia aukeratzen dute. EAJ-PNVk prozedura de-

mokratiko bat dauka. Neu orain dela 14 urte alderdikidea naiz...

A. *Berriro ere alkatezta onartuko zenuke?*

J.M.G. Kontua oraindik ere ez da aztertu, beraz ni neuk ere ez dut pentsatu. Nire ustez garrantzitsuagoa da egin nahi duguna irten dadila lortzea. Baina hauteskundeak oso urrun daude. Dena den, alkate lana egitea oso polita izan da, kaleko eta jendearen arazoetatik hurbil bait zaude.

A. *Zer deritzozu EAJ-PNV*

«Alderdi abertzalearen akatsa zatikaturik egotea da», dio Bilboko alkateak.

eta PSE-PSOE koalizioa-
ri?

J.M.G. Politikagintza hitzarmenen artea da. Kontutan izan behar dugu politika zatikatuta dagoela, alderdi bat besterik ez balego eta bere egitura hondatzen bada, norengandik jaso dezake laguntza? Bigarren kuestioa arazoen irtenbideak emaitzetatik etorri behar direla da. Aurreko huteskundeetan nire alderdia banaketa batetik ateratzen ari zen eta hau oso gogorra da, gehienbat gehiengo ordezkatzen duenean. Alderdiaren baitan bazeuden

gutxiengora joan nahi zuen jendeak. Ni neuk gobernatzeko aldeko jarrera nuen. Gainera, nire ustez EAJ-PNV gobernu alderdi bat da. Gobernatzen saiatu beharko ginatke, hori alderdi guztien asmoa delako, nolabait alderdi politiko baten helburua gizartea bere proiektu politikoaren bidez aldatzea da.

Gaur egun, egoera hobetu da guretzat. Bestalde, PSE-PSOEek dagokion potentzia baino gehiago eskuratzen du. Alde batetik, botoen bidez Euskal Herriko gobernu autonomikoan

lortzen duena eta bestealde, deszentralizaturik ez dagoenarengan zuzenean agintzen du. Adibidez: Labe Garaietan Espainako Gobernu ordezkaria auke-ratzen du, lehendakaria hautatzen dute, Petronor-en haiek agintzen dute eta Bilboko Portuan baita ere. Guzti hauek guk itzuleratzen ditugun potere partzelak dira. Gure asmoa aberri bat eraikitzea eta aldi berean arazo konkretuei une konkretuetan irtenbide zehatzak ematea da. Abertzaletasunak ezin du ideietaz soilik bizi.

Politikagintza hitzarmenak egitearen artea da ●

A. Gaur egun PSE-PSOE eta EAJ-PNVk aurrera daramatzaten negoziaketak zertan dira, kompetentzien borroka alda?

J.M.G. Aberri honen eraketa era negoziazio mahai-inguru batetatik dator, non Euskadin gehiengo eskuratu duten alderdi guz-tiek bertan egon behar du-ten.

A. Zein dira alderdi poli-tiko guztiak.

J.M.G. Administrazio Autonomoaren helburuak pragmatikoak dira, hau da, erdi edo labur epeko proiektuak. Baina askotan esaten digute premiazkoari lehenetasuna ematen diogula eta benetan inportantea dena ahazten dugula. Nire ustez kompetentzien banaketa oso garrantzitsua da. Azken finean ere kompetentzien banaketa hau helburu bihurtu delako.

A. Herritar bezala, nola ikusten duzu biolentzia egoeraren aterabidea?

J.M.G. Irtenbidea nire eskutan balego patentatuko nuke eta martxan jartzeko ahaleginak egingo nuke. Nik biolentzia aizkoratzen dut. Esanten omen da Euskal Herriko %70-80 biolentziaren kontra dagoela baina aldi berean ez dute esaten Euskal Herriak autodeterminazioaren aldeko jarrera bat duela. Alde batekoa esaten baduzu eta bigarren alde ez baduzu aipatzen ez dago ondo. Gehiengoaren eritziari adeitasuna norabide bietan azaldu behar zaio. Ikuspuntu utopiko batetik hau da erantzun-

Udaletxean alderdi politiko guztiek lan egin behar dutela aipatzen du Jose Maria Gorordok.

na. Beharbada, alderdi politikoek ezin izan dugu edo ez dugu jakin, baina egia da ez dugula antolatu amankomuneko azpiko berdintasunik. Badago biolentziaren kontra dagoen jarrera bat eta baita autodeterminazioaren aldekoa ere. Nik jarrera bi hauek defenditzen duten alderdi politikoetan sinesten dut eta jarrera hauek Estatu Espainolaren aurrean defenditu behar dira. Guk ez dugu nahi Madrilen gobernatu, horrela baltiz PSOE edo PPkoak izan ginateke.

Honek sistematikoki esan nahi bat du. Hiritarren borondatea da botu diferentziatzailea. Nazioarteko egoera berriak aukera berriak ere eskeintzen ditu. Amankomuneko etxeak Euskadiri esparru berezi bat eskeintzen dio, nik

ulertzen dudan bezala sukalde eta bainu eskubideak barneratzen dituen logela propio bat. Gure logela Euskadi izango zen Estatu Espainoletik at, besteen proposamenak eta ikuspuntuak onartuz.

A. Koalizio hipotetiko guztien artean zein hartuko zenuke?

J.M.G. Bat ere ez. Guztiek abantailak eta desabantailak dituzte. Alderdi abertzalekook banandurik gauden heinean, beste boterea

gero eta indartsuagoa da. Eta honen froga da aurreko legealdian soluzio guztiak PSOE-ren eskutik pasatzen zirela. Gaur egun hau ez da horrela gertatzen, EAJ-PNVk botoak berreskuratu dituelako eta hau, nahiz eta guztien gustukoa ez izan, aurrerapen bat da. Abertzaletasun arloan lau alderdi egoteak, PSE-PSOEri boterea ematea suposatzen du. Nor ausartzen da zintzasunez esaten zeintzuk diren nazioarekin ados agertzen diren alderdien interesak? Bi alderdi abertzale egotea ona al da? HB-k hiru alderdien alternatiba ikusten du: EAJ-PNV, PSE-PSOE eta HB. Honek esan nahi du badaudela bi alderdi jarrera ertaina daukatelarik kokapen zaila dutenak gaurko esparru politikoan. Hau ona ala txarra suertatzen da

herriarentzako? Oso erantzun zaila da. Oraingoz gure herrian galdera ugari daude: zein da EE-ren etorkizuna? zein EA-rena? Nola-ko jarrera izango du HB-k hurrengo legealdian?. Oraindik ere hauteskunde prozesu gehiago behar ditugu galdera hauen irtenbidea jakin dezagun. Gaur egun lau alderdiek botoak lortzeak, dibertsitatea dagoenaren islada da.

A. Gorordok lehendakaria izan nahi al du?

J.M.G. Bilborako alkate on bat izan nahi dut, horretan saiatzen naiz bederen. Beti orainean pentsatzen dut. Ez ditut etorkizuneko planik egiten.

Amaia Nabaskues

Myriam Gartzia

— Aurreko legealdian erabaki guztiak PSE-PSOEren eskutik pasatzen ziren ●

Joseba Elozegi, askatasunaren borrokalari eta nazionalista historikoa

Gudari zaharra, ekintza gizona

Joseba Elozegi azaroak bostean hil zen, 75 urte betetzeko hilabete falta zituenean. Bere hilketak abertzale guztiak hunkitu ditu eta berekin batera gudari izandako borrokalariaren istorio luzea lurperatu da. Bere bizitza euskal borrokaren istorioan zehar luzatu da eta honi buruz mintzatzeko Martin Ugalde, Emilio Lopez Adan Beltza eta Kepa Ordokirengana jo dugu

DONOSTIAN

1915ean jaio zen Joseba Elozegi eta oso gazte zela Espainiako gudan borrokatu zuen. «Gaztetatik hasi behar izan zuen bere herriaren alde armak hartuz», dio Kepa Ordokik, beste Gudari zahar batek. «Abertzalea zen erabat eta borrokarako kemenik ez zitzaien falta», argitzen digu. Guda aurrera zioala, euskal gudari ugari erori zen eta tartean Ordoki eta Elozegi ere bai. «Gartzelan ginela oso tratu txarrak jaso genituen baina hala ere berak ederra egin zuen. Patioan gartzelero batek guda galdua zela esan zionean, berak oraindik gudak irauten

zuela eta presoekin kontu izateko esan zion, ondo tratatzeko auskalo zer gerta zitekeen oraindik eta. Hori esan eta gero, izugarrizko jipoia jaso zuen».

Beste fronteko preso batengatik trukatua izan ondoren Barcelonan zegoela berriz frentera itzuli eta komandante izendatu zuten. Behin Catalunya erori zenean frankisten eskuetan, Frantziara ihesi zen Agirre lehendakariarekin batera. Ez zuen ez horregatik borroka uzteko asmorik. Eusko Gobernua Iparraldean jarri zela eta, Joseba Elozegi barnekaldera pasa zen 1942an, borrokara. Guda galdu eta gero herbesteko

Baina guda galdu eta aliatuek bizkarra eman zioten euskal borrokari. «Arazoak sortu ziren gudariengan. Barnekaldekoak, Elozegi barne, borroka tinko jarraitzeakoaren aldekoak ziren eta Iparraldekoak aldiz, Eusko Gobernua, beste era batera jokatzearen alde agertu ziren. Hala ere bera alderdikidea zen; PNVko militantea eta oso disziplinatua, eta borroka militarra uztea onartu behar izan zuen».

Gerora ETA sortu zen eta Eusko Gobernuak Informazio Zerbitzu bat antolatu zuen, bere buru Pepe Mitxelena zegoelarik. Talde

— **Gazteek, gure semeek, borrokarekin jarraitzen zutela ikustean ziur naiz poztu egin zela** ●

KEPA ORDOKI

honen lana barnekaldea eta Iparraldea lotuta edukitzea zen. Bertan burutu zituen Elosegik espioitza lan garrantzitsua. «Elosegik eta Ajuriagerrak EEBBtako enbaxada eta kontsultuekin kontaktu zuena zuen laguntza lortu eta

informazioa pasatzeko» gogoratzen du Komandante zaharrak.

Disziplina onartu behar

Baina Aliatuei eta Eusko Gobernuari informazioa pasa eta gudariak ekintzak egin zitzaizkien azpiegitura antolatzeaz gain beste lan bat ere egiten zuen Elosegik, «alderdia antolatzen zebilen. Ekintza gizona zen eta azpiegitura eta bestelako lanez gain beti egiten zuen ikurrina jar tze bat edota biztanleen moralara igotzen zuen beste edozein ekintza».

1980ko martxoaren 9an Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde gauean alderdiko, EAJ-PNVko, festa gauean.

Ordokik dioskunez, «*bainik eta baita Elosegi bezalako abertzale sutsuek oso gustora jaso genuen gazteek gure borroka jarraitu nahi zutenaren berria, baina fidela zen, alderdiari fidel*».

ETAKoen identifikazioa

Ekint za gizona zen Joseba Emilio Lopez Adan Beltzaren ustez ere. Eta gerra eta segituan erakutsi zuen gainera. Urte luzeetako geldikeria eraman ezinik, 1970eko iraileko ekintza erabaki omen zuen, bere buruari su eman eta Francoren aurrera bota. Erabaki pertsonala izan zen, baina une hartan aktiboan ari zirenak berehala identifikatu omen ziren harekin; ETAko askoren etxeetan ikusten ahal zen bere *Quiero morir por algo*. Beltzak dioenez ekintzak lotzen zituen Elosegi eta militante haiek.

Jakingarria da liburu hori EAJri ez baina Monzoni eman ziola Josebak, argitaratu zezan. Monzon eta Elosegiren artean, biek independentziaren aldeko ekintzaren beharra sentitzen zuten aldetik, «*paralelismo bat ikusten dut*» dio Beltzak. Biak gerran ibili zi-

Monzonek zioen «lehengo eta egungo gudariak» esamoldearekin bat zetorren Joseba Elosegi ●

EMILIO LOPEZ ADAN, BELTZA

SUA, Joseba Elosegik ez zuen Anoetako palkotik sua bakarrik bota; sutan zegoena bera zen!, beraz zen guztia bota zen. Eta ez zuen bere buruari emandako suarekin inor erre eta hil nahi izan. Bera eskaini zen, Gernikako sua sortu zuen generalaren begien aurrean bertan, honek ikus zezan, hau konturatu zedin behin betiko bere gerrak sortu zuen sute, infernu!, ikaragarri hark herri oso bat, gorputz eta arima, erre zuela.

Gernika osoa suntsitu zuela.

Hala dio *Quiero morir por algo*, bere testamentu bezala utzi zuen liburua- ren sarreran:

Gernikako sua eraman nahi dut,

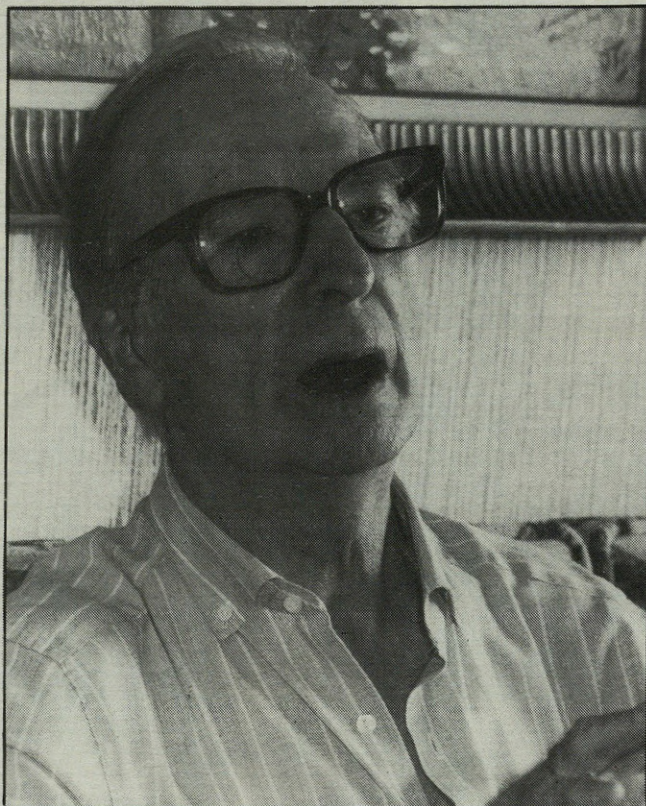
haren erretzailearen begietaraino.

Hau zen mezua.

Gudari gogorra izan zen Joseba Elosegi dagoeneko, hain gazte eta inoxente zela, atzetik eta abisatu gabe («arriba las manos» esaten zuten gutxienez zinemaman...) gerra piztu ziotenean; halere, gogor eraso

ren noski, Elosegi trintxeretan gainera baina Joseba Elosegik ez zuen inoiz ezker abertzalearengana jo- ko, baina «*lehengo gudariak eta oraingoak*» Monzonek zioen horretan oso ongi sartzen zen gizona zen Beltzaren ustetan. «*Azkenetarikoa izango zen, oraingo EAJko zuzendari- tzan independentziaren*

Joseba Elosegi, su

Martin Ugalde

zion gaztetxo hark mendian arma handiz jantzita eraso, eta bere defentsarako tiro egin behar izan zuenean.

Ez zuen Josebak inoiz, ezta ezuste kriminal har- tan ere, atzetik inor hil.

Gerrako gizonak seina- lea ematen dutenean, ba- dirudi debekaldia berez al- txatzen dela, eta edonork, edonun, edozer bota deza- kela!, dena libre dela...: Nafarroako sakanetan, zu- loak betetzeko; Arabako

belburua baino munduko ekonomian Euskal Herriak bere txokotxo aurtitu dezan asmoa nagusitu bait da».

Traizio berribat

Eranc o hil zenean Elosegik beste abertzale guztiek be- zala, euskaldunok hainbat

urtez borrokatutakoa esku- ratuko genuela pentsatzen zuen. Alderdi demokrati- koek ikurrinari musu eman eta ohore egin zioten eta Jo- sebak bihotzez zuten imaji- na hura gorderik. Hala ere zin egindakoa ez zen bete eta eusko gudariak berriz ere bakarrik geratu ziren, «*traizionatuta*».

1977an Askatasunaren

ramalea

lautadetan, haizea bezain libre ehiza egiteko; Gipuzkoako mendi baztar eta kanposantuetan ere pekatua libre; eta Bizkaian, sartu zirenean, lehen bonbak bezala orain tiroak, gorri, eta urdin, denak hemen tiro; tiro Bilboko kalebaztarrretan, ibaiertzetan, hegorik gabeko gizonak aideko txoriak bezala boteaz.

Hau zen eta gerra!

Joseba Elosegik ere izan zuen, bada, heriotza ez beste guztiak pasa eta gero, 1970an Donostiako frontoirako bere sua prestatzeko parađa. Orain, gainera, bengantzarko orduak denak joak. Hor zuen Josebak orain gorrotozko bentaja uher hori prest. Nahi izan balu, barruak hori agindu balio, hainbeste gerra sufritutako gure herriaren barruak izan zezakeen bada, Anoetako frontoian zegoen su emaile Nagusia, Txit Gorenena, berarekin batera akabatzeko aukera...

Baina Molak eta Francok gerra, makurkeriaz, bere hitza janez, prestatu bazuten, Joseba Elosegik

zer egin zuen gogora ekaritzeak lagunduko digu bere barrua neurtzen:

Bat, ez zuen inor hil nahi. Bi, sinesle zenez gero, bere buruaz beste egitea debekatuta zeukan: «Go goan dut —dio— sobietarrak Chekoeslovakian sartzerakoan bere buruari su eman zion txeko hartaz Aita Sainduak, Paulo VI.ak, zer esan zuen: hau ez zela suizidatu, baizik eta kausa justu batengatik hil zela. Nire kasua justua deritzat. Ez du seguraski haren oihartzunik izango. Baina esan nahi dut, idealista bat naizela, iluso bat. Halere, ez dudala damurik, eta mundu honetatik destinoak egin didan bideetik joan nahi dudala».

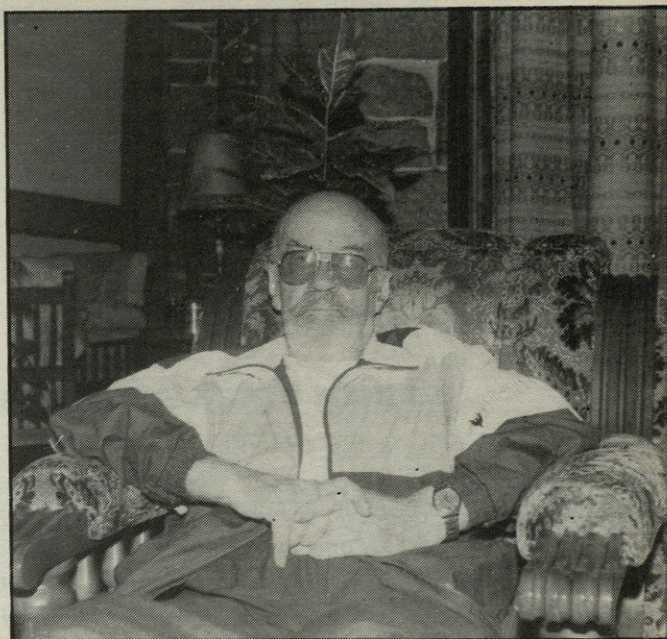
Hara nola, gero inork ezagutzen ez duen bidetik Joseba Elosegik ez dion inori su eman, ez dion inoiz berez tirorik bota; eta orduan hil ez zenez gero, orain, eta orain ere nola bere kontzientziarekin pakean, gizonki, hil zaigun.

Martin Ugalde

Martxa antolatu zela eta, Telesforo Monzonekin batera protesta martxa honetan parte hartu zuen. «*Baina alderdiak debekua luzatu eta ezin izan zuen aurrera egin*» azaltzen digu Kepa Ordokik. Hala eta guztiz ere, politikan tinko jarraitu nahi izan zuen eta Francoren osteko lehen hauteskundeetan diputatu

izateko hautagaitzat aurkeztu zen PNVren eskutik.

Hauteskundeak izan eta Gasteizko Gobernua osatuta, Elosegik nahikoa egin ez zenaren susmoa zuen, Ordokiren ustetan. ETak Espainiako Gobernuarekin zituen kontaktuak etekinik ateratzen ez zutela eta, Ordokik Txomin Iturberekin kontaktatu eta Madrilekin

ARGIAK bere azken elkar hizketa egin zioneko argazkia, aurtengo udaran. Pairatu zuen istripua zela eta ordurako ahuldua aurkitu genuen.

posible ez zenez ea gutxienez Gasteizekin fronte komun bat egitea posible zen aztertu nahi zuten. «Garai-kotexea zen Lehendakari eta beregana iristeko, Elosegirengana jo nuen. Azkenean Iparraldean Garaikotexea eta Txomin Iturbe bildu ziren eta ni eta Elosegik ere joan ginen. Hitzegiten hasterakoan Txominek, haserre handiz, ez zuen agurtu ere egin nahi izan Joseba», dio Ordokik.

Ikurrina berreskuratu

Barne an zuen sua ez zitzaien amaitzen. 1984ean «*etsaiari bartutako trofeoak*» izenburupean zegoen ikurrina bat lapurtu zuen espainiar Museo del Ejercito-tik. Abertzale sutsu honek bere bizitzaren azken egunak hainbat urtez bere alderdia izan zenetik kanpo egin zituen. Ordokiren ustetan Garaikotexea Espainiako Kostituzioak eskaintzen duen guztia esi-

jitzeko prest agertzen zen eta Madrid aldiz ez zen atzera egitekotan. «*Horregatik izugarrikizo tentsioa izan zen Garaikotexearen Gobernua eta Estatukoaren artean, geldiune bat. Eta PNVren barnean fronte egitea baztertu zen, Garaikotexea baztertuz*». Baina Elosegik, agian lehen aldiz, ez omen zuen alderdiak esandako onartu eta bizitza osoan erakutsitako disziplina hautsiz alderdia utzi zuen. Azkenean guda, borroka armatua, herbeste, errefuxiatu, preso izatea, traizioa... ezagutu zituen eusko borrokalari hau hil egin da. Berak zioen bezala zerbaitegatik hil nahi omen zuen, berak ezagututakoak behin betirako amaitzea eta Euskal Herria askatasunean bizitzea. «*Hori lortu ez dela argia bada ere, ezin esan bere helburuak hil direnik*», dio komandante zaharrak, Kepa Ordokik.

B. Artola

E Z P A L A K

■ GOBERNU OSAKETAN
DIRUAREN HOTSA
NABARI

FINANTZA eta Hazienda kontseilari den Alfonso Basagoitik Euskal Komunitate Autonomoko Banku Zentral bat proposatu zuen, departamendu honek bere baitan omen dituelako Aurrezki Kutxa eta Kreditu Kooperatiben bijilantzi eta kontrol konpetentziak. Basagoitik adierazi duenez Banku hau sortzea ala ez, EAJ-PNV eta PSE-PSOE alderdiak Gobernu berria osatzeko burutzen ari diren negoziaketan parte da.

Era berean Bizkaiko Diputazioko ordezkariak Eusko Jaurlaritzako Industria kontseilariari Acenor-eko presidente eta zuzendarien izendapena atzeratzea eskatu dio. Erabaki hau ere, jeltzaleen eta sozialisten negoziazioen artean erabakitzeko kontua omen da.

■ ELOSUA ABOKATUA
ASKE UZTEKO ESKATU

VIGON ospatu zen Abokatu Gazteen IV. kongresuak Jose Maria Elosua abokatuaren askatasuna eskatu zuen. Kongresu honek erabakitako testuak dioenez, «ezarri zaion egoera pertsonala neurritz kanpokoa da eta edozein legegizonen jokaera interpretatu behar duten askatasun eta errespeto erizpideetatik urrun dago».

Jose Maria Elosua abokatu zumaia-rra Emiliano Revillaren bahiketa dela eta gartzelaratua dago, industria gizonak diru kopuru bat ordaindu ondoren kaleratua izan zedin lagundu zutenaren salaketapean.

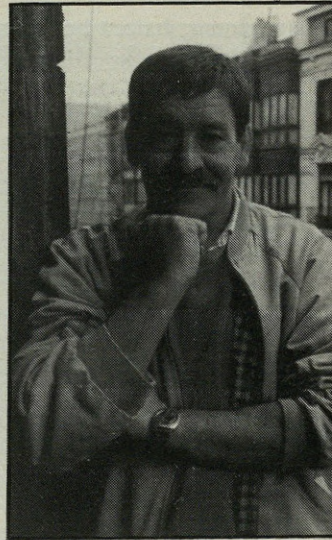
■ PAESAK INMUNITATEA
GALDU DU SUIZAN

FRANCISCO Paesa espainiarra, GAL taldeko kide izatea leporatzen zaiolako Interpolek bilatzen duen gizona, inolako inmunitate diplomatikorik gabe aurkitzen da. Orain arte Paesa Sao Tome eta Principe herriko diplomatu bezala zegoen Suizan eta ondorioz poliziak ezin omen zuen ezer egin bere aurka. GALEko kidea omen dela eta, Suizako Gobernuak inmunitatea kentzea erabaki du eta nahi izan ezker Interpolek gartzelara dezake.

Madrileko Gobernuak bere aldetik Paesa atxilotua izan zedin eskera egin zuela kaleratu du, «idatziz izan gabe, ahoz egin badugu ere», azaldu du Barne Ministrari espainolak.

■ 600 ERTZAIN BERRI
ABENDURAKO E.K.A-N

SEIREHUN bat gizon-emakume ertzainek osatzen duten bederatzigarren promozioa datorren hilabeteko erdikaldera zabalduko da Euskal Komunitate Autonomoko lurraldean. Lehen aldia da Ertzantza Arabako herrialdean ere banatuko dena, honakoan Laudioko koartelean izango delarik. Ertzain hauek euskal poliziaren zazpigarren despiegea burutuko dute modu honetan eta ondoren, pasaden astetik aurrera hasiak dira dagoneko hamargarren promozioa izango diren ertzain berrien akademian sartzeko azterketa frogak.

«Eusko Alkartasunarekin elkartu bagara, batzen gaituzten puntuei eutsiz hurbiltzen hasi eta lanean jartzeko izan da».

Jon Idigoras.
Egin, 1990-11-9

«Porrota Euskadiko Ezkerreko zuzendaritzarena soilik balitz, arazoa konpontzen erreza litzateke».

Kepa Aulestia.
Deia, 1990-11-6

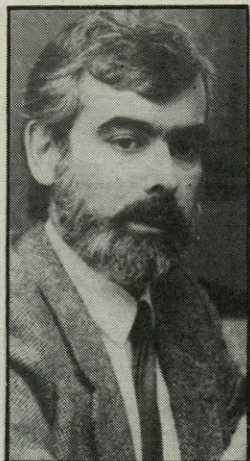
G O R D E T Z E K O A K

ENPRESA LIZITATZAILEAK KALERATU NAHI EZ

NAFARROA eta Gipuzkoa arteko Autobidea egiteko gipuzkoar aldean bi lan zati banaturik daude dagoeneko. Hirugarren zatia aldiz, bere horretan geratu zen, hasierako aurrekontuak gaizki egin omen zirela eta diru gehiago behar delako. Azkenean aurrekontu berriak egin eta falta zen zatia egiteko lizitazio edo eskaintza publikorako deia egin da, eta epea amaitu ere.

Hirugarren zati hau, lehen zatia bezala klasifikaturik dago eta Leitzaran-dik pasatzen den zati gipuzkoarrari dagokio. Beste bi zatiei dagokion lizitazioa eta ondorengo adjudikazioa publiko egin ziren. Lehenaren kasuan aldiz, lizitazio epea urrian amaitu bazen ere Gipuzkoako Diputaziora deitu eta ez digute enpresa lizitatzailen izenik eman. Bestalde gainera Diputazio honetan izen hauek adjudikazioak egin arte publiko ez egiteko erabakia hartu dela esan dute.

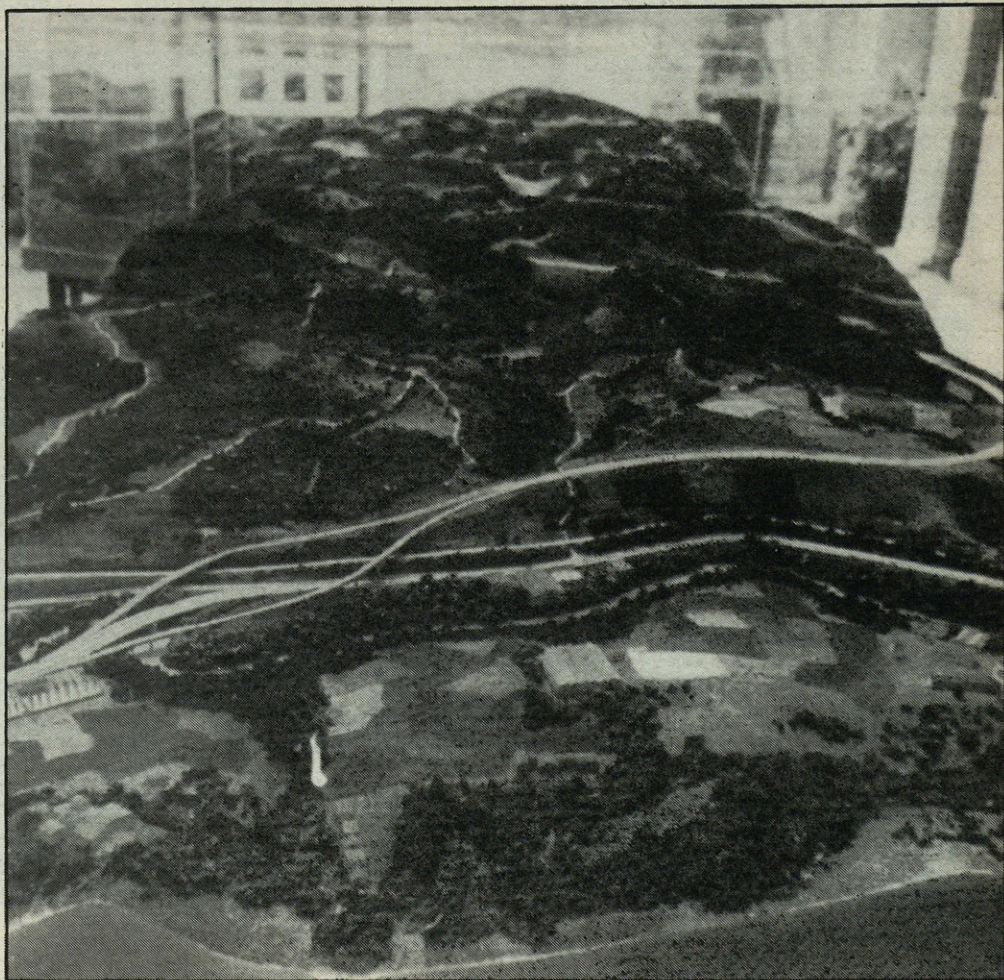

«Espainian gebiago integratua dagoen gizartea bila dezala esijituko diogu EAJ-PNVri»

Fernando Buesa.
Egin, 1990—11—9

«Guardia Civilean torturarik badago, ofizialei eta aginduak luzatzen dituztenei leporatu behar zaie».

Vicente Parra, Guardia Civiletik botatako sindikalista.
Egin, 1990—11—8

Dudamudako potentzien adostasuna

EUREKIN dozena batzuk bahitu etxera eramanik, Willy Brandt kantziler-ohi alemaniarra bezalako azken negoziatzaileek mailetak egiten dituzte. Laster Bagdadeko korridoretan PAEko Arafat eta Jordaniako Hussein bakarrik ikusi ahalko dira, eta «soluzio arabiarra» deskartatuta, jordaniarraren hitzak: «*gerrak bon-damendi ekologikora leramake Golkoa*» basamortuko hautsarekin konfundituko dira.

Lehiakideen jarrera aldatetak ni-miñoak dira orain. Nizar Abdel Karim al-Kazraji Armada-buru irakiarren destituzioak ere ez dirudi aparteko garrantzirik izango duenik.

Malgutasun ezak maniobra margena estuagotzen du, eta zinez badirudi *Al Bilad* egunkari saudiarrak iragartzen duen *cuenta atrás*a hasita dagoela. Inkognitak lehenbiziko misilkazoa eta gerorako gelditzen dira, batipat Iran eta Israela, alboetara begira.

Estatu Batuek behintzat, hiru hila-bete eta gero, behar zuten adostasun puntua erdietsi dute. Saudi Arabiak, eta inguruko Estatu txikiagoek, beren tropak amerikarrenen menpe utzi ondoren, soviatarrek eman dute azkeneko ukitua, interbentzioa lehen bezala «onartezina» ez baina «nahi ez izatekoa» litzatekeela adieraziz,

hartara Frantzia edo Siriaren mailan ipiniz.

NEW Yorken Meir Kahane rabbia hiltzen zuten egunean Washingtonek Golkora beste ehun bat mila soldadu bidal zezakeela iragarri zuen —gero konfirmatu dena— eta kopurua 500.000raino igo liteke. «Botoia noiz sakatuko» zain segitzen dugu beraz, eta jadanik inongo gobernutan ez bide dago gerra bidean, Vietnamen lez, ezer, ezer, ezer konponduko ez dela aditu nahi duen belarrik.

Bushek legebiltzarrerako hauteskundeetako bere botoa eman zuen

Hauteskundeetan gibeleratze tipi bat nozitu dute errepublikarrek.

Liberia «askatasun»aren herria

GOLKO Pertsikoaz egin artikulu uholdeen artetik nor interesa zitekeen Liberian gertatzen zenari? 111.000 kilometro, 2.300.000 bizilagun, Ameriketako Estatu Batuen umea da, 1847an sortua. 6.500 esklabo ohi «itzuli» ziren Afrikara, erresuma libre bat eraikitzeko. Baina Afrikatik, larru beltza baizik ez zitzaien gelditzen, afrikatasuna galdua zuten. Beste edozein kolonizatzailek bezainbat zapaldu zituzten «anaia» beltzak.

1926an, Firestonek hevea oiha-nak landatu zituen, tokiko hamar bat amerikano beltzen laguntzarekin. Zenbait milioi «acre» lur alokatu zituen Firestonek 99 urtetarako. Gaur egun 15.000 langile dauzka. 400 milioi dolar egiten ditu hor. Gero, Liberiako burdinari interesatu dira amerikarrak.

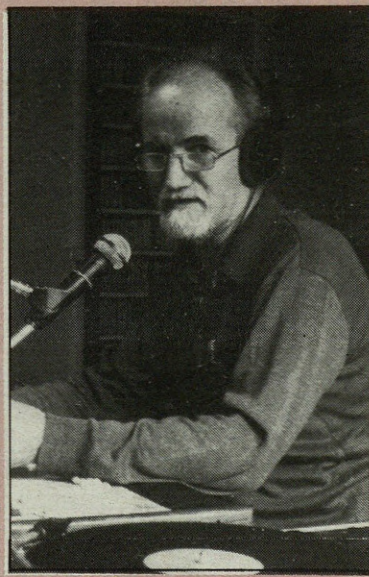
Ahantzi gabe, munduko lehena dela Liberia itsasontziz, baina hori ez dut hegoaldekoei ikasiko.

ESPORTAZIOEN %80ak amerikarren eskutan dira goma eta burdinarekin. Bi ekonomia sail horiek eman diruaz besterik ere ematen diote EEBBek Afrikako ume-txoari. 500 milioi dolarren diru laguntza 10 urtez. Beste 52 milioi dolar armadarentzat: noren aurka gudukatzeko? Urteko buxeta edo presupostuaren %10a armadari doa!

The last but not the least! Afrika guztiari begira dagoen zentru gar-rantzitsu bat badute hor amerikarrek. «Voice of America» irratia-ren antena indartsu bat; CIAk behar dituenak bestalde. OMEGAk mun-duan zehar dauzkan sistemetarik bat itsaspetik igorri mizilak gidatze-ko.

Horrelako aberastasunen jabe, horrelako aitaren seme eta Liberia, munduko erresuma pobreenetarik da. Dirua, familia bakar batzuei zaie baliatzen, besteak, mahai perat erori purrukekin gelditzen dire-la. 1970 eta 1988 artean Barne Produktu Brutoa, %40az apaldu da. %25ez, 1980an Samuel Doek Tobert lehendakaria hil zuenetik.

BEREN artean gerlan ari bait dira ez uste izan «oposizioak» iraultza egin nahi duenik. Botereaz jabetu bai, aintzinekoek bezala egiteko ge-ro, beren fagoretan. Uste izateko zitekeen, ekonomian duen indarra-rekin, Amerikak presio zerbait egiten ahalko zukeela, baina berena ti-ratzen duten ber, badirudi Liberian gertatzen denaz bost axola dutela EEBBek. Drogaren dirua hor garbitzen zelako frogak izan bait dira aurtan, ez diete so egin nahi izan ere!

XIPRI ARBELBIDE

(Kazetaria)

Houstonen izan zen, horratio, eta ez hantxe bakarrik, egun horrexetan, interbentzioaren aurkako manifestaldia: «*Petrolioa ez da odolez ordaintzen*» zeramaten lema. Hauteskunde horietaz «*bazten ari den alderdi bakarra botorik ematen ez dutenena da*» esan du *Los Angeles Times*ek, eta zentsuaren erdia hauteskunderik hauteskunde abstentzia badateke hausnartzeko motibua. Emaitzei dagokienez, demokratik pittin bat aurreratzen dira, Senatuan 56/44ko abantaila lortuz; ondorioz, Legebiltzarre demokrata eta Exekutibo errepublikarraren artean ohizko oreka errepikatzen da. Egunotan, bestalde, inkesta interesgarri bat publikatu du *Washington Post*ek, non ikusten bait da herritarren %80ak EEBBak lurjota daudela pentsatzen duela, eta %85ak «seme-alabak gurasoak baino okerrago» biziko direla.

HOUSTONGOA baino oihartzun-tsuagoa izan zen Moskun, Iraultza-ren 73. urteurreneko desfilea zela eta egin zen kale protesta. SESB, «zauritutako monstruo», zertan dagoen ikustearren nahikoxea da egun horretan zenbait hiriburutan gertatutakoari errepaso bat ematea. Siberiako Vladivostok, Novisibirsk eta bestetan eskasiaren aurkako pankar-tak erakusten zirela, Kieven poliziak plazak jendez garbitu behar izan zituzten, Baltikokoetan bertan berta-ko agintariek desfileak debekatu arren armen indarrez egin egin zituzten, Kixiniov (Moldavia), Tbilisi (Georgia), Ierevan (Armenia) eta Ba-ku-n (Azerbaijan) badaezpada ere suspenditu egin zituzten, eta non-bait aurki San Petersburg deitu ahal izango dugun Leningradoko alka-teak aurtengoa azkenekoa izango de-la espero zuela, komentatu zuen.

Pablo Sastre

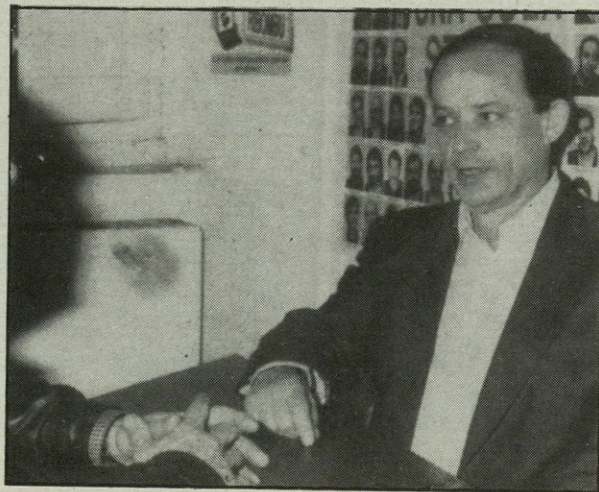
Korsika, autonomi hotsak astindu gogorra eragin du irlan

Azaroan bertan aurkeztuko da Estatu frantseseko Asanbalda Nazionalean azken hilabete hauetan Mediterraneoko irlako zenbait indar politikok garatu berri duen autonomi estatutua. Proiektuak eztabaida ugari piztu du irlan zein barnean. Irlan, estatutu honek subiranotasunarantz izan dezakeen balioaren inguruan batik bat eta barnekaldean «Frantziaren batasun sakratua» erasotzen duelako.

KORSIKA historian zehar Mediterraneoan nagusi izan diren inperio edo herrien kolonizazioa jasan izan du: greziarrak, erromatarak, bandaloak, bizantinoak, Genobarrak, Vaticanoa, katalanak, frantsesak... mende honetan zentralismo frantziarrak korsikar herri izatea gogor erasotu badu ere, azken hamarkada honetan nazionalismoak gorakada nabarmen lortu du. Egun, 8.722 km²-ko irla honetako 230.000 biztanleetatik erdia besterik ez da korsiar jatorrikoa. Nazionalistei dagokienez, hauteslegoaren %20aren inguru ordezkatzzen dute.

Nazionalismoaren joerak

aldutako subiranotasuna berreskuratze lanetan ari

Max Simeoni, UPCko buru eta Europarlamentaria

direnen ikuspuntu desberdinek topo egiten dute. Autonomiaren lorpenak subiranotasun maila handiagotara eramango dituela uste duten UPC-koak (Unione di U Populu Corsu) eta independentzia bidean autodeterminazio eskubidearen onarpena ezinbestekotzat jotzen duen FLNC (Front de Liberation National Corso) erakunde armatua eta berorregatik gertu dagoen «A Conculta Naziunalista» alderdia.

FLNC-k oraintsu arte nazio borrokan oinarritu du bere aktibitate gehiena. Duela hilabete batzu gizar-

te ereduari buruzko txosten mardul bat atera zuen eta «sozialismo original bat» eraikitzearen alde agertzen dira bertan. 1988tik treguan dago nahiz eta «Korsikako interesak ikuturik ikusten dituztenean parte hartuko dute». Concultak FLNCren zuzendaritza politikoa onartzen du eta bere estrategia alderdiaren inguruko kontrabotereak sortzean datza, hots, «korsiar herriaren sektore desberdinetako interesak defendatuko dituzten sindikatu eta indar sozialak». Alderdia eta erakunde guzti horien artean «Unit Nazionalista» koalizioa osatzen dute.

UPC eta Conculta elkarlanean

PCri dagokionean, ez du borroka armatua onartzen eta zentro-ekzerrekoea dela esan liteke. Dena den harremanak dituzte Concultakoein, are gehiago, iragandako azken hauteskunde europarretan «Unit Nazionalista» eta UPC-k azken alderdi honetako buru den

Mak Simeoni Estatu frantseseko Berdeen zerrendako hirugarren postuan aurkeztu zuten elkarrekin, eta baita ere atera. Izan ere, alderdi biak 1985etik aurrera zenbait lan eremutan elkarlanean aritu dira: *«errepresioa, presoen kaleratzea, bizkuntza eta orohar korsiar kulturaren defentsa eta promozioa, eta baita era arazo sozial eta garapen ekonomikoaren inguruan. Eta bi gauza lortu behar dira, borroka instituzionala indartzea eta mezu nazionalista gero eta bandiago izatea eta, era berean, jende gebiagori belaraztea»*.

Hauetz gain badaude beste alderdi Nazionalista batzu baina beren indarra txikia da. «Accolta Nazionale Corsa» (ANC): 1989ko udazkenean FLNCren zuzendaritza zabalantzan jarri eta Conculatik ateratzen dira. «A Chjama»: Independentzia eta sozialismoa eskatzen duen talde honek bigunkeria salatzen du «Unità Naziunala». Hauteskundeetan parte hartzearen aurka azaltzen dira eta behinbehineko asanblada nazional bat aldarrikatzea proposatzen dute. Azken biak «A Fiumara», troskistak, independentzizaleak eta sozialistak, eta «Verdi Corsi»ak, 1988an jaioak eta UPCren oso ingurukoak. Batik bat ingurugiroa eta energien arazoetaz arduratzen da.

Autonomi Estatutua

Autonomi Estatutuari begira Irlako alderdi nagusienek hartu dute parte bere gauzatzean, nazionalistetatik UPC bakarrik; gainontzekoak estatukoak, sozialistak, RPRko pertsonai garantzitsu bat izan da baina

Azken urteetan nazionalismoa biziki garatu da Korsikan

alderdia aurka dago eta UDF. Pierre Joxe Frantziako Barne Ministrariak hartu zuen berau Minesteritza Kontseilura eramateko ekimena, eta honek iragan urriaren 3lean onartu zuen. Orain, estatutuaren lege proposamena —Kontseilu konstituzionalaren baimena jaso ondoren— Asanblada Nazionalak onartu beharko du, eta

Erakunde ofizialetatik Korsiar Herria onartzen den lehenengo aldia da

printzipioz onartu egingo dela badirudi ere, jadanik erreakzio gogorrak sortera zi ditu eskubiko indarretan, batik bat RPRrengan. Halaber, ikus egin behar komunistek zer dioten. Eta guztiaren zioa lehen artikuluan datza, «*Korsiar Herria*» aipatzen denean, erakunde ofizialetatik lehenengo aldia bait da Korsikaren herri izaera hori onartzen dena. Frantziaren batasuna kolokan jar liteke la diote, baina Joxek erantzuten die Europako gaitzontzeko estatuetan irlak eta erregioak erregimen desentralizatueta funtzionatzen dutela. Erregioa eta Koloniei emandako izaera bereziaren arteko egoeran

geratuko litzateke Korsika.

Kultura, hezkuntza eta ekonomia konpetentziak bereganatzen ditu. Kulturaren, arkitektura mailako ondasunak. Hezkuntzan, irakaskuntza programetan hezkuntza ereduak nahi bezala finkatzeko ahalmena. Eta ekonomikoan, Korsikak bere garapen plangintza eta lurralde egituraketa burutzekoa. Lanbidea, nekazaritza eta garraioetako konpetentzia osoak. Estatuak konpetentzia horiei dagozkien laguntzak helaraziko dizkio irlari. Aldi berean, estatuak burutzen duen lege proposamenei batek irlarekin zerikusirik badu, aholkua eskatu beharko dio. Eta azkenik,

FLNCerakunde armatuak barne eztabaida gogorra bizi du

gaur egun dauden bi Eskualde Batzarrak bat egin-go dute, Korsikako Batzarrak —51 pertsonaz osatua— deituko dena, eta zazpi pertsonaz osatutako Kontseilu Exekutibo bat (gobernua) izendatuko da.

Nazionalisten erantzuna

Indar nazionalistak orohar kritikoak dira. Duda barik proiektuak eztabaidak sortu ditu alderdi nazionalisten barnean, eta zehatzago, FLNC eta Concularen barnean. FLNCk tregua mantendu izan duen denbora honetan zenbait atentatu ALNC beste talde armatu batek bereganatu ditu (FLNCtik ateratakoa omen, baina azkenean ez dirudi talde horren atzean ezer da-

goenik). Bai ordea (Conculakoek ere onartu dute hori) sortu berri den «Resistenza» talde armatuaren atzean, FLNCren zatiketa bat antza. Hala ere, oraino ezin liteke jakin ze indar duen talde honek eta noraino joan litekeen. Bestalde, Conculan ere izan dira barne arazoren batzuek. Alderdiaren talde batek Kongresuaren aurrerapena eskatu zuen eta alderdian atzera bota zen gehiengo absolutuarekin. Ondorioz alderdiko exekutibako sei partaidek —hamabi dira— dimittitu egin dute, beraien artean Ives Estella Conculatiko buru ospetsua.

UPCk proiektuaren gautzatzean parte hartu badu ere, ez du helburu bezala ikusten baizik eta bitarteko bezala. Conculatik, bestalde, esaten du legea ez dela

garrantzitsuena eta egin behar dena dela hamar puntutako plataforma atera aurrera. Ados daude plataforma honekin, Conculat

UPCk Parisek Korsikari onarturikoa, ez du helburu bezala ikusten, bitarteko bezala baizik

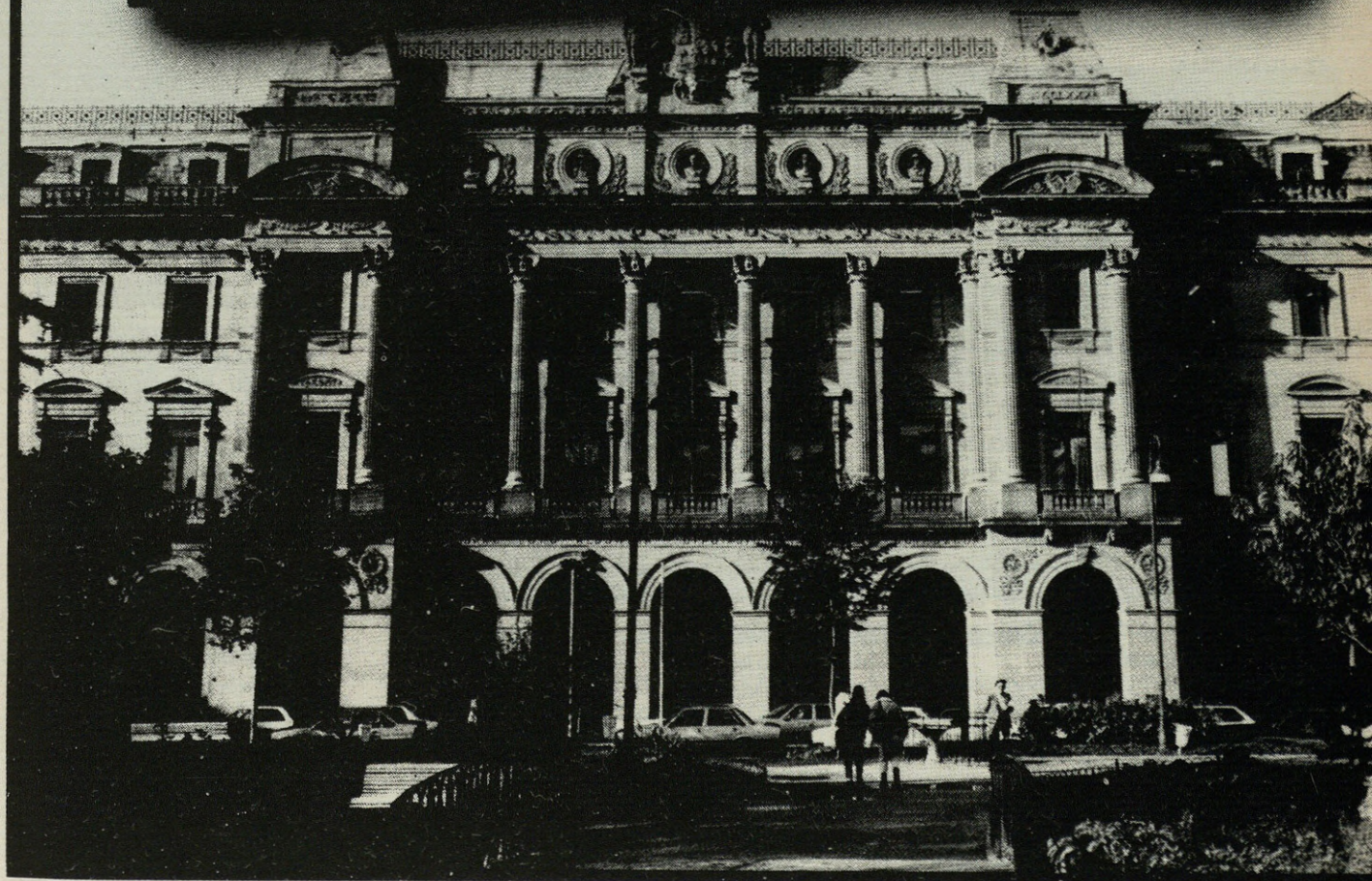
bera, sozialistak, UPC, Verdes, A Fiumara, sindikatu nazionalistak, CFDT eta Komunista erreformatzaileak. Hona hemen puntutak: Korsiar Herriaren ezagutza juridikoa. Korsiar Herriaren zerbitzura izan-go den garapen ekonomikoa. Garraioen kontrola.

Korsiar Sindikatoen ezagutza. Itsas eta lur ondarearen gordetzea. Atzeritar inbertsioen arautzea. Korsieraren koofizialitatea eta irakaskuntza marchan jartea apur-apurka. Distrito guztietako hautesle zerrenden birdefinizioa. Bizitza publikoaren moralizazioa. Eta, azkenik, lurraren kontrola eta aberastasun naturalengatik jasotako eskubideen gordetzea.

Concularen esanetan, FLNCk gizarte ereduari buruzko eztabaida piztu du. Era berean bere mezua gizarte osora zabaltzeko nahi duela dio FLNCk. Eta horrexegatik, hain zuzen, kaleratu duela Conculak hamar puntuen ekimena.

Xabier Letona

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA ZURE ZERBITZURAKO

Gipuzkoako Foru Aldundia

HISTORIA ETA GERO

Amaitu da Historia, F. Fukuyama, 1989■ GABONETAN,
GERRA SEGURU

GABONETAN salmentetan punta puntan egongo den jostailua Yimi Toy konpainia malaysiarrak asmatu du: «Golkoko Gerra». Urte amaiera baino lehenago 300.000tik 500.000ra joko sorta espero dute saltzea. Monopoly antzeko bat da jokia: Golkoko maparen gainean base militarrek eta petrolio putzuak elkarri irabaztea da koxka. Lehia, Saddam Hussein eta George Bushen artean da, beren aliatu zuzenekin —Gaddafi eta Thatcher— eta beste pertsonaia sekundarioekin. Yimi Toy etxeko zuzendaria den Yim Tam Tak-ek esplikatu duenez, hasieran EEBB eta Soviet Batasunaren arteko borrokaren inguruko jokia zuten gogoan, baina gerra hotzaren amaierak pikutara bidali zien proiektu hura.

te hiztegirako, ohizko ortografia aldatuz metodo arrazional baten bidez kornualiera ikasteko, idazteko eta ahozkatzeko errezagoa izan dadin. Horren kontra altxa direnentzat, «esperanto» moduko bat sortu nahi dute horrela, hizkuntzaren etimologia eta historiaren kontra.

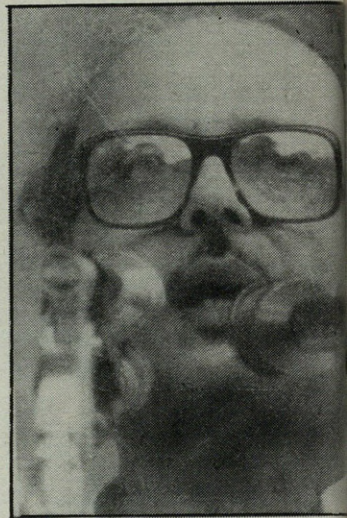
■ GUTXIETA ZATITUTA

KORNUALIERA idazteko proposatu diren arau berriek polemika sortu dute Kornualian (Cornwall ingelesez, Kernow kornualieraz). Hizkuntza keltiar hau, XVIII. mendearen bukaeran hil zen baina XX. mendean mugimendu kulturalak mintzaira berpizteko ahaleginetan daude. Egun, 100 lagunek hitzegiten du eta beste 1.000k irakur dezake, baina hauek ere zatituta daude. Egin den hiztegi berrian «fonemikoa» deritzon sistema erabili du-

■ MARIHUANA
ALASKAN

ALASKA, EEBBko estaturik hotzena, beroena ere ba zen beste kontu batzuetan. Marihuana edukitzea —behintzat 113 gramo baino gutxiago—, eta publikoan erretzea, ez zen delitua orain arte izotz arteko lurralde horretan. Hala ere, amaitu da jaia, egin berri den erreferendumean debekuak irabazi bait du. Orain beste zerbaitekin berotu behar...

ELLE-MELLE

«Sistimak gobernu aldaketa onartzen du, lehen ministrari aldaketa onartzen du; baina sistema bera aldatu nahi baldin baduzu, gogor eta bortizki defendatzen da».

V.P. Singh, Indiako lehen ministraria, kasten arazoa dela eta.

«Lurralde okupatuen arazoa konpontzeko irtenbide erreal bakarra herri palestinarren burujabetza da».

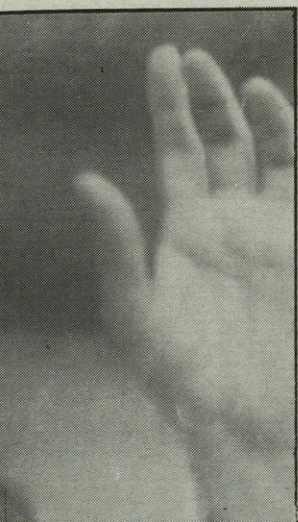
Javier Perez de Cuellar.

«Hiltzen hasteko ordua da».

Avraham Toledano, rabinoa.

«Askoren ustez Saddam-en jarrera arazo palestinoaren kalterakoa da, baina nire ustez positiboa ere izan liteke, bemendik aurrera munduko liderrek arazoari aurre egin beharko bait diete, konponbide garbi bat eskatuz.»

Nagib Mahfuz, idazlea.

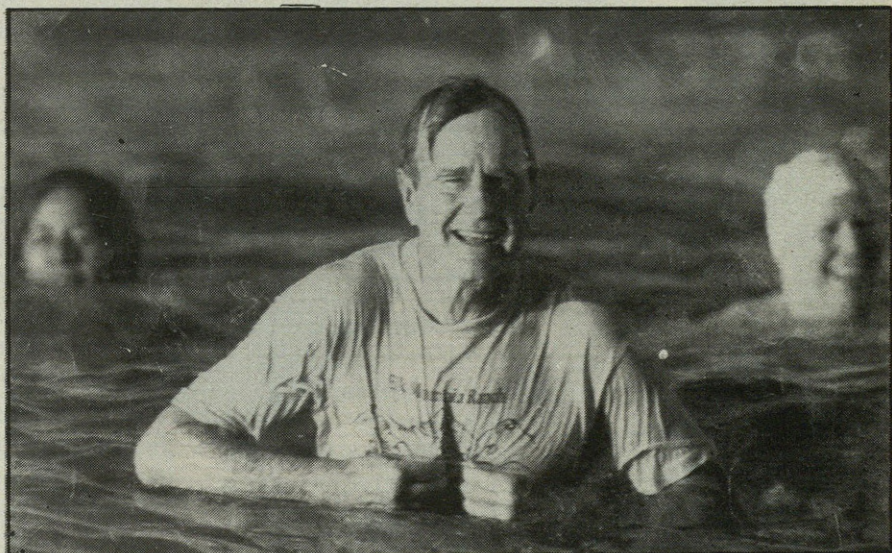
KURDOAK SADDAM ERASOTZEKO PREST

KURDISTAN irakiarreko kurdoak Mendebaldeak Irak noiz eraso zain daude barne fronte bat zabaltzeko, esan du Jalal Talabani Kurdistaneko Batasun Patriotikoko liderrak Austriako prentsari. Iran, Turkia eta Sirian bizi diren kurdoekin koordinatuko dute eraso hori, baina ez dute kanpotarren gidaritzarik onartuko, gehitu zuen Talabanik. Momentuz, Iraken bizi diren kurdoak beren lurraldeko mendietan bildu dira gehienak, Saddam Hussein erasoaren aurrean babestuago egoteko.

«Abal izanez gero, nahiago nuke nire herria gaur askatzea, bibar baino».

Jaber al Sabah, Kuwaiteko emirra.

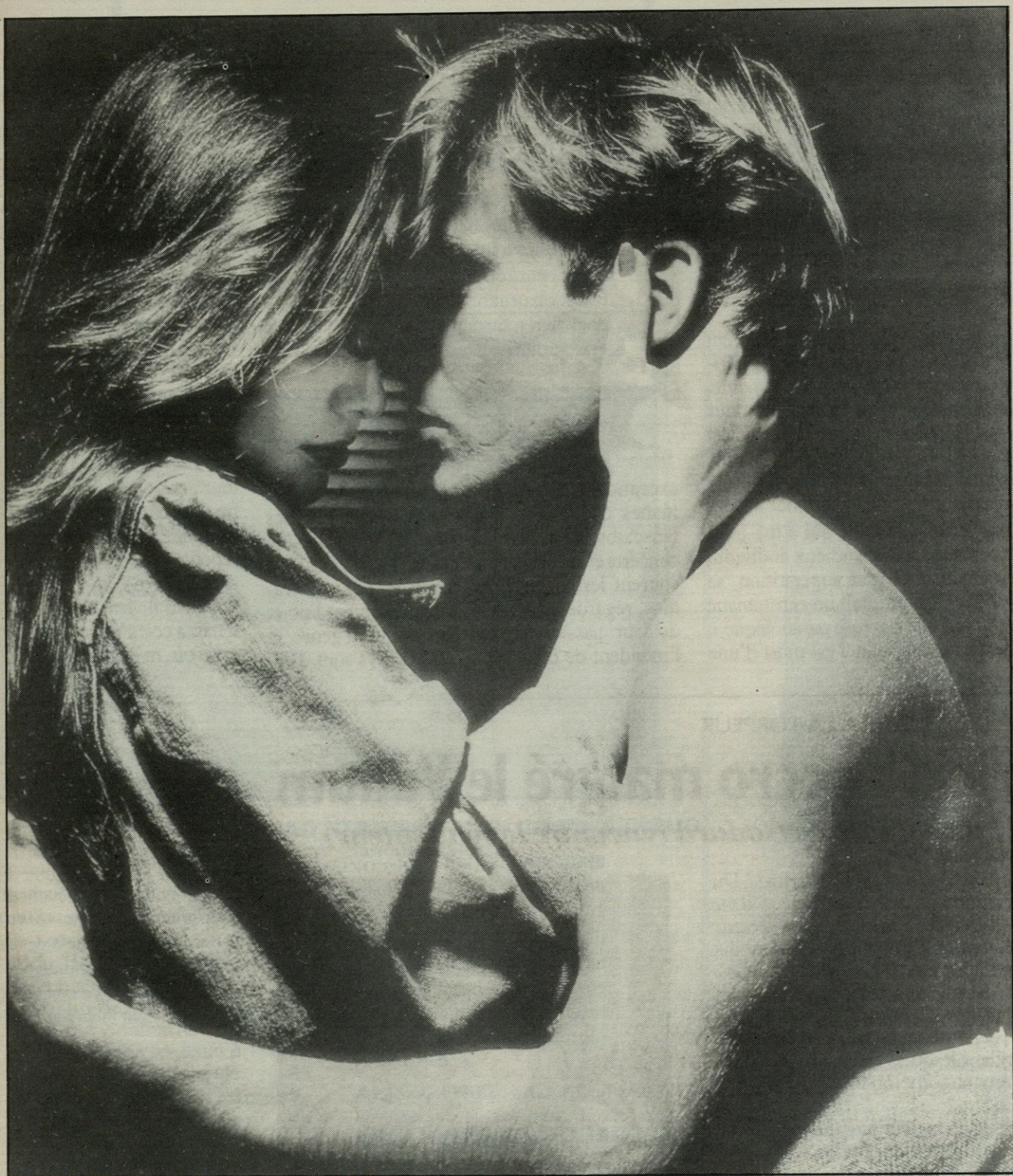
BUSHEK EZ DU HORRENBESTE GALDU

ERREPUBLIKARREK galera demasa jasan behar zutela EEBBko hauteskundeetan komentatzen zen, baina ez da hain handia izan. Ordezkarikamara 269 demokrata eta 165 errepublikar daude orain (lehen 259-176), eta senatuan 66-44 (lehen 65-45). Beraz, oposizio ia bera izango du Bushen legebiltzarrean, ez dio horrenbeste eragin barne krisiak. Gobernari postuetan (50 guztira) hiru gehiago dituzte orain demokratek, hauen artean Texas eta Florida, ohizko errepublikarren gotorlekuak. Bi estatu hauen emaitzak eman dio min gehien Bushi.

ALAN GARCIA EPAITIK LIBRE

PERUko lehendakari ohiak, Alan Garcia populistak, ez du auzitara joan beharrik izango Lurigancho gartzelan 1986an gertatutako sarraskiagatik (124 preso hil zituzten hartan motinean etsi eta gero). Limako legebiltzarra, Garcaren orduko ekimenean delitu aztarnak zeudela eta, prozesua ireki zuen bere kontra, baina azkenik atzera egin dute hautetsiek. Alan Garcia epaitik libratzeko ahalegina Fujimori lehendakariaren Cambio-90 taldeak egin du batez ere.

PRESERBAGAILUEN GERRA

Erromako Aitak mundu guztiko farmazilari katolikoei «bizitzaren aurka» erabil zitezkeen produkturik ez saltzeko deia egin eta gero, Italia, Espainia, eta beroien inguruko probintziak harrotu dira. Italiako farmazietan haurdunaldiaren lehenbiziko asteetan RU-486 izeneko pilula salgai jarri berri delako pasa da, agi denez, «kontraofentsiba»ra Juan Pablo II.a: «Etekinak baino norbere kontzientziarekiko fideltasuna garrantzitsuagoa da», esan du, farmazilariei bezeroei begira paper aktibo bat joka dezaten eskatuz.

«FARMAZILARI *batek ederki asko daki* —esan zion prentsari Elio Sgreccia, Erromako Unibertsitate Katolikokoak— RU-486k *haurdunaldiaren etena beste erabilera-rik ez duela, beraz helburu terapeutikoz ezin errezeta liteke*. Italian zehar, bestalde, aborto klandestinoak izurrite lez hedatu diren denboran egin ditu Wojtylak deklarapen horiek.

Hitz batez: Poloniakoak, eta bere atzetik bazterrotako apezpiku eta artzapezpiku sorta polit batek, abstinentsia gomendatzen dutela. Eta badu, abstinentsiak alegia, inkesten arabera, gazteen artean segitzaile-rik, zeinek erabaki propioz, eta zeinek oportunitate faltaz. Baina, bestela, egin egin nahi duenak, eta ume-rik izan nahi ez duenak, antisorgailuak erabili beste biderik ez du.

Zinez, badirudi mugarik gabeko ugaltzearen aldekoek nekez inposatu behar dizkietela beren baldintzak jo baizik nahi ez duketenei. Abantaila gehiegi dakar antisorgailuak. «*Antisorkuntza, barpetako gizonak sua bezi zuenean bezain handiko aurkikundea da*», esan du Gilbert Tordjman doktoreak —besteak beste, gogoratu du, beldurrik gabe gizonak bezala jokatu, jolastu ahal izatea ekarri dio emakumeari.

Osasuna zaintzearen

Espainiako erresuman desiratu gabeko ume piloa sortzen ari delako hartu ei zuen bertako gobernuak preserbagailuen aldeko kanpaina bat burutzeko erabakia. Juan María Uriarte, Bilboko apezpiku laguntzaileak: «*Zoritxarreko kanpaina, gazteak sexualitatean abalik eta gebiena ihardutera bultzatzen bait ditu*». Ohiz kanpoko hotsa kanpaina honek lortu duena Hego Euskal Herrietan —urteterdi bada Gasteizko Jaurilaritzak horrenbestearainoko oihartzunik izan ez zuen beste horren antzeko kanpaina bat kale-ratu zuela.

Oraingo kanpaina hori bertoko osasun zentro desberdinetatik positiboki baloratu digute. Donostiako Groseko anbulatorioko Txaro Garmendia emaginak HIES prebenitzeko preserbagailuek duten garrantzia azpimarratzen digu, «*ikusten ari garelako hemen, Donostialdean, denbora gutxian gaitz hori birukoiztu egin dela*». Kanpainak aipatzen dituen beste gaineratiko gaitzak: *cándidas, treponemas, floradista* eta beste zenbait onttok, emendatu ez baina bere betikoan darraite. «*On do dago kondoiak banatzea* —esaten digu Olatz Uriarte, zentro bereko gi-

nekologoak—, *baina do bainik eman behar dira, eta kantidadean*».

«*Preserbagailua oso desprestigiatuta dago* —diosku Txaro Garmendiak—, *baina oso ona da, %98an efektiboa eta ez du kontrol medikurik behar*». Aparte efektu sekundarioak ez duela. Desprestigioak desprestigio, 1981eko HIESaren boomaz batipat, bere erabilera arront zabaldu da. «*Ni bebinik bebin* —komentatzen digu zeharretik harrapatu dugun gazte semi-urbano batek— *kontuz ibiltzen naiz, nire inguruan denetatik bait dago* —Atauna baldin bazoaz, igual ez duzu beharko, baina hemen...» Egia da, bestalde, HIESarekin-eta balore tradizioaletara itzulera bat antzematen dela: fideltasuna, kastitatea, ezkontzazko maitasuna...

Milaka aborto

Elbitatu nahi den beste arazorik handiena desio gabeko haurdunaldia da. Bestea bezalaxe neurri batean prebentzioaz ebitatu litekeena, bistan da, baina sexualitate klandestinitatean bizitzera kondenatuta dagoen bitartean, ondorioak ageriko dira. Bermeoko datu batzuk eskuratu ditugu, zeinetan herrian nahi gabe

haurdun gelditu diren emakumeetarik %12,8a 20 urtetik beherakoa dela azaltzen zaigun. Araba-Gipuzkoa-Bizkaiko bataz beste-kotik (%3,2) urrun dago zenbaki hori —adierazgarriagoa da meategi eskualdeko portzentaia benetan altua, %6,6a hain zuzen ere.

Amatasunaz oso komenztaturik ez dauden nesketako batzuek, ume izateak dakartzan kosteak eta guzti, dela familatik alde egin nahi dutelako, dela nobioa «harrapatu» nahi dutelako, edo bestela, aurrera egitea erabakitzen dute. Beste askok non abortatu pentsatzeari ekiten dio. Espainia partean legez egin daitekeena, dakigunez. «*Baina aborta daitekeen biru aitzinasmotan inor ez da sartzen; beraz, eta medikuek ez bait dute egunkarietan irten nahi, klinika pribatueta bideratzen dira emakumeak*». Txaro

Garmendia mintzo zaigu horrela. Orain dela urte pare bateko Iruñeko kasu famatua oroitarazten digu, abortatu beharra argi-ta-garbia izanik ere, OPUsekoek-eta epaitegira eramán bait zuten zenbait mediku, istilu ederra sortuz. Donostia (Altza alde batera) atenditzen duen Groseko anbulategi horretara hilero hogeitik gora emakumek jotzen du ume

galdu guraz, ezkongabeak gehienbat.

Informatu beharra

Bestalde, *planning* zentro hauek nahiko defizitarioak dira. Donostiako horretan, ginekologo bat, emagin bat, laguntzaile bat eta idazkaria besterik ez daude. Ustegabekoak aparte, egunero hogeitamaika lagun izaten dutelarik zain-zerrendetan, ez dute banan banarekin lasai hitzegiteko astirik, «eta okerrago dena —esaten du Olatzek—, ez dugu intimidaderik, denen aurrean gordeka eta ixilka aritu behar izaten dugu».

Hernanin makurrago

daude, bertako emaztekiek Lasartera jo beste biderik ez dutelako. Tolosako gizarte laguntzailearen txosten batean irakur daitekeenez, han ere zerbitzu eskasak dituzte. Osasun zentro hauen egoeraz Paula Oteiza, Bilboko Auzolan modulo psiko-sozialeko sexologoak zera esan digu: «*Badirudi prebentzioa edo osasunaren zaintze globalean*

Informazioa eta prebentzio lanari ematen diote profesionalek lehentasuna

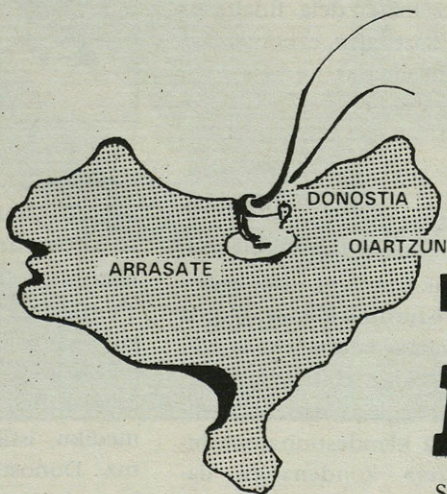
baino, laguntza ginekologikoan gebiago zentratzeko joera dagoela zentro hauetan —dena den, zentrook urte basieran pasa ziren Osakidetza, eta balorapen bat egiteko goiz samar da oraindik».

Koska bat: informazioa. Denek ematen diote horri lehentasuna. Ume eta gaztetan batipat, logikoa baita. Txaro Garmendiak: «Zenbat gurasok erakusten diete haurrei «pitilina» edo «pottorroa» nola garbitu behar diren?» Sexuari buruz gazterik gehientsuak lagun bidez informatzen dira, %10a soilik gurasoekin hitzeginda («gehiengatik amekin, nekak, hilekoa dela eta»), eta are gutxiago eskolan.

Jone Usabiaga sexologoak, Euskadi Irratiari: «*Eskolan garapen intelektuala lantzen da, ez garapen afektiboa*». Hainbat udaltxe eta eskolak antolatzen ditu gaur egun gazteentzako informazio kanpainak: irakasleentzat dossierrak, gurasoentzat hitzaldiak, gazteentzako kontsultak, bideoen proiektzioa eta zabaltzea, material banaketak...

«*Eta mutilek ere kezkatu behar dute —azpimarratzen du Txarok—, dena nesken ardura utzi gabe*». Mutil gutxi joaten dela, bai —«*hori bai, oso majoak*» izaten direla. «*Nik, datozen horiei, aurren-aurreneko ikustaldian, bi gauza erakustearekin konfor-*

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12—35 49 14

me nago: obulazioa noiz izaten den, eta sexualitatea eta ernalketaren arteko diferentzia». Ezer gutxi dakigu: horra non, orain-txe enteratu gara esmegmak (zakilaren barnean sortzen den substantzia txuriskak) umontzi-minbia sortu dezakeela —sortu egiten duela, estadistikak hortxe.

Metodorik erabilienak

parraldeko Estatuan argitaratu diren ikerketa berri batzuren arabera, bikote frantsesek geroz eta gutxia-gotan egiten dute maitasuna. Desioen amatatzea? Imajinazioaren itzaltzea? Eta arriskuaren beldurra, berri ere. Pierre Simon, *Rapport sur le comportement sexuel des Français* liburuaren egileak: «Legez kanpoko bikoteek euren barremanak erregular-tzen dituzte, konkista en-

«Gu ez gara inor hiltzen ari, gerora hil daitezen ebitatu nahi dugu» ●

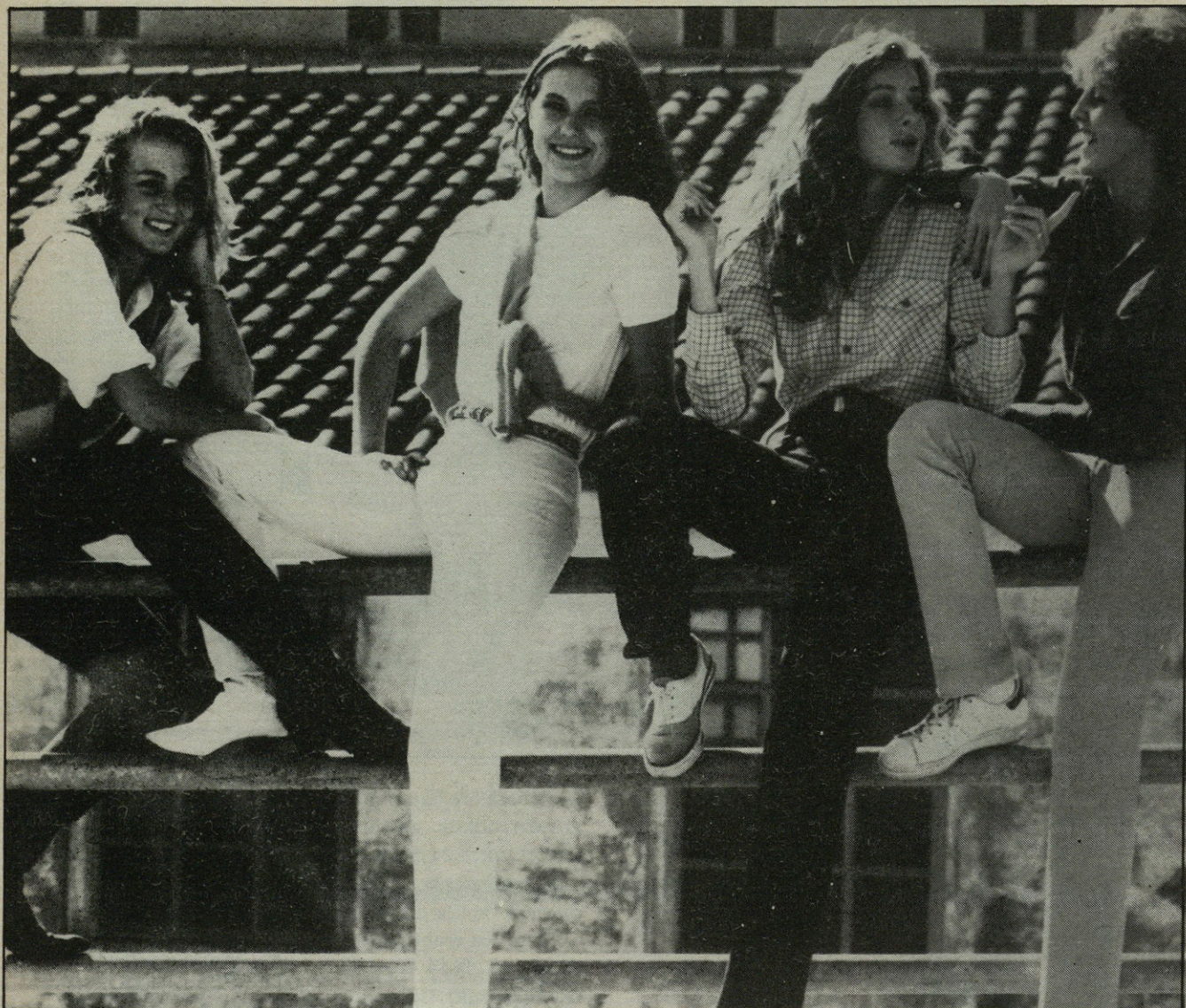
presak geroz eta aleatorioago eta zailagoak dira: don Juan klasikoa desagertzeko zorian dagoen espeziea da. Wilhelm Reich-ek borrokatu zuen miseria sexuala indarrean itzultzen da. Malthus eta Victoria gure aroko garaile handiak dira».

Baina, don Juanik ez dagoen arren, bizkaitarrek txotxoketan segitzen dute. Eta, Batikanoko ostalariari gustatu ez arren, preserbagailua geroz eta erabiliagoa da. Izan ere Bizkaiko gazteak —dio Bilboko Kontsultategi ginekologiko eta andrologikoko ikerlan batek—, euren lehenbiziko haragi ezagupenean, «garaiz atzera jotzea» (martxa-

tras) bera ere baino maizago darabilkite gomatxoak: kasuetarik %21,5ean —baitere metodorik erabili ez dutenak %42a dira ordea. Zergatik ez erabili? Ez baita eroso: %44 (mutilak), %16 (neskak). Ezusteko erlazioa izan bait zen: %26 (mutilak), %41 (neskak). Zaila izan bait zen metodorik atxematen: %12 (neska-mutilak).

Oso gutxi dira pilula erabiltzen duten gazteak. Preserbagailua aldiari behin-koa izaten da, baina poltsikoan ez eramanagatik, berdin-berdin bururatzen da lana. Mutiletan, ikus daitekeenez, momentuko «erosotasuna» geroko «enbarazoak» baino gehiago baloratu ohi da. Nesketan berri-iz, «burua galdu nuen» esplikazioa ematen da sarritan, zita tokira preserbagailuz hornituta joanez gero ordea, balirudike harremanak «erromantizismoa» galduko lukeela.

Txaro Garmendiak (eskua bekokian) mutilek sexualitate gorabeheraz gehiago arduratu beharko lukete —argazkian, Olatz Uriarterekin.

Gazte gehienek, beren lehenbiziko sexu jotzean, ez dute inolako prebentzio metodorik erabiltzen.

Farmazilariak saltzearen alde

A modioa egin baino lehen ordea, farmaziara jo behar izaten da. Izan ere, taberna eta denda frankotan maxinak ipini dituzte baina, preserbagailuen %90a botika dendetan saltzan da oraindino. Ez denetan, inkesta telefoniko batez jakin dugunez. «Atzo arte saltzen nituen —esan digu Barakaldoko farmazilari batek—, baina Aita Sainduak esaten badu, ni katolikoa naiz eta Espainiakoa gainera pasada bat da». Beste bik ere erantzun digu tipo horretara («zer

esango dizut ba? Ez dudala beste erremediorik!», eta beste mordoska batek ez digu ihardetsi nahi izan.

Espainia aldeko farmazietan ez da preserbagailurik saldu behar derrigorrez: salmenta arautu gabe dago oraingoz. Ordea gehien-gehienek saldu egiten dituzte. «Aita Sainduak hori esatea normala da —esaten digu Andoaingo farmazia bateko neskak—, eta ni katolikoa naiz, baina ez dut kontraesanik ikusten». «Tontakeriak dira horiek!» «Gu ez gara inor biltzen ari, gerora hil daitezene ebitatzen ari gara». «Aita Sainduari errespe-

toagatik nabiago dut ez erantzutea —diosku portugalujo batek—, berak nik baino informazio gehiago izango du eta».

«Aizu —hainbatgarrean—, zera eta zera ari gara eta, hor preserbagailurik saltzen al duzue?» «Eh?? Nik dakidala, ez». «Eta, zergatik edo...?» «Ez dakit ba, zergatik galdetzen didazu?» «Aita Sainduak esan du bada...» «Aizu, baina hau papertegi bat da!» Akabo! Zopan sartu digute!

Pablo Sastre

«COMECOSA», EUSKAL HERRIKO ESPAINIAR PRENTSA EZARRIENA

Neguriko Ybarra familia komunikabideen munduan gero eta aberatsagoa da. «Comecosa» holdingaren barnean El Diario Vasco eta Correo Español egunkariak daude, eragin handiko bi *media*. Urte luzez El Correo Españoleko zuzendari zen Antonio Barrenak adierazi bezala, «Españaren borroka irabazten ari gara Euskadin».

«COMECOSA»

(Corporación de Medios de Comunicación, S.A.), «Bilbao Editorial S.A.» eta «SDAD. Vascongada de Publicaciones, S.A.» editorialek osatu dute, hain zuzen «El Correo Español-El Pueblo Vasco» eta «El Diario Vasco»ren enpresen editorialek. Komunikazio elkargoa edo holding honek, Komunikazio munduko hamabost enpresa batzen ditu, mila pertsona pasako plantila du eta 1990ean bere fakturazioa hogeitabost mila milioitik gorakoa izango da.

Holding honek bere baitan dituen enpresak banaka izendatuta: Euskal Herriko «El Correo Español-El Pueblo Vasco» eta «El Diario Vasco», Santandergo «El Diario Montañés» Granadako «El Ideal», Murciako «La

Verdad», Badajozko «Hoy» eta Malagako «El Sur». Bestetik, prentsa espezializatuan ere badu zer esanik. Hala nola, «Marca» kiroleko egunkaririk irakurriaren %22,5 du eta «Expansión» ekonomi egunkariaren %8. Honek Estatuko prentsa difusioaren %20 inguru bere esku izatea suposatzen du eta ondorioz, egunero saltzen dituen kopiak kontutan izaten badiugu, Estatuko lehen talde editorialean bilakatzen da.

Egunkarien alorrean lehena izanik, ez da hau Comecosaren jabetza bakarra. Copilsa agentziaren kapital sozialaren %21aren jabe da, Euskal Herriko Antena 3 irratia (Donostia, Bilbo eta Gasteizen ditu estudioak), Antena 3TVen zatitxo bat du, %1a hain zuzen. Balaran banatzailearen

ESTATU ESPAINOLEKO TALDERIK BOTERETSUENAK

OJDeko 1989ko tirada datuak

COMECOSA	El Correo Español	127.127
	El Diario Vasco	85.861
	El Diario Montañés	28.226
	Ya	63.220
	La Verdad	43.518
	El Sur	35.043
	El Ideal	26.355
	Hoy	20.261
		429.701
	%22,5 Marca	182.632
	%8 Expansión	24.392
		207.026
PRISA	El País	377.528
	Cinco Días	15.000
		392.528
ZETA	El Periódico de Cataluña	164.174
	La Voz de Asturias	16.312
	El Periódico de Extremadura	4.869
	La Gaceta de los Negocios	15.000
		200.345

%75aren jabea da, Obús publizitate agentziko kapitalaren %20a du eta Madridetik 40 kilometrotara egiten ari diren «Heliokor» inpresoran %20ko partaidea du.

Kontrola nork duen

Ichen aipatu denez, «Comecosa», «El Correo» eta «El Diario Vascoren» editoreak

osatutako holding-a da eta kontutan izaten badugu, 1948tik «El Correo» Donostiako egunkariaren %68aren jabea dela, argi dago nork duen Holding honetako kontrola.

Eskema guztia goitik behera pausoka deskonposatzen badugu: Lehenik eta behin «El Correo Español-El Pueblo Vasco»ko edo «Bilbao editorial S.A.»ren administrazio kontseilua dugu. Kontseilu honen partaideak ondoren-

■ Enpresa periodistiko baten bereizgarria produktu ideologikoa egitean datza ●

goak dira: Ohorezko Lehendakari Luis Bergareche Mauri, Lehendakari Santiago de Ybarra y Churruca, Lehendakari ordea Enrique

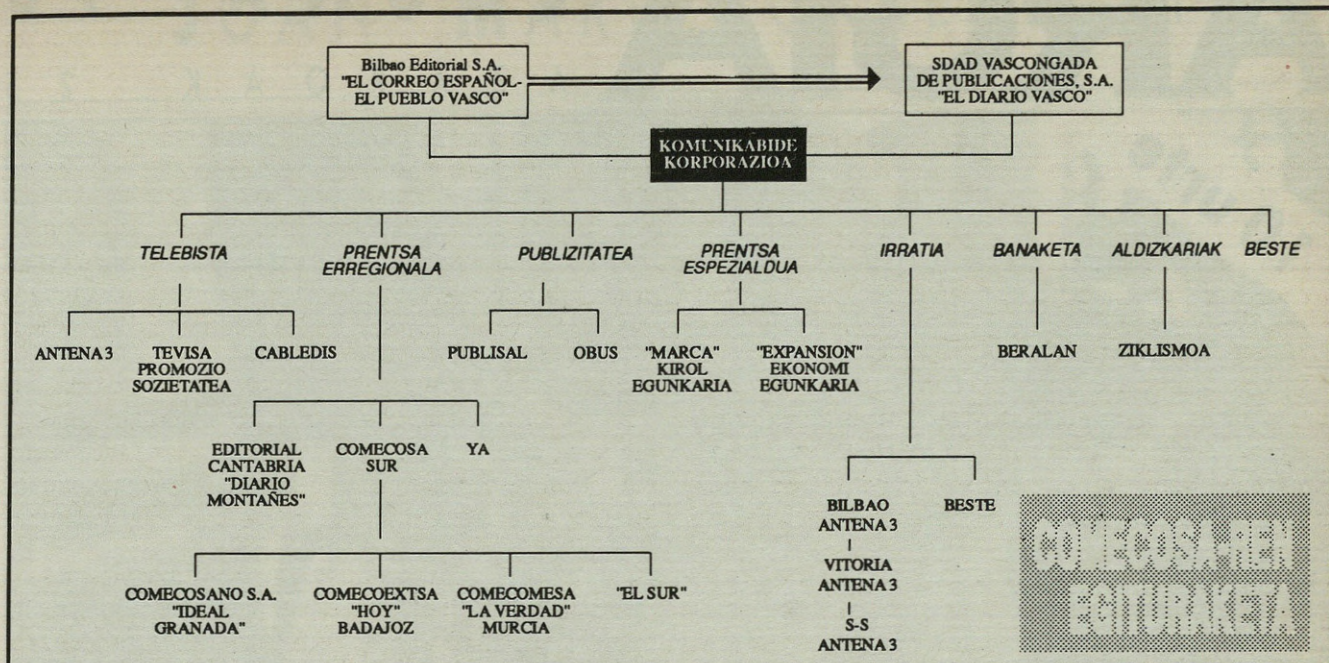
de Ybarra e Ybarra. Administrazio kontseiluko beste partaideak ondorengoak dira: Fernando de Ybarra y Lopez Dòriega, Emilio de Ybarra y Churruca, Lorenzo Villalonga Lazcano, Luis Maria de Ybarra Zubiria, Juan de Aguirre e Ybarra, Jose Luis Bergareche Busquet, Victor de Urrutia y Vallejo, Carlos Castellanos Goyoaga, José María Bergareche Busquet eta Alejandro Echeverría Busquet. Azkenik aipatutako Alejan-

dro Echeverría da hain zuzen Comecosako lehendakaria. Honek koordinatuko ditu holding honetako zer egin guztiak. Bere baitan dauden enpresa bakoitzak bere administrazio kontseilua du baina beroien gaitetik «El Correoko» administrazio kontseilua dago, noski.

Argi ikusi daitekenez, Neguri inguruko Enpresariak dute Comecosaren kontrola. Hauek komunikabide ingurunean zer esa-

■ Alejandro Echevarría «El Correoko» administrazio kontseiluko partaide eta «Comecosako» lehendakaria.

COMECOSA-REN
EGITURAKETA

nik badute ere, esan daiteke komunikabideen kontrola ez dela euren zer egin bakarria eta agian garrantzitsuena (banka, eletrikak eta aseguruetan sartuak daude, gutxi batzuk aipatzearen).

Joera ideologikoa

Elkargo honen haserretara joaten bagara 1910. urtean kokatzen gara, Bilboko «El Pueblo Vasco»ren sorreran (frankismo garaian gaur ezagutzen den izen osoa emango zitzaion). Egunkari hau independentea, monarkikoa, kontserbatzaile maurista, Euskal herriaren autonomiaren aldekoa Espainiako batasunaren barruan eta kristau joerakotzat definitzen zen eta oraindik beronetan jarraitzen dutela diote, «El Correo Español-El Pueblo Vasco»ren 75. urteurrenarela eta argitaratutako liburuan.

Bere sorreran Bizkaiko errotatibo garrantzitsuena zen eta nahiz eta independente izena izan, Fernan-

do de Ybarrak, sortu berria zuen Bilboko Partidu Kontserbatzailearen plataforma politikoa zen. Hala ere egunkari hau progresista omen zen sortu zen garairako. Bere sortzaileak, mundu enpresarialera oso lotuta zeuden, bai mentalitatez eta gizaratez ulertzeko moduan Europako negozio gizonen modukoak zirela dio aipatutako liburua.

Bere buru izan diren pertsonaia desberdinak enpresario boteretsuak izateaz gain, denek izan zuten bere baitan miserikordi, jubilatutxe eta elbarrituen elkar-terren bateko lehendakari-tza. Bestetik aipatu beharrekoa Espainiako koroarekiko lotura estuak mantendu dituztela egunkari honek eta lehendakari desberdinek eta frankismo garaian Francorekin. Historian zehar egunkari honek joera

berau mantendu du. «El Correo»rekin» eta orain «Comecosarekin» kontrol ideologiko mantentzea izango da beren helburua. Baina kontrol ideologiko honek ondorio argi bat izango du, euren irabaziak gehitzen joateko oztoporik ez izatea. Irabazien alorrari dagokionez Bilboko egunkariak 1988an 1.724 miloi pesetetako irabaziak izan zituen.

Bada beste helbururik

Badirudi «Comecosa»k duen lehen helburuetako bat, afera hau dena isilean mantentzea dela. Egin ahal ugari egin dugu eurekin hitzegiteko eta hain zuzen deialdi bakoitzean bilduta edo kanpoan izaten ziren bertako arduradunak. Zer esatekorik izango zutelakoan eta gurekin hitzegin nahi ez dutenez bertako Alejandro Echevarriak, elkargo honen lehendakariak Expansión XXIr esandako zenbait puntu adierazgarriak dira.

Bertan dionez multimedia enpresa talde bat osatzen ari dira, Europar gaur egun dauden antzekoa. Honekin Espainia Europar Merkatuan guztiz sartzen denerako prestatuak egon nahi dute. Komunikabideen alorra ez ezaguna da eta ondorioz industriari beldurra ematen die aipatu alorrak. Etsai bezala gehiago ikusten omen da industria eta enpresa inguruko zatia baino. Eurek Elkargo hau osatu omen dute komunikabideak Europa mailan etorkizun handienetarikoa duen alorra delako. Aurrerantzean hizkuntza ez da traba izango eta talde indartsu baten premia omen dago gero behar bezala aritzeko.

Aurrerago Alejandro Echevarriak dioenez, funtsean enpresa periodistikoa ez omen da asko desberdintzen beste moztatutako enpresetatik. Bere usteetan desberdintasun argi bat duela dio, enpresa periodistikoak produktu ideologiko argi bat egiten duela.

Jon Olaizola

«Comecosa»
Estatuko lehen
talde editorialean
bilakatu da ●

ARGIA EGUNA 90

A Z A R O A K 2 5

10 urte

Biharko prentsa gaurtik

«Hemen pentsamendua
erderaz sortzen da»

B

errogeitazortzi urte dituelarik, aldaketa garaia heldu zaio Joan Mari Torrealdairi. Maila pertsonalean talde bizimodutik bikote bizimodura pasa da. Profesionalki, «Jakin» en birmoldatzea aurrera eraman du, aldizkaria bihilabetekari bihurtuz. Horrezaz gain, egunkariaren aldeko apostuan puntan ibili da, eta dabil. Beharbada guzti horrek apur bat urrunerazi du azken sei urteotan izan duen beste obsesio batetik: zentsura frankistari buruz burutzen ari den tesia. Azken honetaz hitz egiteko jo dugu beregana.

ARGIA. *Aspalditik zentsurari buruzko tesiarekin ari zara. Iaz urtebete hartu zenuen erredakzioarekin basteko. Zertan da une bonetan?*

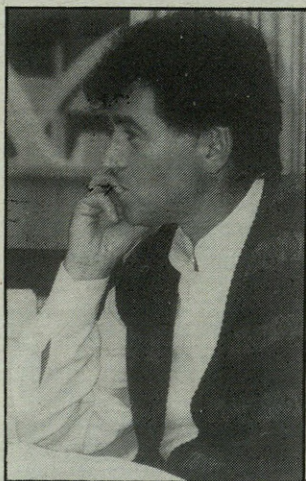
JOAN MARI TORREALDAI.

Tesiaren erredakzioan hiru bat hila-bete egin nuen, Burgosko azken muturrean dagoen komentu batean. Erredakzio nagusia, bizkarrezurra nolabait esateko, orduan burutu nuen. Zintzilik utzi nituen bai burua, eta bai hanka. Oraindik lan haundia gelditu zen, sarrera desberdinak, ondorioak, oharrak. Tesia bera, esan beharra dago oso luzea dela erredakzio aldetik. Kontatzailearen lana egiten dut, gaia eramaten duenaren lana, eta azkenean ahots desberdinak bildutako materialak dira, dokumentuak.

A. *Nondik nora mugatu duzu tesiaren gaia.*

J.M.T. Gaia zentsura da, zentsura frankista euskarazko liburuei eta euskal gaia erabiltzen duten liburuei aplikatuta. Zentsura frankista ez zen frankismoan bakarrik eman, gehiago iraun bait zuen. Hitz egiten dutenak, nolabait esateko horko ahotsak, de-

nak dira administratiboak, frankismoaren, solaskideak. Hor sartzen dira beren arteko dokumentuak, barrukoak, eta gero batez ere 'irakurleen', zentsoreen txostenak. Liburua hartzen zutenean, bide konkretua zuen, eta bide horren barruan instantzia oso inportantea zen 'irakurleena'. Gorputz bat zegoen, batzutan hamabost

izan ziren, baina berrogeiraino ere iritsi ziren momentu batean.

A. *Madriren zentralizatzen zen guzti hori?*

J.M.T. Bai, euskal zentsurari buruz esan beharra dago ez dela erabat egia. Delegazioak hemen ziren, nahiz eta oso ahalmen mugatuekin liburu zentsura aldetik. Baina euskarazko kasuetan, 1962ra arte Madriren ez da egon euskal 'irakurle-rik', eta beraz euskal testuak 1962ra arte hemen irakurtzen ziren. Gipuzkoan bakarrik, beste probintzietako testuak Gipuzkoara bidaltzen bait zituzten irakurtzeko.

A. *Sorpresa bat baino gehiago sortuko litzateke irakurle horien zerrenda argitaratuz gero. Zuk jakin al dituzu izen horiek?*

J.M.T. Nik batzuk jakin ditut. Delegazio mailan oso zaila da inor identifikatzea. Normalean ez da izenik agertzen, eta agertzen den izena delegatu nagusiarena da. Baina delegatu bakar batek ez du euskara jakin izan. Beraz 'irakurle' euskaldunak zituzten, aldizkarietarako plantila barruan, baina liburuetarako plantilatik kanpo. Plantilatik kanpokoen izenak bat edo beste atera ditut, baina ez guztiena.

Uste dut zentsuraren eragina kualitatiboki neurtu behar dela, autozentsuraren indarra ikaragarria delako ●

A. *Pertsona horiek bizi dira oraindik?*

J.M.T. Bat hil da, nik eza-gutzen ditudanetatik, eta bestea ez dakit hil den ala ez. Izenak argitaratuko ditut. Orain arte frankismoaren zentsoreen nomina bat bakarra ezagutzen da, Abellánek argitaratu zuena. Nik beste hamaika nomina argitaratzen ditut. Beraz, gutxi edo asko, frankismoaren garai osoan egon diren zentsoreen zerrenda agertuko da. Horiek nominan zeudenak. Nominatik kanpo zeudenak zailagoa da. Gipuzkoan nominatik kanpoko zentsoreen sinadurarik ez dut aurkitu, hori aitortu beharra daukat, baina testigutzat guztiek eta testu azterketek ematen dute horietako bat Antonio Arrue izan zela.

NORTASUN AGIRIA

Astean hiruzpalau egunetan footing egiten du eta maratokia 3:00:40tan

egin zuen ● Puroak erretzea maite du eta guztien artean maiteena «La Flor de la Isabela» ● *Fraille* bizimodutik faltan gehien botatzen duena bazkalgiroko informazio trukea da ● Garazik, lau hilabeteko alabak, oso denbora gutxi kentzen dio lanagatik, baina dibertsioz bizpahiru ordu ● Lanean diru kontuekin sufritzen du gehien ● Bitan eskaini diote aurkezle lana ETBn, baina ezezkoa eman zuen lan arrazoiak medio.

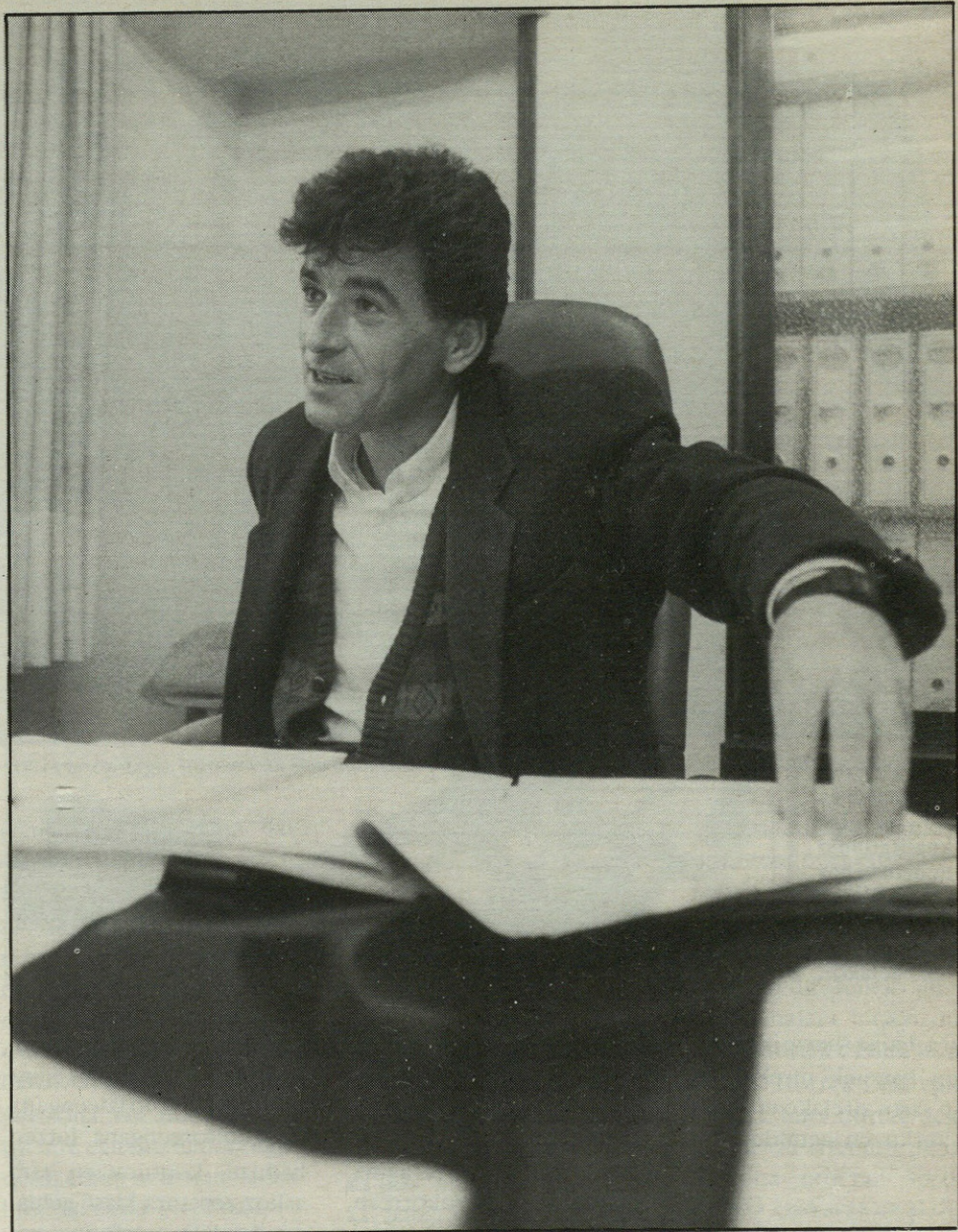
A. Lana izugarri mugatu behar izan duzu, aurkitutako materialaren ugaltasunagatik. Ez al da pena zatirik handiena argitaratu gabe gelditzea?

J.M.T. Bai, orain liburuei dagokiena bakarrik aterako da, eta beste hainbeste oraingoan kaleratu gabe geldituko da. Aldizkariena adibidez kanpo geldituko da, eta horretaz material asko dut. Editorialena ere bai. Beste hori ere ateratzeko asmoa badut, geroago. Monografikoak egin behar ko ditut, aldizkariz aldizkari esate batera, berriro ere osotasun batean aztertzea oso zaila izango dudalako.

A. Material ia guztia Alcaláko artxibategi batean aurkitu duzu. Nola iritsi zinen horretara?

J.M.T. Ni soziolinguistikatik hasi nintzen, nolabait euskararen errepresiotik. Orduan konturatu nintzen euskaraz izateagatik ere bazegoela debeku bat. Hortik hasita, adierazpenaren errepresioa dagoela ikusten duzu, eta inprimitzearen errepresioa adierazpen errepresioaren atal bat besterik ez dela. Orduan osotik hasi nintzen, baina gero inprimitzearen alorrera etorri naiz, eta hori bera liburuetara mugatuta. Aurrena inkesta egin nien ustez debekua jaso zuten idazle eta editorialei, eta berehala

— Ni ez naiz intelektual puro horietako bat, baizik eta zubiak egiteko edo dauden taldeei lanak bideratzeko ere lan egiten dut ●

pentsatu nuen jatorburura jo behar nuela. 1984an, Euskal Herriko Delegazioetatik hasi nintzen, baina inork ez zekien material haiek non zeuden. Deneteko esplikazioak eman zizkidaten, baina ez benetakoak. Gobernu Zibilera ere jo nuen, Madrilgo Ministeritzetara, baina alferrik. Mementu honetan inork ez daki delegazioetako material horiek non dauden, eta hori da benetan salagarria.

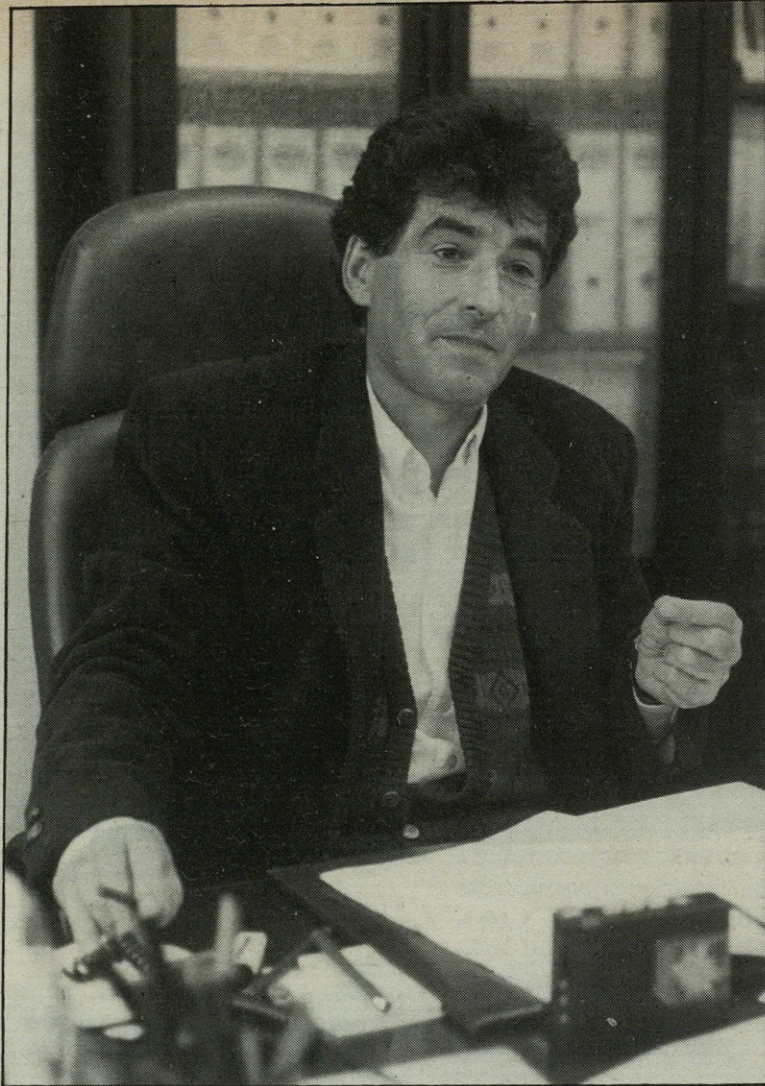
A. Eta nola lortu zenuen materialetara iristea?

J.M.T. Tuñón de Lararen bidez zuzenean jo nuen

Kultura Ministeritzara, eta handik Alcaláko artxibora. Hori artxibo intermedioa da, AGA izenekoa (Archivo General de la Administración Civil), eta Ministeritza guztietatik hara bidaltzen dute material guztia. Intermedioa da, gero han garbiketa egin behar dutelako ondoren Artxibo Historikora eramateko. Gertatzen da garbiketa hori ez dela egin. Orduan, material pilaketa izugarria da, Kulturatik bakarrik 13.000 kaxa daudela kalkulatzeko dute, eta ez daude inondik ere ordenatuta. Oso zaila da kaxa pilaketa horretan ezer aur-

«Aurrena inkesta egin nien ustez debekua jaso zuten idazle eta editorialei, eta berehala pentsatu nuen jatorburura jo behar nuela».

«Uste dut zentsuraren eragina kualitatiboki neurtu behar dela, batez ere autozentsura ikaragarria delako».

kitzea, baina suete izan dut lagun batzuek nirekin lanean sartu zirelako eta gauzak aurkitzen lagundu zidaten.

A. Egin dezagun zientzia fikzio piska bat. Zentsurak kaleratzen utzi ez zituena gauza asko eta asko, zuk ezagutzen dituzu. Horiek kaleratu izan balira, garai hartako gure tradizioa oso diferentea izango zatekeen?

J.M.T. 1977an halako deslilura bat egon zen. Jen-deak esaten zuen, «hemen zentsura egon da, baina material horiek nonbait egongo dira», eta ezer gutxi argitaratu zen. Beraz galdera hau da, zentsura nola neurtu behar den. Kuantitatiboki neur daiteke, hainbeste lerro izan ziren zentsuratuta,

hainbeste liburu izan ziren debekatuta, etabar. Baina horrek ez du ematen zentsuraren benetako eragina. Benetako eragina autozentsura orokorrean neurtzen da, hori ikaragarria da. Eta bestetik, zentsurak orokorrean debate kulturala pobretu egiten duela, desegin, ez dago eztabaidarik, ez dago informazio trukek. Guzti hori, alde aurreko zentsura horrekin mugatu egin da. Uste dut zentsuraren eragina kualitatiboki neurtu behar dela, batez ere autozentsura hori ikaragarria delako. Beste maila batean ere gauza bera gertatzen da. *Malgré lui*, editorea ere zentsorea bihurtzen da, gero legearen arabera haiek ere erantzule direlako. Zentsuraren prozesua oso luzea da. Nire te-

sian zati txiki baten dokumentuak besterik ez dira agertuko. Idazleengana edo editoreengana jotzen baduzu, konturatzen zara askoz zentsura klase gehiago daudela, telefonoz egiten zena esate batera, delegatuaren bidez egiten zena... eta horiek ez dira dokumentuetan agertzen. Zentsurarik gabe zer izango zen euskal kultura? Hori bai dela benetako zientzia fikzioa, edo kultura fikzioa. Beste modu batez esanda, frankismoa nola neurtu behar da? Kartzelan sartu zuen jende kopuruaz bakarrik?

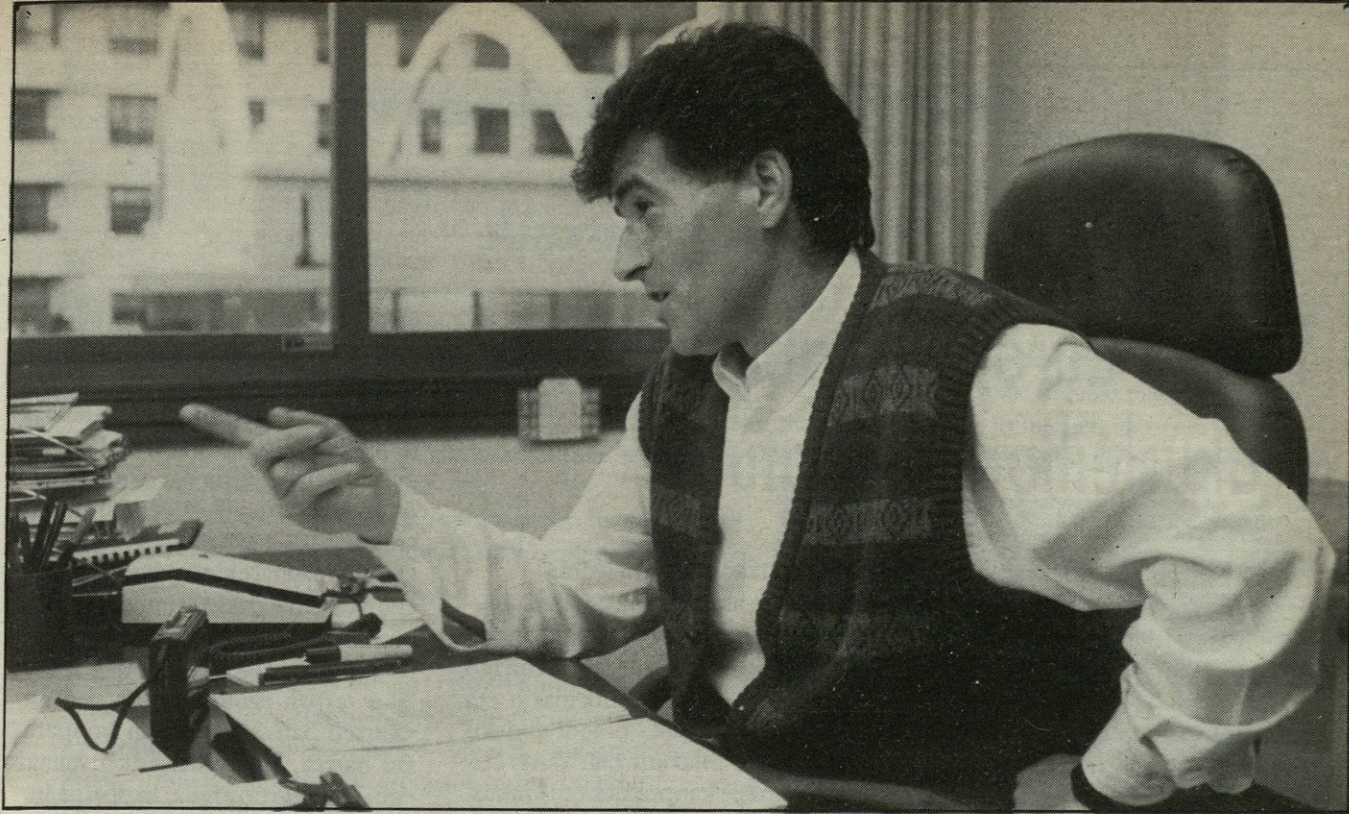
A. Frankismoa ezagututako eta ezagutu gabeko belaunaldien artean eten handia dago. Beldur naiz zure tesiaren gaia ez ote den zenbaitentzat oso

gauza urrun bezala geldituko, anekdotiko butsaia.

J.M.T. Nik bi beldur dauzkat horretaz, ez bat. Bata, desmemorizazio kolektiboa egin nahi izan dela frankismoaren transizio horretan. Iragana ez da aztertua izan, ez da justiziarik egin nahi izan iraganari buruz. Politikoki interesatzen zelako hori ahaztu egin da, ezabatu egin da eta bere iraganatik inori ez zaio konturik eskatzen. Arazo politikoa da, baina arazo politiko huts horrek eragin ikaragarria dauka azterketan ere. Desmemoria programatua dago, eta inbestigazioan eragin izugarria dauka. Hori bizi dutenei ez zaie komeni harrotzea. Hori batetik.

Bestetik, hori egon delako ez da transmisiorik izan. Frankismoaren balantze kritiko kulturala egin gabe dago oraindik. «Hori zoritxarrez gertatu da, pasa da eta orain inportantea etorkizuna da». Baina aizu, pasa denak etorkizuna baldintzatzen du, eta hori ez da egin nahi. Desmemorizazio kolektiboa programatua dago, eta ez bakarrik honetan, beste gauza askotan ere bai. Publikoki amnistiatuta izan dira, eta kolketiboki amnesia sortu da. Inkisizioaren historia egin zen bezala, beste inkisizio honen historia ere egin behar da, gure historia ezin delako hori gabe esplikatatu.

A. Utz dezagun tesia alde batera. Zu, Joan Mari, alde batetik ikerketa munduan zabilta, bakardadean nolabait esateko, baina bestetik proiektzio sozial handia duten lanean ere bazabilta («Jakin», egunkaria...). Konpatibleak al dira bi lan mota horiek? Bigarrenak

«Unibertsitateak sortu beharko zukeena ez dago, hutsuneak ikaragarriak dira eta horrek kolonia kulturala bihurtzen gaitu».

ez al du bestea irensten?

J.M.T. Biak ezkontzea zaila da, bai. Lehen ere liburuaren munduan azterketa egiten ibili izan naiz, eta zentsurarena horren parte bat da. Baina hori aparte, badut landu nahiko nukeen beste terrenoa: euskararen zapalkuntzaren historia. Historia hori ere egin gabe dago, artxiboak begiratu gabe daude, eta egin nahiko nuke.

A. *Gai hori «Jakín» taldeko kezka konpartitua da, ezta?*

J.M.T. Bai, euskararen historia soziala da gai konpartituagoa, baina oraingo hau nik egin nahiko nuke. Uste dut beste inork ez duela egiten, eta unibertsitateak hor hutsune ikaragarria du.

A. *Eta zer dela eta, sartzen zara beste saltsa horietan?*

J.M.T. Beste horiek ere oso nire egitekoak dira. Ni ez naiz inbestigatzaile puro horietako bat. Ni horretara dedikatzen naiz Euskal He-

rriari buruz ikuspegi bat daukadalako. Bat da aztertzearena, baina bestetik mementu honetan iraganari begira bizitzerik ez dago, ni ez naiz unibertsitateko departamendu batean iker-tzaile bezala dabilen bat, baizik eta gizartean bizi den pertsona, eta alde horretatik nire egiteko handia egin dezakedan neurrian lanak bideratzea da. Ni ez naiz intelektual puro horietako bat, baizik eta zubiak egiteko edo dauden taldeei lanak posibilitatzeko ere lan egiten dut.

— Unibertsitateak sortu beharko zukeena ez dago, hutsuneak ikaragarriak dira eta horrek kolonia kulturala bihurtzen gaitu ●

A. *Zurrumbilo horrek ez al du ikertzearena jaten?*

J.M.T. Bai, eta horregatik zoritxarrez nire bizitza faseka doa. Ez da lerro zuzen bat, denbora osoan bide beretik doana. Gehiago da orain honetara denbora gehiago eman, eta gero denbora gehiago bestera, baina lerroa ez da hausten. Faseka doa, gorabeherak dauka, baina jarrera sozial edo kultural aldetik, jarrera berdintsua da.

A. *Liburugintzaren alorrarekin bukatu nahi nuke, eta ikerketarekin zeri-kusirik duen generoa aipatuz: saiakera. «Jakín»ek ere saiakerak argitaratu zituen garai batean. Kezkagarria al da saiakeraren urritasuna?*

J.M.T. Nik interpretazio sozio-politikoa egiten dut argi eta garbi. Garai batean saioa zen dena, eta orain saiorik ez dago. «Lur» inguruan sortu ziren editorial guztietan egiten ziren liburu gehienak saioak ziren, tesi, tesina edo zernahi mo-

dura agertuta. Frankismo ondoren, hori erderara pasatzen da. Liburu historikoak eta sozio-politikoak erderaz egiten dira. Euskarazko editorialek liburu funtzionalera jotzen dute. Arazo horiek ez dira interesatzen. Horrek huts egiten du, eta huts horrek segitu egiten du. Hemen pentsamendua erderaz sortzen da. Eta euskaraz ez al dugu pentsamendurik sortu behar? Ez dugu debate kultural bat euskaraz egin behar? Politikoek dena erderaz egiten dute, unibertsitateak dena erderaz egiten du, eta beste instantzia askotan erderaz egin eta gero itzuli egiten da. Unibertsitateak sortu beharko zukeena ez dago, hutsuneak ikaragarriak dira eta horrek kolonia kulturala bihurtzen gaitu.

Josu Landa

Tolosa Europako abesbatzen erakusleihoa bilakatu da

HOGETA urteko lanaren ondorioz, pribilegio izugarria lortu zuen aurtengorako Abesbatzen Tolosako Lehiaketak. Lehenengo aldiz Abesbatzen Europear Sari Nagusiaren zirkuitorako hautatu zuten. Sei lehiaketa baizik ez dira Sari horretan baliatzen. Areagoko apostua egin behar izan dute tolosarrek aurtengo edizioan, beraz, eta aho batezko eritzia entzun ahal izan da modu honetako lehiaketak segitzen dituztenen ahotik: Tolosakoa aurtengo onena izan da. Nazioarteko Federazioko lehenakaria den **Royce Saltzman-en** eritzia adierazgarria da: «Inoiz ez dut antzekorik ikusi, ez nuen espero». Letonia eta Lituaniako taldeek bereganatu dituzte sari nagusienak. Bertako abesbatzez sekula baino gutxiago hitz egin da, benetako protagonista errepublika balkaniarretatik etorritakoak izan bait dira.

Askotan aipatu digute euskal abesbatzek munduan zehar betetzen duten enbaxadore papera. Urrunago iritsi dira Tolosako Informazio eta Turismo Etxekoak, bi norabideko enbaxadore bilakatu bait dute Leidor antzokia: kanpokoek ere erakusleiho preziatuena bezala erabili beharko dute. **Julian Lakunza** lehenakariaren hitz harroak barkatzeko modukoak dira, jakitunen eritziarekin bat datozen heinean: «*Pronostikoak bete dira: gure lehiaketa Europako garrantzitsuena izan da*».

«AURTEN BAI» Fundazioko **Andoni Onzaluk** «Deia» egunkariari adierazi dionez, alfabetatzearen alorrean orain arte egindakoa berrikus- teko garaia heldu da, aurrerantzean

egin beharrekoari garrantia handia- goz heltzeko. Arrazoi du. Alfabetatzearen alorrean egindako saioak ba- kanak, isolatuak eta oso itzalekoak izan dira orain arte. Historia bera ere gutxi ezagutzen da eta horretarako onurakoak izango dira Letrakit-ek eragindako ikerketak. Ados gaude **Onlazu** jaunarekin, alfabetatzearen egitekoa idatzizko komunikabidee- kiko lankidetzat esturik gabe antola- tzea funtsik gabekoa bait da. Horre- lako zerbait egin nahi izan denean, «Aurten bai» kanpainetan konpara- zio batera, alderdikierarik itsuenaz egin da. Egia borobila, kanpaina ho- rietako arduradunak esandakoa: al- fabetatzeari behar bezala heltzeko garaia da. Bitartean, oraindik ere, **Rikardo Arregiren** oroitzapenak nostalgiarako tarte larregi uzten du.

LOZORRO politikotik ateratzen ari da **Euskaltzaindia**, itxura ba- tean behintzat. Aste bi lehenago Na- farroako euskal irratiekin egin zuen bezala, hauteskunde kanpainan era- bilitako zenbait argudioren aurka azaldu da jendartera. Arabak ere eus- kara 'berezko' hizkuntza duela dela eta, kritika gogorra egin du, izenik aipatu gabe baina ustez **Unidad Ala- vesa** alderdiaren kontra. Salaketa hau agerpen puntuala ezezik, berres- kuratutako funtzioari eutsi nahi segi- dakoa balitz, ongi etorrikeri beroena eman behar zaie, beharra larria da eta. Baina jestio instituzionalean hain indar gutxi daukan alderdiari baino askoz zailagoa da, dudarik ga- be, beste zenbaiti kritika beretsuak egitea. Diplomaziak etxe guztietan agintzen bait du. Hala ere, gauza ba- koitza bere horretan ere baloratu be- har denez, zoriondu egin behar zaio Akademiari, eta gero gerokoak.

TERMINOLOGIA

Besoetakoa. Norbait bere aitabitxi edo amabitxiari buruz. Adiera adierazkorrez, zerbaitetan lagundu edo babesten duenari buruz.

Mezenazgo kultural sonatuenak betidanik arte plastikoetan gertatu izan dira. Politikoez eta dirudunek maiz eta historikoki makilaje sozial bezala jo izan du- te artea. Hain sarritan ikusten ez dena artista batek beste bat diruz laguntzea da, publikoki behintzat. Hiru milioiko diru-laguntzaz, **Eduardo Txilidak** besoe- tako hartu du **Koldo Jauregi**. Gure eskulture nazioartekoenak ere nahi luke, munduko artista famatuenez bezala, bere omenezko fundazioa izatea, baina horren faltan **Zabalaga Fundazioaren** mamua berpiztu du. Panorama berria zabaldu zaio *beka* harrigarria jaso duen gazteari, orain jaso dituen hiru milioi horiek baino askoz balio handiagokoa izango bait da horri esker aurrerantzean eskuratuko duen proiektzioa. Beharrezko proiektzioa, bestalde, puntako eskul- tore eta pintorak eta ondokoen artean sortu den osina ikaragarria bait da.

Josu Landa

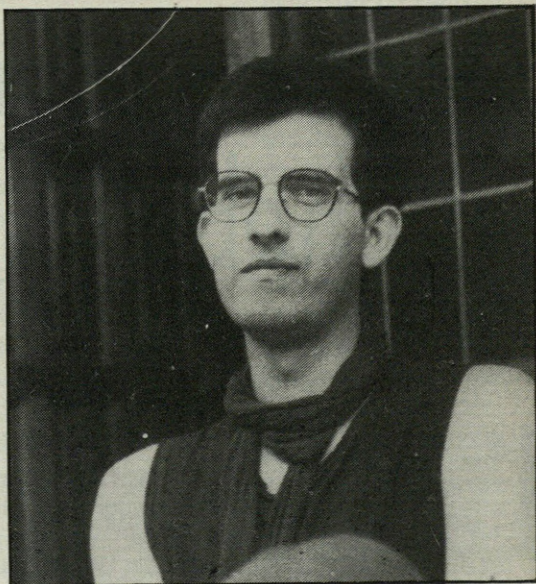
Alexanderplatz

A **LEXANDERPLAZ**, Branderburgoko atea, saltxitxa saltzaileak, gartzelako delinkuenteak, txanpaina edaten duten gidari irribarretsuak, eta protesta egiten duten gazteak. Eta helikopteroak, argazki makinak, grabagailuak, bideo-kamerak, bizkarrak berotzekoak, ordenagailu zentralek etengabe irentsi, eraldatu eta isurtzen dituzten datu-data-xehetasunak, gomazko pilotak, gasezko bonbak, zakurrak, zaldiak eta txakurrak. Ereserkia eta bandera bat. Urtebete.

Urtebete igaro da jadanik. Eta Alemania bat, batua (haundia goa, beraz) eta librea da. Autodeterminazio eskubidea praktika-ramana.

BI. Castillo enparantza, Santiago zubia, bokata saltzaileak, gartzelako delinkuenteak, txanpaina edaten duten gidari irribarretsuak eta protesta egiten duen jendea. Eta helikopteroak, argazki makinak, grabagailuak, bideo-kamarak, bizkarrak berotzekoak, ordenagailu zentralek etengabe irentsi, eraldatu eta isurtzen dituzten datu-data-xehetasunak, gomazko pilotak, gasezko bonbak, zakurrak, zaldiak eta txakurrak. Eta gainera, tankeak, gerrarako barkuak, metrailetak, kontrolak, bizkarrean tiro, garondoan tiro. Eta gainera lau ereserki, bost bandera. Urtebete. Eta txanpaina edaten jarraitzen duten gidari irribarretsuak; nahiz eta kortxoak beste batzu saltarazi zuten.

Urtebete igaro da jadanik. Eta Euskal Herriak zatituago daude (ahulago, beraz). Autodeterminazio eskubidea ipurtzuloa garbitzeko paper bustia izaten jarraitzen du batzurenzat. Europak salbatuko gaitu zioten lehen, eta Europak ekarriko digu zor zai-guna diote oraindik ere. Salbatuko zaituen zai bazaude zaude lasai.

M I K E L A N T Z A

HIRU. Intelektualek eman omen zioten duela urtebete hasiera Leitzpig-eko manifestaldiekin ondorengo lurrikara, lubizi edo dena delakoari. Intelektualek estatus berezi bat zuten Ekialdeko Alemania zenduan. Begiramena bosterearen aldetik, xaramela eta faboreak idazten jarrai zezaten, estatuak behar zuen barniza omen ziren. Mezenazgoaren teoriaren garapen berri bat. Eta miseria konparatiboaren gainetik Ekialdeko Alemania zenduan bizi ziren idazleek beren produkzio literarioari ekiten zioten. Zentsurari nola hala itzuri eginez, maila literario gorenak iritsiz, edo ihes eginez... Eta orain galdegiten dute, «zer egin behar genuen?». Eta derrotaren xarmak ez die itxuraz oraindik inspirazio berririk eman. Irakurtzen dugu nola iragan urte honetan gertatutakoari buruz idatzi den liburu bakarra Erich Mielke «Stasi»ko buruzagi-ohiarena dela. Izenburua: «Guztiak maite zaituztet oraindik ere!».

Gunter Grass, «Hau ez da bidea» eta «kontuz-kontuz»ka dabil, hurrengo bihurtunean ibilgailuak lehendik ere ibilitako bide arriskutsuak hartuko ote dituen beldurrez. Baina, «zer egin behar dugu?» galderaren oihartzuna txanpain botilen deskortxatze zaratak itotzen du.

LAU. Gurean ere idazteak pagatuak dira. Mezenazgoaren teoriaren garapen berri bat eginez. Idazteko bekak, idazteagatik sariak, konferentziak emateagatik, telebistan ateratzeagatik soldata (mixerableak, agian). Eta orain, eskoletako haur sufrituei esker (horiek bai mezenak) heren liburuen salmentagatik. Eta hizkuntzaren erabilpena den lehen-gaiaren miseriaren gainetik, idazleek produzitzen jarraitzen dute, maila literario gorenak iritsiz... Nahiz eta, hemen ere, inpertinentziak Nobel saridunei soilik onartzen zaizkie, gaiztagin elkarte bateko ustezko fans izatetik libro. Eta produkzio literariaren termoetroaren gorakadarik begiratzuz, literaturaren osasun (erlatiboki —noski, noski—) ona, hizkuntzaren osasun (erlatiboki —noski baino noskiago—) ona deduzitzen dute. Inkestek ere hala diote. Inperio elbarri, maingu, sorgorrean ez dute deus ulertzen. Zertaz gara kexu, bada?

Txanpain botilen deskortxatze zaratak zerbait itotzen al du?

Zazpi istoriok osatzen dute «Antzoki Iluna»

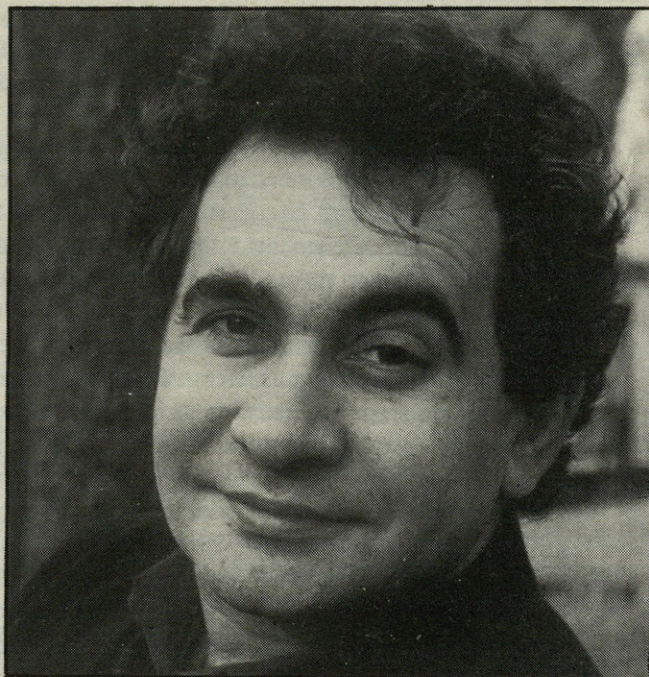
Euskadi Irratia Atxagarekin irradi nobelak piztu nahian

Azaroaren 5etik hasita, egunean bitan ari da emititzen Euskadi Irratia «Antzoki Iluna», 7 istorioz osatutako programa. Ordu erdiko 45 atal izango dituzte Bernardo Atxagaren gidoiek. HABE eta Euskadi Irratiaren aginduz Eresoinka bikoizketa etxea Juan Ramon Zubimendiren zuzendaritzapean ari da grabaketa eta montaia lanetan.

EUSKADI Irratia mar-txan jartzerako kontratua egina zuten Bernardo Atxagak eta Ramon Labaienek (momentu horretan Kultur Kontseilaria). 1981eko abenduaren 3lean firmatu zuten bien arteko akordioa. Baldintzak testuak irradi mundurako eginak izatea eta irakaskuntza munduari lotutakoak. Lan-ean hasi eta handik hilabete batzutara, 82an, entregatu zitzaizkion gidoi hauek Euskadi Irratiari, saio modura presta zitzaizkion. «Egia esan desafio haundi xamarra zen» azaltzen digu

Jose Mari Otermin Euskadi Irratiko zuzendariak. «Le-bendabiziko urtetan abaleginak egin arren, presu-pestoren bat edo beste gastutan oso gora joan zi-tzaigula eta, baztertu egin behar izan genuen ur-tetan. Beti izan dugu, ba-la ere, buruan».

Aurtengo udaberrian Euskadi Irratikoak HABE-koekin elkarturik eta bien aldetik interesa bazegoela ikusirik Eresoinka bikoiz-keta etxearen esku utzi zu-ten 45 atalez osatutako pro-grama hau.

Bernardo Atxagak orain dela bederatzi bat urte idatzi zituen gidoiak.

Irakaskuntzari lotutako saioa

Maila handi xamarra duen jendearentzat egina dago batipat «Antzoki Iluna, mintza praktika eta entzu-mena landu nahi dutenei

begira sortua Jose Mari Oterminek argitu digunez: «Hain dira jende horri be-gira egindakoak norbai-tek kritika gisa bota izan digula irratiarako motel-txoa ez ote den ematen ari garen erritmo bori. Ez dut esango guk eta HABEk in-

Jose Ramon Zubimendi, grabaketen zuzendaria:

«bikoizleek dramatizatzen ikasi behar izan dute»

Antzoki Iluna irrati saio hauxe dela eta, Jose Ramon Zubimendik ordu erdi besterik ezin izan zigun eskaini, oraindik ere, lehen atalak emititzen hasi diren arren, buru-belarri ari bait dira zazpi istorioen grabaketa-montaia lanetan.

ARGIA. Bernardo Atxagaren istorioak zuk egokitutakoak. Ze aldaketa eman diozu jatorrizko gidoiari?

J.R.ZUBIMENDI. Gi-

doi hauek orain dela bederatzi urte idatzita daude. Garai hartatik hona preskotasun aldetik, naturaltasun aldetik, estilo aldetik nabari da Bernardok izan duela aldaketa. Nik ikutu

batzu bakarrik eman dizkiot, funtsean nabardura batzuk batzuk baizik izan ez direnak.

A. Ze zailtasun izan duzu herri giroko istorio hauek irrati saio biburtzeko garaian?

J.R.Z. Umetan herri giroa ezagutu dugunoi, ez zaigu hain zaila egiten herri giroa isladatu ahal izatea. Gidoiak nahikoa markatuta dauzka gainera urratsik nagusienak. Zuzendaritzak lan haundia goa eman digu. Hasteko, bikoizleek dramatizatzen ikasi behar izan dute, eta horretaz gain, zazpi istorioak kontutan hartuta hogeitik gora ahots koordinatu behar izan ditugu.

A. Nola egiten dituzue grabaketak?

J.R.Z. Lokuzioa grabatzen da lehendabizi, hainbat istorioena eginga dugu jada. Orain, grabatutako horien montaia lanetan gabiltza, erabat bukatuta dozena bat atal, (bi istorio) ditugu.

A. Nolabaiteko eredurik izan duzue, programarik ikusi duzue lana burutzeko?

J.R.Z. Nik entzuna nuen duela 30 urte Espainian grabatu zuten «El quijote» osoa eta haren zatiren bat edo beste entzun dut berriro, baina egia esan, non egiten ote dituzten bila ibili naiz, ez dut, ordea, aurkitu.

A. Lana euskara ikasten ari denarentzat egokitua omen da.

J.R.Z. Lana hizkuntza aldetik euskadun zaharrentzat egokitua dago. Alde horretatik ez da inongo mugarik jarri. Nik egokitu nuenean euskadunentzat egokitu nuen.

A. Behar baino mantsoago grabatua dago ordea.

J.R.Z. Hori bai, baina egokipena, testua bera ez. Halaber, egin da mantsoago kontalariaren hitzegiteko modua. Naturaltasunak eskatuko lukeena baino mantsoago, produktzioaren eskaria egin duenetako bat HABE izan delako izan da, eta behar-kizun didaktiko batzu dituztelako. Ez dakit zehazki ze mailetarako pentsatua duten haiek, baina maila guztietarako gaia badute, bizitasuna hala ere badu, ez behar bada behar duen abiaduraz, baina bizitasun naturala badu.

teres kontrajarriak genituenik, baina egia da haiek behin eta berriz eskatu zigutela mantso egitea».

45 atalek hiru milioi petzetarako gastua dute, Euskadi Irratikoak aditzera eman digunaren arabera,

«eskerrak HABE eta gure arteko kontua dena, ordu erdik garesti joko bait luke bestela, irrati bakar baten-tzat».

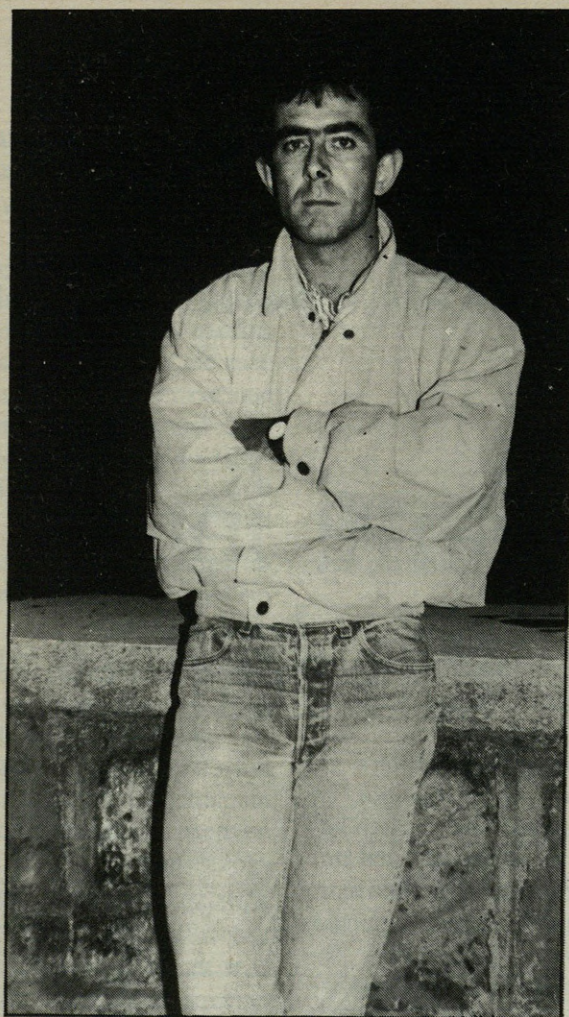
Testu hauei, nolabait ere, sinesgarritasun eta neutraltasun haundiagoa emateko irratitik kanpoko

ahotsak jartzea beharrezkotzat jo da. «Jakin bada-kigu ez dela irratiko ahots ezagun bat egokiena taberna batean mozkorke-rian dabilen baten pape-rra bikoizteko, esate bate-rako. Jendeak berebala identifikatzen ditu abo-

tsak, pertsonak, izake-rak».

«Atxagaren testuak goltik behera»

Sakonean gidoia ez dela ezertxo ere aldatu azaldu

JOXERRA ORTIZ, teknikoa.

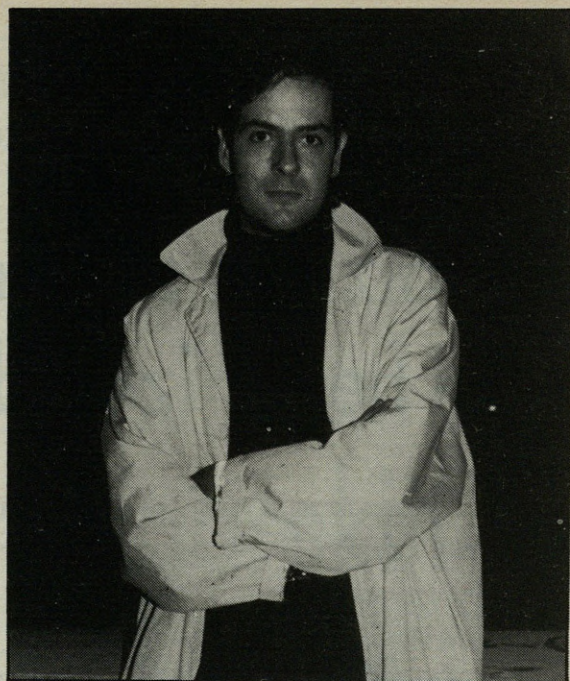
«Lan honetan orain arte izan dudana esperientzia aberasgarria izan da. Nere lehenengo nahasketak izan dira, erronka haundia izan da neretzat. Ez zait erraza gertatu, egia esan, musikak, hots gehigarriak eta gainontzeko efektu bereziak aukeratzeari, baina Jose Ramon Zubiondo gure zuzendararen laguntzaz gaitzetzeko moduan izan gara».

digu Jose Mari Oterminek: «Atxagaren testuak dira goitik behera. Nabikoa egokitu zituen berak. Sarreraren musika, bota, esate baterako, ederki adierazita daude gidoietan. Hala eta guztiz ere, Jose Ramon Zubimendiri zor zaio ematen zaion ikutua, funtsean zebaztuta egonik ere, nabardura batzuk erantsi behar izan baitzaizkio».

Entzulego aldetik «kualifikatu xamarra izango duela», dio Oterminek,

«hala deritzogu, nabiz eta oraindik jakin ez».

Baina garaiz kanpoko jenerotzat jotzen den irrati nobelak izan zezakeen lekua telebistak ohostu dio irratitari, konkurtsoak kendu zizkion bezala, «Alde horretatik, berandu xamar etorri gara balakorik eskaintzera. Ez dut uste entzule faltarik izango dugunik. Kopuru aldetik ez da izugarritzko boom-a gertatuko baina Atxagaren mundu bitxi horretan interesatuta daudenak eta

NIKO JAUREGI, bikoizlea.

«Ramuntxoren papera egiten dut «Amaren maitasuna bezalakorik ez duzu aurkituko» istorioan, orain emititzen ari diren horretan. Ramuntxo oso mutik apal, noble eta zintzoa da. Pertsonaia istorioan zehar garrantzi handikoa izan arren, nere lana nahikoa murrizta izan da. Hari buruz asko mintzatzen dira, berak ordea, etxetik kanpo dagoenez, gutxi parte hartzen du elkar hizketetan.

Bikoizle kutsu haundiegia izatea izan da guretzat oztoporik nagusia. Bikoizketan erabiltzen den hizkera oso markatua da, oso «batua». Bestalde, irudien laguntza duzu bikoizten ari zarenari zer entonazio eta giro eman behar diozun asmatzeko. Lan honetan ez dugu holakorik izan, dramatizazioa ikasi behar izan dugu. Pertsonaia ere zuk zeuk imajinatu eta gorpuztu behar duzu, ahotza jartzerekin bizia, estiloa asmatu behar diozu pertsonaiari».

lehenengo esperimentu bonen berri izan nabi dutenak sintonizatuko dute gure programa. Honek emaitza ona emango bala, baietz espero dugu, posible da gerora ere beste norbaitekin antzeko zerbaitegitea».

Bi momentu ezberdinetan ematen da Antzoki Iluna, eguerdi partean, 1,30etan, eta gauean, 10,05ean, bi entzulego ezberdin erakartzeko asmoz, «posible da eguerdian gurekin dugun entzulea gauean

ez egotea gurekin, eta alderantziz gauean egon litekeen jendeak akaso ezin du eguerdian egon, bi momentu desberdin beraz, eta hala eskainiko dugu saioa 45 atalak bukatu bitartean. Interesgarria da Atxagak jaso dituen sariengatik eta hartu duen sonak ere jende bat ekarriko duela pentsatzen dugu».

Garbiñe Ubeda

«Zerbitzaria» antzezlanak plazaratu berria du Topo antzerki taldeak

Miguel Galindo: «Ikusleak gehitxo jotzen du txistera»

Miguel Galindo zuzendariak eta Joserra Fachado, Ana Cano, Pedro Arnaez, Kristina Artano eta Dani Heres antzezleek, Topo antzerki taldea osatu zutenetik, gogor heldu diote euren buruei agindutako helburuari, euskaraz plazaratzeari. «Lur azpiko kaioak» antzezlanaren ondoren, Robin Maugham-en «Zerbitzaria» obrak eraman ditu berriro eskenatokietara.

ARGIA. Batzuk euskaraz mintzatzen diren arren, zuzendariak ez daki, eta aktoreetako batek, Anak, ere ez du hizkuntza menderatzen, ez zitzaizuen oso samurra egingo euskaraz antzeztea.

JOSERRA. Hizkuntza aldetik hiru mailatan banatuta gaude Topo taldeko antzezleok. Lehenengoan Kristina, euskaldun zaharra, eta ni, euskaldun berria, geundeke. Bigarren maila batean Dani eta Pello ditugu, hitzegiteko gai diren arren oraindik ere euskaduntzen ari dira. Anaren

kasua da larriena, oso gutxi bait daki. Denon artean laguntzen diogu, ordea.

ARGIA. Itzultzaileen bat izango duzue tartean.

MIGUEL. Bai, noski, eta ez makala. Iñaki Alberdik, hiru urte daramatza gurekin, itzuli baino testua egokitzen eta girotzen benetako lana egiten du.

DANI. Asko saiatu beharrean gaude taula gainean euskaraz aritzeko, dudarik ez dena, baina ezinbestekotzat jotzen dugu, kontzientzia apur bat izanik behintzat. Anari oso belarri ona

Robin Maugham-en «Zerbitzaria» da Topo antzerki taldearen azken lana.

duela aitortzen diogu. Entonazio eta ahoskatze kontutuan Iñakik adierazten diona berehala ikasten du. Ez da, beraz, testua buruan hartzea bakarrik.

PEDRO. Ez zaigu lan ge-

hiago pilatzen euskaraz antzezteagatik, bi antzerki obra egitea bezala delako baizik. Euskarazko obrak berezko nortasuna du, erderazkoak ere berea duen moduan, bi mundu dife-

Topo taldeko partaideak. Ezkerretik eskuinera, Kristina Artano, Ana Cano, Miguel Galindo, Dani Heres eta Joserra | Fachado. Lurrean eserita, Pedro Arnaez.

rente dira guretzat, eta zentzu honetan, bi lan antzezten ikastea bezalatsu da.

ARGIA. *Antzerkiak umorera jotzen duela dirudi.*

MIGUEL. Jendeak txistea eta umorea nahasi egiten dituela iruditzen zait askotan. Jendeak bilatzen duena farre algarra dela uste dut. Umorea oso mikatza, kaotikoa,... era askotakoa izan daiteke.

ARGIA. *Ze gairi ematen diozue lehenetsuna gidoia aukeratzeko garaian, antzerki lana martxan jartzeko garaian?*

JOSERRA. Zuzendariari galdetu, hark aukeratzeko bait ditu.

MIGUEL. Guk «interpretazio antzerkia» deitzen denari ekin izan diogu, pertsonaia oinarritutako antzerkiari, testuaren mamia-ri heltzen dionari. Neri pertsonalki, antzerki modu berezia gusatzeko zait, baina denetatik egiten dugula esango nuke. Azkenengo

obra, «Zerbitzaria» nahiko mamitsua da, konplikatua. «Lur azpiko kaioak» obran, berriz, bai alderdi komikoa eta bai sentimentala jorratu genituen. Hurrena komedia izango da ziurrenik, testua lantzen ari gara dagoneko. Gu, modak ekar leza-keenari bakarrik errepara-tzeak beldurtzen gaitu. Jende-ari interesatzen zaion antzerki mota egin behar du-gu, gustokoa dena. Honek eskatzen duenak aldapan gora jartzen bagaitu ere, ezin gaitezke diru etekinei begirajar.

ARGIA. *«Ama begira zazu», umore bori, moda dela uste al duzu?*

MIGUEL. Ez, noski. «Ama begira zazu» oso lan ona iruditzen zait. Hizkuntza aldetik oso landua. Ez da jendearen bihotzetara heldu lanaren erraztasunarengatik, antzerkira ohituta ez dagoen jende-ari bere giro-tik oso hurbila egin zaiola-ko baizik. Lan borobila egin

dute, bete-betean asmatu dute. Ni ez nitzen horretaz ari, hala ere. Txiste antzeztura gehitxo jotzen dela esan nahi nuen. Entretengarri ez dago gaizki, baina antzerkiak helburu zabala-go du. Elkar hizketek, gertakariak, sentimentuek garrantzi handiagoa behar dute izan.

DANI. Herri honetan, eta antzerkiari ari naiz, egiten dena ezin daiteke hain erraz eta arin kritikatu, lan baldintzak kontutan hartzen baditugu behintzat.

ARGIA. *Azal itzazu aipatu dituzun baldintza horiek.*

DANI. Esfortzu pertsonalaren arabera lan egiten da, aipadazu politika administ-ratiboak agintzen duen moduko enpresatan sartze-ko burutik jota ez dagoen antzezle bakar bat! Balorea behar da mundu horretan egoteko. Antzerkia ez da errentagarria izatez. Beraz, aitoritzen ez zaigun arren,

kultura bultzatzen ari gare-la kontutan hartu behar da. Obrak bi aldiz pentsatu ga-be kritikatzeko sortu den ohitura gehiegizkoa da.

MIGUEL. Obra bera antzezlana den ikuspegitik kritikatzeko gauza bat da, lana burutzeko egin duzun lana kritikatzeko, berriz, beste-rik da. Ez dut uste antzerki taldeoi kritikatzeko zaiguna esfortzua denik, ondorioa baizik.

ARGIA. *Iaz Azpeitiako Antzerki Topaketetan parte hartu zenuten, aurten ez. Zergatik?*

MIGUEL. Dirudienez ondo antzezteagatik zigortu egin gaituzte. Iazko kritikak hartuz gero, ez dut esango Azpeitiako hobere-na geurea zenik, baina... Herri Irratikoak komentatu zuenez hoberenak gu izan omen ginen. Ez dugu ulertzen zergatik ez gaituzten aukeratu.

Barkatzeagatik nolabait, ez dut ulertzen nola egin du-ten aukeraketa, Azpeitiara eramane dituzten obra ge-hienak testurik gabekoak bait dira, harritzekoa bene-tan topaketa horien helbu-rua euskara potentziatzea dela kontutan izanik.

ARGIA. *Ez ote da bara burbiltzen direnen artean, gehiengoak nahiago duela balako antzerki mota?*

JOSERRA. Antzerki mo-ta diferenteak ikusteko ez da Azpeitikoak aproposena, horretarako egokiagoak di-ra Gasteizko edota Donostiako topaketak, honek justu euskaraz eginiko antzerkia bultzatzea du helburu. Ez da, beraz, nere ustez, oso ulergarria egin duten aukera. Izugarri makurtzen zaizkizu animoak halako egoeren aurrean.

Garbiñe Ubeda

«Krisalida» argitaratu berri du Erein-en eskutik

Pako Aristi: «Burua babesteko osatu dut trilogia»

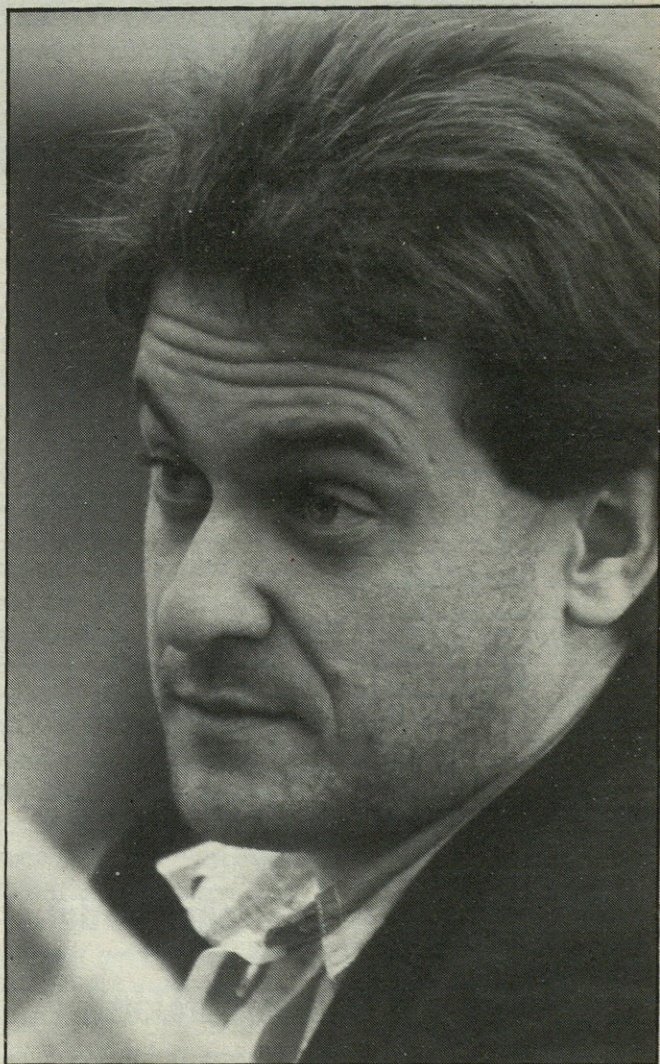
Donostian, galiziar giroko taberna batean, anis kopa, rosolia, kafe doblea eta begirada inuzenteaz hartu gaitu Pako Aristik. Urrestilako mutil onaren trazak. Bere komentarioak umore apurrez hasi ditu. Lastima Urrestilan ez harrapatu izana!

«**HERRI** txiki batean bizi izan naiz beti. Asko miresten nituen idazleak, literatura mundua, eta nere nabia idazlea izatea zen. Proiektu bat nuen buruan: Hainbeste miresten nituen idazleen artean ezarri eta ni aintzakotzat hartzea». Urrestilatik «atakerako» plana prestatu zuen orduan, hogeitau urte zituela edo: Trilogia. «Nuen inseguridade handiagatik egin nuen, hots, bere atzean obra bat duten idazleen antzera hastera deliberatu nuen, idea literario zehatz eta polit bat jarraitu beharrean bizkarrak zaindu nahi nituen, hori izan zen abia-

puntu psikologikoa. Gero, trilogia batek zer esan nahi duen? Etzekiat. Ze izan behar du, tematika berdintsua? Pertsonaiek jarraitu behar dute? Estilo bera?...».

Poterearekiko saio kritikoa

Halaxe bada, kazetaritza ikasketak burutu bezain pronto idazterari ekin zion Pako Aristik, eta zortzi urte beranduago Belandia lurralde mitikoari eskaini dion trilogiak —«Kcappo», 1985, «Irene», 1987 eta orain «Krisalida»— bere amaiera ezagutu du. Alda-

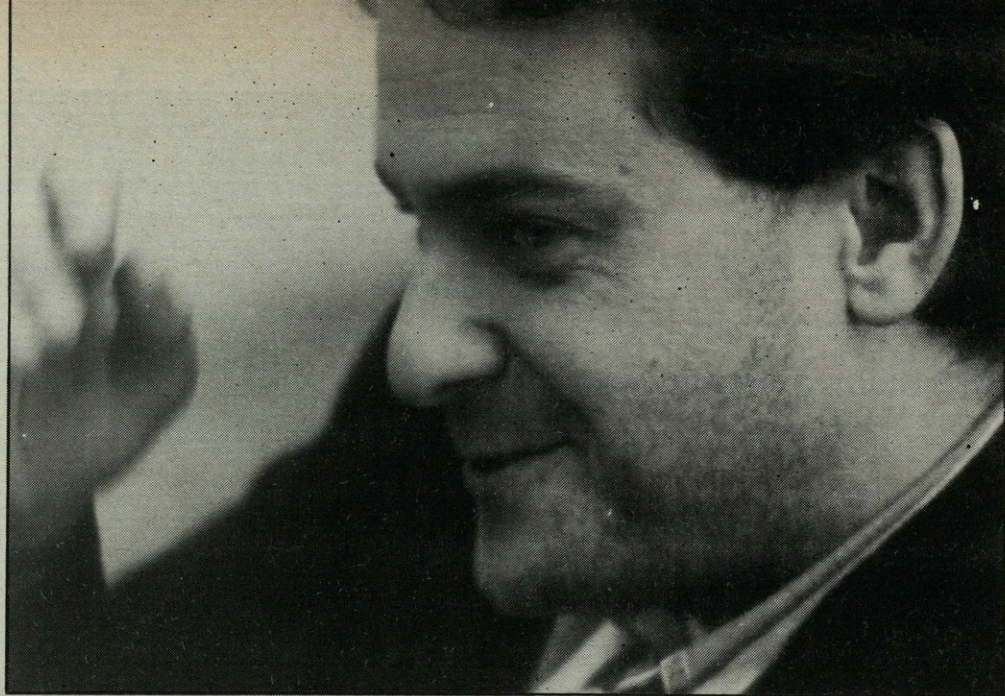

AITOR BAYO

keta nabarmenik bada noski lehen liburu hartatik azken honetara. Garai bateko Euskal Herria «trukulentoa»ren —nolabait aipatzekotan— irudia emanez hasiz zen «Kcappo»rekin, eta gaur egungo gizartearen fabula egiteraino iritsi da «Krisalida»rekin: «*Nere leben nobela mende baseran kokatua egon behar zuela pentsatu nuen; bigarrena erdialdera, eta azkena, gaur egunera burbildu nabi izan dut. Hori da zailena literaturan, gaur egungoa isladatzea, ez dakigulako zer esan nabi duen oraindik*». Historiaren katea berreraikitzeke saioa egin duela aitortzen du, «saio kritikoa, poterearekin kritikoa, berak dakarren tranparekin kritikoa. Gauzen arrazoin lehenengoa berriskuratu nabi nuen, memoria, hor dagoen bide hori, zerbait hori gertatzen denerako aurretik gertatu direnek osatzen duten katea».

Belandilako kronika...

ximeleta zuri batek kontatzen digu liburuko pasadizo hau: «... Orduan bakarrik konturatu zen enbutu baten irudia zeukalaguna munduak, eta enbutuaren pasadizorik estuena hasten zen lekuan zegoela Belandia (...) Eta zulo hartan katanduta zegoela ikusi zuen Belandia, eta biztanle batek ezin zutela ez aurrera ez atzera egin». «Herri txiki baten kronika da azken finean liburua —mintzo da Pako Aristi—. Batzutan Euskal Herriarekin identifikatu daiteke eta bestetan Urrestilarekin bakarrik».

Belandia herri txiki batetako kronika da, Pakok dionez «gauza batzutan Euskal Herriarekin identifikatu daitekeena».

Fabula guztietan gertatzen den lez, honetan ere, animaliek beren botza dute. «*Hor bizkuntzarekiko erreflexioa egin nabi izan dut. Gizakiak bizkuntza- ren doaria galtzen ari dira eta horren lekuko dira animaliak. Finean, giza- kiarena ez da da bertsio bakarra, badiere beste bertsio batzuek. Adibide bat jarriko dizut: Igandero, Urrestilako tabernak, usoz, erbiz eta galeperrez betetzen dira. Animalia horiek esateko zutena ti- roen bidez isildu egiten dela ikusten nuen eta nik*

Asko dramatizatu eta mitifikatzen dira hemen gauzak. Beti distantzia bat jartzea kontseilatzen dut nik, eta umorearekin gauza bera ●

aukera bat eman diet».

Kronika horren baitan hainbat eta hainbat istorio gertatzen da, Pako Aristiren dokumentazio lan sakonaren adierazgarri direnak: «*Jatorri oso desberdineko istorioak dira, horietarik batzuk prentsan irakurriak: Indian kasu, ume bat suge handi bat ikusita mutu geratu zenekoa. Beste batzuk Galizia inguruan gertatutakoak dira, Ingalaterran... Kostako herri txiki batean, ekaitzak eta itsaso arroak balebat kanpora bota eta bide erdian utzi zuen zeharka, hilda. Oso txunditu nauten istorioak, asko arritzen nautenak. Antologia bat osatzen dute, eta gizarte honen zehaztera datoz, istorio horien aurrean duen joeraren arabera ikus bait daiteke nolako gizartea den*».

...Errealitatearen islada

liburu honetan gebiena erreala da, nere begirada

kritikotik, nere umore apurretik landutako errealitatea». Kontextu honetan, liburuan azaltzen diren pertsonaien karakterizazioaren atzean egungo hainbat pertsonai ezagun topa daiteke: «*Izen gebienak Azpeitiako pertsonai errealean dira: Terri Pri- mero, Segundo Canela, Sakeletxe... Hor joku bat planteatu dut: Asma eza- zu zein den. Irakurketari ludikotasun bat ematen saiatu naiz. Desmitifika- zioaren aldeko jarrera hartu dut. Mitifikatu eta dramatizatu egiten dira asko hemen gauzak. Beti distantzia bat jartzea kontseilatzen dut nik, eta umorearekin gauza be- ra...*».

Pertsonai horietan bada- go beste mota bateko ka- rakterizazioa ordea, on eta txarren artean egiten due- na: «*Hor salaketa bat da- go. Santiago de Composte- lan, Manuel Rivas idaz- learen bitzaldi bat entzu- tetik etorri zitzaidan bu- rura. Hitzaldi hartan po- litiko asko zegoen. Horre- lakorik ez dut gogoratzen*

«Proiektu bat nuen buruan: Hainbeste miresten nituen idazleen artean ezarri eta eta ni aintzakotzat hartzea». Horra hor trilogiaren arrazoia.

hemen inoiz ikusi dudarik. Ikusten nuen balako disoziazio bat politiko eta idazlearen artean. Idazlea gebiago da gizartea ulertzen saiatzen dena eta bere eritzi eta fabulekin klabeak ematen dituen. Politikoak berriz herriak dituen kezketatik oso aparte ibiltzen dira».

«Inozentea nintzen»

Pako Aristik, gauzak esaten eta egiten dituen moduan, hamaika kritika eta gorespen jaso du. Honi buruz hitz eginez amaitu dugu solasalditxo: «Etsaiak egiten dira mundu bonetan,

kontzientea nauk. Kontzientea nauk ere beldu-

Orain arte inozente samar aritu naiz, fede ona nuen, konfidantza jendearengan. Azken bi urteotan desengainatu naiz ordea ●

rrak ezin nauela isildu nabiz eta jakin gero kon-

trako joera bat sortuko dela. Orain artean barruko hori botatzen saiatu egin naiz, «eyaculadore precoz» baten erara; gero hartzen omen zaio neurria, ikasten omen da... ».

«Badut gauzak esateko zintzotasun puntu bat, eta prentsa gauzak garbi esaten dituen pertsonaren bila joaten da, zukua ateratzen asmoz. Badakizu zuk kazetariak ze putreak diren! Ni hor da goen jokuaz kontziente naiz. Orain arte inozente samar aritu naiz, fede ona nuen, konfidantza jendearengan. Azken bi urteotan desengainatu naiz ordea. Zerbait jendeak duen beste alderdia ikusi dut: Aurpegi bat erakutsi eta bestea gor-

de. Zutaz gordea duen aurpegiarekin bitzegiten du, eta zure aurrean bestea erakusten du... Honek nigan aldaketa bat bultzatu duela ezin ukatu».

Felipe Juaristi telebistara lanera joateko zai dauka. Joan aurretik azken gogoea: «Liburu bat egitea asmo arrazional bat da, urtetan balako erabaki arrazionala askapen sikologikoa baino. Erabaki arrazional hori betetzen ez denean etortzen den bihurrikeria, zure buruarekin gustora ez egote hori. Sikologoaren fakturak ez ordaintzeagatik idazten dela? Ez dut uste hori denik nere kasua».

J.J. Petrikorena

«Wild at heart» azken filme bortitza pantailetan

David Lynch: irudietako manipulatzaille grinatsua

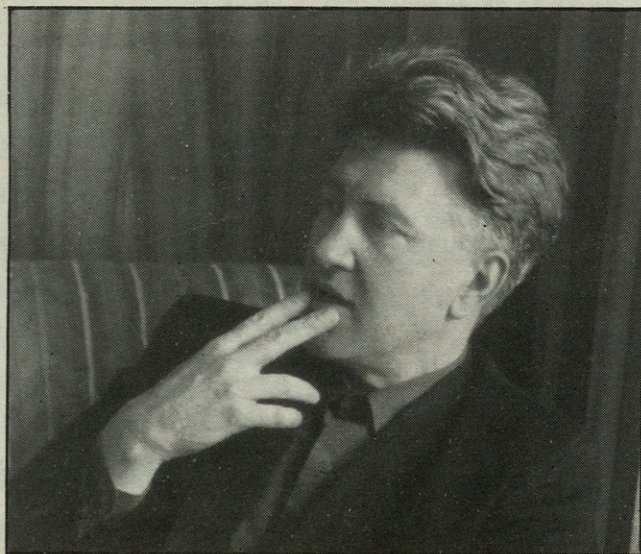
Sexoa, grina, heriotza, tortura. Indarrrik ez dute falta David Lynchen lanek. «Wild at heart» bere azken filmea Cannes-en aurkeztu eta pantailetan dago egun. Eta horrez gainera, telebista, publizitatea, pintura, argazkigintza... denetan du zeresanik Montanako zuzendariak.

AKTORE guztiek diotenez, oso gustagarria da D. Lynchen agintetara lan egitea, ludikoa, askatzailea, dibertigarria. Hala ere irudi bortitz eta krudelak dira askotan zuzendariak pantailaratzen dituenak, eta adibide bat nahikoa. Bere azken filmean eszena bat moztu du, hurrengo hau: maniako bikote batek Harry Dean Stanton torturatu eta hil egiten dute, xede sexuarekin, bi soda-botila erabiliaz. Mozketaren arrazoia zuzendariaren hitzetan: «Biolentziak muga gainditzen zuen eta osotasuna suntsitu. Uste dut badagoela muga magiko bat, bertara hurbil zaitezke, baina ez gainditu».

Eraserhead izan zen bere

lehen luzemetraia eta bere izena ere hedatuaz joan zen. New Yorkeko areto txiki batetan eta gaurdiko sesio berezian estreinatu arren, berehala zabaldu zen

Los Angeles, San Francisco, London eta Pariseko zirkulu alternatibo kultuetan. Ordurako animazio lanak eta laburmetraiak zituen eginak, hala nola pintura

ikasketak.

Jarraian *The Elephant Man* etorri zen, Mel Brooks-ek enkargatua, eta horrekin ospe mundiala. Hurrengo filmea 40 milioi dolarretako porrota izan zen, *Dune*, baina lehen mailara itzuli zen *Blue Velvet*-ekin. Eta gela-filme horren ondoren *Wild at heart* («Sailor et Lula» bertso frantsesean) kale filmea: heriotze odoltsuak, grina erabat sexualak, metafora zorrotzak...

Baina Lynchek alor askotan ari da aldi berean, azken luzemetraia estreinatzen du eta urte berean hamalau nominazio ditu Emmy sarrietarako *Twin Peaks* tele-saioarekin. Eta aldi berean mini-saio biografiko bat eta erreportaia sorta bat ere bidetan ditu.

Publizitate spotak eta musika-klipen bat (Chris Isaak-entzat). Pintura erakusketak, forma beltz zirraragarriak titulu harrigarriekin, New York eta Los Angelesen. Arte grafikoekin segituz komiki bat ere egina eta argitaratua du eta gainera argazki-bilduma bat ari da prestatzen paisaia industrialekin, arkeologiako gauzeekin eta agian kottxe-bugiekin.

La gehiegizkoa ematen du aipatzea musikagintzan ere egin dituela ibilaldiak eta udazken honetan ateratzen den Julee Cruise-ren *Floating Into the Night* diskoa berak idatzi eta produzitu duela. Zine zuzendaria eza gutzen genuen guk, baina hori baino askoz gehiago dugu David Lynch.

Ehun eta hamaika urtekin zine-izar sortu berria

Experientzia ugari bildu ditu bizitzan zehar Francisco Gonzalez jaunak, ehun eta hamaika urtetako bizitza luzean zehar. Eta egun, dagoeneko bi bizitza bizirik dituela esaten duen bitartean, Venezuelako zine-izar berri eta ospetsuena bilakatu da. Franco Rubartelli zuzendariak «deskubritu» zuen don Francisco Maracaibo hirian eta, duela aste batzuk Venezuelako publizitate saria lortu duen spota egin ondoren, urre bilatzaile zahar baten historia kontatuko duen luzemetraierako protagonista izatea eskatu zion. Don Franciscoren erantzua garbia izan zen: «Larogeitamar urte bete nitunean utzi nion lanari, baina oso lan neketsua ez bada, horixe nahi dudala!».

Mykerinosen piramidea berriro ikusgai

Farouk Hosni, Egiptoko kultura ministrariak adierazi duenez, berriro sartu ahal izango da Mikerinos piramide barrura, urte t'erdiz birmoldaketa lanetan aritu ondoren. Denbora honetan, besteak beste, sarrera berria, argiteria egokiagoa eta beharrezko kontrol sistema ezarri dira. Piramideaz gainera K.a 2600-2200 urteetako noble eta nagusien 15 hilobi ere bisitatu ahal izango dira, lehen aldiz, ministrariak adierazi duenez. Azken urteotan berregokitze lan ugari burutzen ari dira Egipton, ondare artistikoa zaindu eta kontserbatzeko, eta lehen fruituak ikusten hasi dira.

Thelonious Sphere Monk «Bop-eko profeta»ren erretratua

ASPALDI zuen Charlotte Zwerin zuzendariak, Monk-i buruzko filmea egiteko asmoa eta gogoia, lanean ere hasia zen, elkarrizketa batzu, irudi batzu. Eta halako batean, 1967-68an Blackwood anaiek errodatutako hamalau ordutako zintak agertzen dira. Telebistarako programa batetarako eginak ziren baina ordu bete bakarrik erabili zen. Thelonious Monk hegazkinetan, hoteletako gelaetan, kontzertuetan... Monk-en zortzikoteak urte haietan European zehar egindako biran atereak.

Clint Eastwood-ek izan zuen materiale horren berri eta produkzioa bere gain hartuaz Charlotte Zwerinekin harremanetan jarri zen filmea burutzeko. Emaizta pantailetan dago «Straight, No Chaser». Monk jeniala, Monk eroa.

Filmean jazzmen handiaren bizitza isladatzen da, txikitako esperientziak, ama, maite izan zituen andreak, musika. Isiltasunak ere agertzen dira, sormen jenialaren aztarna eta, baita ere, eromenaren seinale. Thelonious Monk Jr., semeak, horrela dio oinazez: «Badakizu, gogorra da ume batentzat aitaren begietan ikustea ez zaituela ezagutzen».

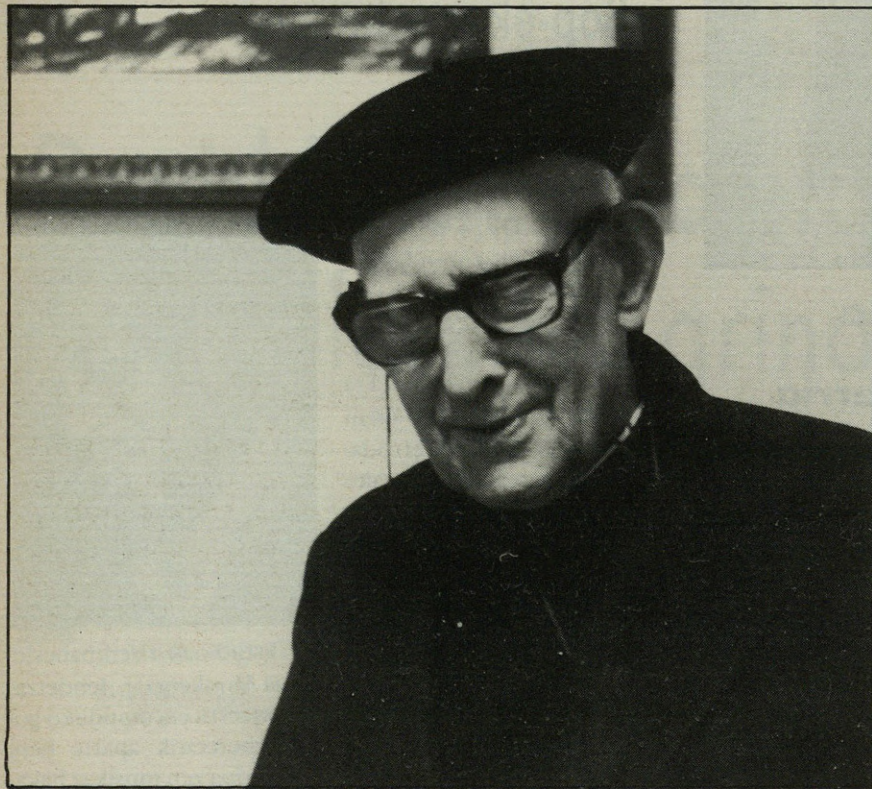

Estudioak ziren babeslekua Monkentzat. Jendetza, kontzertu eta munduko gorabeheretatik aparte bere obsesioa zen musikaz bakarrik arduratzeko parada. Izenik gabeko sufrimentua jasaten bait zuen Monkek -eta filmean ere nabaritzen da- musika ez zen zerbaitez arduratu beharra zuten: musikariei soinuak pasa, kontzertuak eman...

Musikariak berak bazezkie eromena inguruan zuela eta erretiratur joan zen, 1971ean pieza batzuk grabatzen ditu Art Blakey eta Al McKibbon-ekin, 1972an tournée bat, 1976an kontzertu bat New Yorken. Handik aurrera isiltasuna 1982ko otsailaren 12an ehundaka katuez inguratutik hil zen arte.

J.M. Heritz

TEILAK

JUSTO MOKOROA ZENDUZEN

«**REPERTORIO** de locuciones del habla popular vasca» euskal esamoldeen bilduma erraldoia osatzen hainbat urte egin eta berriki argitaratu ostean hil zen joan den azteazkenean, zazpian, Justo Mokoroa, tolosar eskolapioa eta gerra aurreko euskaltzale jenerazioaren ordezkari nagusi-ñetarikoa. Hain zuzen ere, bizitza erdia kendu zion lan hau bukatu bezain pronto harrapatu zuen gaisotasunak —asma eta ahuldadea— eraman du Justo Mokoroa.

Tolosan duela 89 urte jaioa, eskolapiotan sartu eta Lizarra, Iratxe eta beste herri batzutan egin zituen ikasketak. Oso gazterik hasi zen euskal mugimenduaz kezkatuta lanean, eta kezka honen ondorio gisa argitaratu zuen gerra aurretik «Genio y lengua»

euskari buruzko saiakera, bertan, euskara nola salbatu zitekeen galderari erantzunez plangintza modukoa osatu zuela. Gerra garaian ihes egin beharrean aurkitu zen, eta Belok eta Dax-eko seminarioetatik pasa ostean Txilerainoko txangoa egin zuen.

Atzerrian zela Salamancako Euskara Katedra eskaini zioten. Halaxe erantzun zion eskaerari: «Dígale Ud. a Franco que yo no quiero servir de pantalla para ocultar el genocidio del pueblo vasco». 55ean itzuliko zen Bilboko eskolapioen erroteregisa aritzeko asmoz. Teoriko eta era berean ekintzaile, bere haserako liburuan osatu plangintza praktikan jartzen saiatu zen gizon honek, Justo Mokoroak, bete-beterik zituen pentsatutakoak hil aurretik.

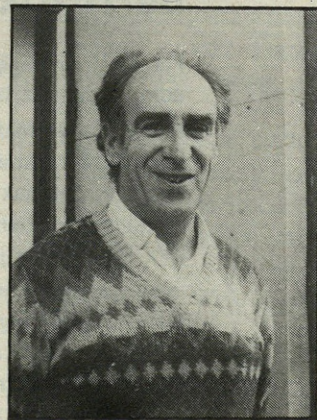

«Ez dakit bibarko egunean ikastola guztiak kooperatibizatu egin beharko ditugun, baina kooperatibismoan badaude zenbait gauza, oso interesgarriak gure mugimenduarentzat».

Antonio Campos
Arrasate Press, 1990-X-26

«Gaztelaniaz ari direnek bakarrik ez gaituzte «vascoespañolak» egiten, baita gaztelaniaren eite eta moldeko euskaraz ari direnek ere. EHE «vasco-española» egiten ari da «abiadura eta urdaia nabasten» idazten duenean. Baita Iñaki Esnaola eta Xabier Letona ere «paja butsa» esaten/ idazten duenean».

Mikel Atxaga.
Deia, 1990-XI-5

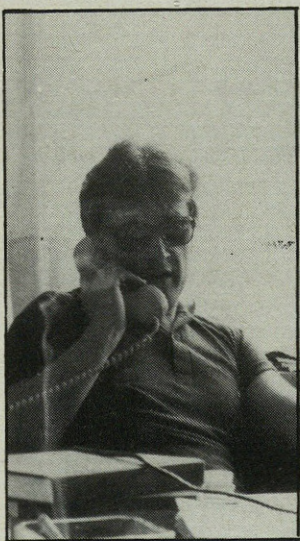
ERRANAKERRAN

«GALARROTSAK» ANTZERKI JAIALDIA APIRILEAN

«Euskal kulturaren eta bizkuntzaren arazo, arazo nazionala kontutan hartzen badugu, bauxe da daukagun datua: 1987tik bonuntz izan dugun

Unibertsitatea funtzionariala da, eta kultura eta euskararen alde egin den gauza sano eta duin bakarra, funtzionari ez direnek egin dute, salbuespenak salbuespen. Honek adierazten digu Unibertsitateak daraman funtzionala erabat itogarria dela».

Koldo Gorostiaga.
Egin, 1990-XI-7

«Aspaldi honetan politikaz eta kirolez betetzen dira komunikabideak. Bada garaia txoko bat uzteko euskal kulturaren bain garrantzitsua den literaturaren esparruari, bozeigarren mendeko idazleek ongi merezia bait dute gure arreta. Gainera, politikoen jardunean baino plazer haundiagoa aurkituko duedozeinek idazleen lanetan».

Patxi Urkizu
Egin, 1990-XI-6

BI urtez isilik egon bada ere, aurreko urtearen ekin dio Euskal Antzerki Taldeen Batzarrek, urriaren 13an ospatutako bileran erabakitakoaren arabera, «Galarrotsak» izeneko antzerki jaialdiari. Aurreko urtetan ez bezala, aurreko egoitza ofiziala aukeratzeko garaian kosta aldera jo dute EATBkoek. Datorren urteko apirilean, beraz, Donibane Lohitzunen ospatuko da «Galarrotsak».

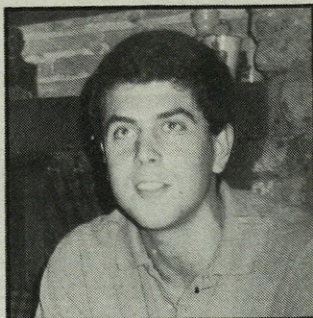
OIHUKA-K KANTU BILDUMA DURANGORAKO

HERTZAINAK taldearen «Amets prefabrikatuak», Baldin Bada-ren «Hilik», Delirium Tremens-en «I have no money», Negu Gorriak-en «Reggae Muffin jaia» eta baita La Polla Records, Tijuana in Blue eta Tahures Zurdo taldeen abesti bana bilduko dira Durangoko azokarako argitaratuko den «Oihuka 90» diskoan.

BERTSOLARI EGUNA URTARRILAREN 13AN

DONOSTIAKO Victoria Eugenia-n ospatuko da urtarrilaren 13an 1991ko Bertsolari Eguna. Egun horretan Florentino Goiburu idiazabalarra eta Patxi Iraola zaldibiarra omenduko dituzte. Bi bertsolari hauen biografia eta bertsoen bilduma idazten ari da Rufino Iraola. Liburuaren tajutzeaz Iñaki Garmendia eta Joxan Omazabal arduratu dira.

NOR - NORI - NORK

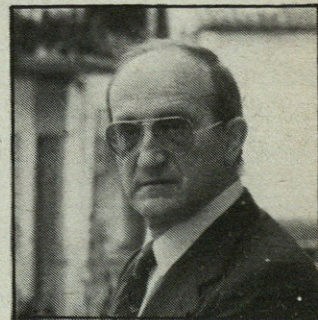
KEPA JUNKERA

Zabaleta eta Imanol «Triki up» izeneko diskoari azken ikutuak ematen ari dira. Elkar argitaletxeak kaleratuko du Durangoko Azokarako Infussion taldearen laguntzaz kontzertutan eskaintzen dituzten kanteekin osatutako elepe hau ●

RAMON LAZKANORI

Pariseko Musika Kontserbategiko konposizio lehen saria eman diote. Kontserbategi honek atzerritar bat saritzen duen estraineko aldia da. Uztalean Eusko Jaurlaritzako Kultur Sailak beka bat ukatu zion Lazkanori, aski meritu egin ez zuela eta ●

J.M. SATRUSTEGIK

‘Unesco-ren Albistaria’ aldizkarian argitaratutako euskal mitologiari buruzko «Euskal Herriko sineste zaharrak» artikulua Unescoren munduko beste edizio guztietan agertuko da, 35 hizkuntza ezberdinetara itzulita eta Nestor Basterretxearen irudiez apaindua ●

BAIONA: Pirenean, 3. Tlfon:
99245423. Fax: 5938334.
DONOSTIA: Galaria, 19. Tlfon:
421245. Fax: 208343.
BILBO: Ledeña, 5.
Tlfon: 4243154. Fax: 4241967.
IRUNEA: Gantziola plaza, 23.
Tlfon: 123455. Fax: 129834.
GASTEIZ: Olagibel, 67.
Tlfon: 238129. Fax: 249576.

EUSKALDUNON

Egunkaria

1. urtea / 0. zenbakia
Astelehena, 1990ko
martiazaren 19a
Solneurria:
70 pzt / 4,5 librea

Euskadi-Georgia

Pentsionisten
ekintzak

NBE eta EEBBen zurikeria salatu du Jerusalemgo hilketaz

Palestinarrak matxinadari eutsi diote alerta egoera osoari muzin eginez

Tankera guztietako erreakzioak

BUSH lehendakariak ez du inongo erreakzioa erakutsi. Hala ere, bere aginduen arabera, Israelgo armadak ez du inongo erreakzioa erakutsi. Hala ere, bere aginduen arabera, Israelgo armadak ez du inongo erreakzioa erakutsi.

PRENTSA Israelgo armadak ez du inongo erreakzioa erakutsi. Hala ere, bere aginduen arabera, Israelgo armadak ez du inongo erreakzioa erakutsi.

JORDANIAN indigenak bizi bizi da. Herrialde honetan dion erreakzioa erakutsi.

KUWAITEN indigenak bizi bizi da. Herrialde honetan dion erreakzioa erakutsi.

Palestinaren Askatasunerako Erakundeak, PAEK, NBEren Segurtasun Kontseiluko host partaideei leporatzen die Jerusalemgo hilketaren erantzunkizuna, batez ere Estatu Batuei.

honen jarraitzaile erantzuna. Gisa berran, WAFak banatuko lekuak, higitzaileak, laguntza zehazten du herenegun islatuak biltzeko palestinarren kopurua.

Agiri honen bidez PAEK salatu du EEBBek "hiruak bostan" dion jokoa erakutsi. Palestinaren erantzuna.

to, erakunde eta hainak (baita ere) Zentzu honetan, PAEK esatu zuen atzo orizualki herrialde arabiarren atzerri ministroaren biktoria gertatu.

Tuiseko erantzuna ez da, azkenik, inongo erreakzioa erakutsi. Hala ere, bere aginduen arabera, Israelgo armadak ez du inongo erreakzioa erakutsi.

ERANTZUN PALESTINARRA KALEAN

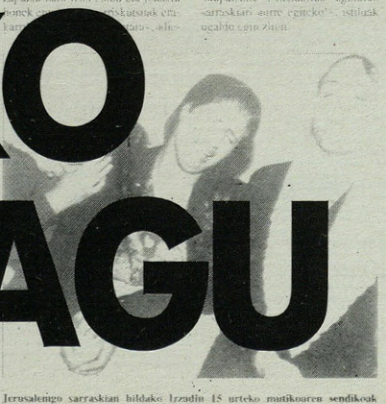
NBEko hainbat kidek, baita Israelgo armadak ere, Jerusalemgo hilketaren erantzuna erakutsi. Hala ere, bere aginduen arabera, Israelgo armadak ez du inongo erreakzioa erakutsi.

ESATEKO ASKO DAUKAGU

Egia Jerusalemgo hilketaren erantzuna erakutsi. Hala ere, bere aginduen arabera, Israelgo armadak ez du inongo erreakzioa erakutsi.

Rohandakariak bizi bizi da. Herrialde honetan dion erreakzioa erakutsi.

Dumasi indigenak bizi bizi da. Herrialde honetan dion erreakzioa erakutsi.

Jerusalemgo sarraskian biltako Israelen 15 urteko matxinaren senidunak dolaurrez.

B I D A I A K

Europaren magalean

EUROPAN zehar bidai-txo bat egitea aspaldiko asmoa zuten argazkiko bostok. Izan ere, Irailak bostean eman zioten hasiera Europako parajeetan hila-betez luzatutako abentura koxkor honi. «Geure garrario modua trenan izan zen, eta Hendaia bidaia-*ren* abipuntu. Bertatik Paris-a joan ginen eta han Brujas-era eramango gintuen trenan hartu genuen».

Brujas-en hiru egunetako egonaldia egin zuten, bertako aterpe batetan lo eginaz. «Brujas hiria bertan mires ditezkeen Erdi Ha-

roko etxe dotoreak direla eta ospetsua da, bala nola hiria batera kupidarik gabe zeharkatzen duten ur kanaleak direla medio. Hiri bonetatik gertu, kostaldeko Blankenberge eta Oostende herrietan, Erdi Aroko errotak ikus ditezke ere. Bazter ikusgarriak dira oso».

Brujasetik Amsterdam-erako bidea hartu zuten gure lagunek, horretarako Bruselaren eskalada motz bat eginez. «Amsterdam martxa baundiko hiria da, eta gainera euskaldun ugari izaten da ber-

tan». Amsterdamn tolerante fama duen hiria da, «bertako Coffe Shops delakoetan bisitariak edozein droga bigun mota lor dezake inongo oztoporik gabe. Muga, hori bai, erositakoa bertan eta ez beste inon kontsumitzea da».

Amsterdamen beste hiru egunez egon eta gero, oraintsu arte bitan banatutako Berlin-era jo zuten. «Berlinen Donostiako lagun batek zuzenbidea emandako taberna batetara joan ginen. Bertako paretak HBko eta Arangurengo bailararen aldeko

kartelez josita zeuden. Ikurrinik ere bazen. Istimazio baundikoak omen gaituzte bertan, bada zerbait...».

Ekialde eta Mendebaldearen arteko «besarkadaren» sinboloa atzean utzi eta Munich-en hurrengo eskala. Bertan, Olinpia estadioari bisitatxoa eta Alpe-etara egin zuten ondorengo txangoa. Handik Lausanne-ra, eta gero Budapest. «Budapest hiri polita da, etxeak oso ederrak dira bainan beltz-beltzak daude. Urdin kolorezkoa omen zen Danubio ibaia ere Errealeko atzerritar berria baino beltzago aurkitu genuen».

Handik Munichera berriro. Dachau-ko kontzentrazio gunea ezagutzeko parada izan zuten. Bueltan Parisera, eta Abiadura Handiko Trenean etxera, «Europan gaudela sinisteko ezinbestekoa genuen trenan ere frogatzea». Badakizu zuk ere, Inter Rail-ez, 23.000 pezetaz, Europa osoa korritu dezakezu, alberge eta antzekoetan oso merke lo eginaz.

Alberto Irazu

Menopausia eta infartua

Menopausian sartu ondoren, emakumeak arteriosklerosi arriskutan daude. Emakume menopausikoen eta ordezkpeneko tratamendu hormonal bat jaso zuten beste batzuen HDL kolesterol (kolesterol «ona») eta LDL kolesterol kopuruak (kolestrol «txarrak») parekatuz, ikusi ahal izan da tratamendu hori hartzen duten emakumezkoetan HDL eta LDLren mailak ez dutela aldaketarik jasten menopausiaren ondotik. Beraz, tratamendu hormonal gomendatzenda menopausia bitartean ondorengo istripu koronarioaren arriskua prebenitzeko.

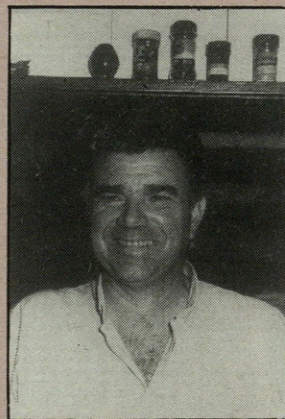
LAPITZ-EN BIDAIA

Arrona Zestoako auzo eder bat da, panoramika ederrez agertzen zaiguna autopistatik begiratu ezker. Bertara iristeko bide azkarrak alde batera uztea gomendatuko nuke, kostaldeko bidea, Getairaino hartuz. Bertan, kale zaharrei bixita bat inposatzen da, eta baita oinezko pasio bat bere «xagu»aren bizkarrak ferekatuaz, gero Euskal-Herrian har daitezkeen haiaiketako atseginenetakoa bat dastatzeko: antxoa eta hegaluzea oliotan txakoli prexko batez lagunduta.

Kurpilen gainean berriro ere, txangolariak Garatetik gainera daraman errepidea hartuko du herriaren erdigunetik non geldiduna beharrezkoa den egundoko bista dastatzeko.

Gerora, Meagasen, urrezko erresal udazkenaldeko baten pean Urolaren ibarrera jeitsiko gara Iraetako bidegurutzeraino, hemendikan Arronarentz zuzentzeko obra garrantzitsuetan murgildua dagoen karretera motza-reen seinaleak jarraituaz.

Arrona Goran, gure helmuga eliza baino me-

JUAN JOSE LAPITZ

tro batzuk lehenago dagoen ongi txukundutako baserri bat da. Eate jate-txean, ukullua -jantoki habegikorrean bilakatuaitzatsiriko areto batez zabaltzea beharrezkoa izan da estiloarekin eten gabe.

Etxearen espezialitatea parrilada da, arrain eta mariskozko erreketak bikaina. Gosea sartzeko zerbait jan nahi bada razio bakarra nahikoa izango da bi pertsonentzat, hala-koa bait da etxeoandrea-aren eskuzabaltasuna.

Itzulera Azpeititik (Loiola) egin daiteke, Egaña, Errezil, Bidegoian eta Tolosako (tejak eta xaxuak) «inaxio»etaz ez ahaztu.

Mitxoleta lokartzeko

Mitxoleta landare lokartzaileen familikoa bada ere, ez da batere arriskutsua, morfinarik ez bait dauka. Hala ere lokartzeko erabil daiteke eta baita ere eztula xamurtzeko.

Lorearen hostoak eta haziaren buruak erabiltzen dira. Landare honek dituen poltsatxoak eztula baretzeko ere erabil daitezke haurren, adinduen eta bularretik ahul direnen kasuan. Gainera horrekin batera lo egiten laguntzen du.

Bronkioetarako sendagaitzat erabiltzen da, bularreko eztularentzat bezalaxe, horretarako tuşilagoa, katu hanka eta malba lorearekin batuz. Besteak beste, bularreko gaisotasunetan erabiltzen diren lore guztiekin nahastuz, benetan sendagai bikaina lortzen dugu. Oraindik zenbait lekutan mitxoleta entsaladetan nahasteko erabiltzen da.

Hispanoamerikan mitxoletaren infusioak diarrea osatzeko hartzen dira eta gainera hioni olibazko olioaren kutxaradakada bat gehituz sabel minak sendatzeko ona dela pentsatzen da. Azkenik, haziak txikituz eta eztiarekin nahasiz, erreumaren aurkako erremediatzat jotzen da.

Josetxo Fuentes: «Administarzioak dantza taldeak esplotatzen ditu»

ARGIA. Berrogeitamar urte bete ditu jadanik Eskolak. Zu barnean zaude-la, nola baloratzen duzu urte guzti hauetako lana?

J. FUENTES. Berrogeitamar urte irautea nahikoa da, asko da. Honek esan nahi duena da dantza eta abesbatza alorretan erreleboa izan dela. Jendea urtez urte aldatzen joan da noski, baina hasierako izpirituak bizirik dirau. Irautea gauza bakarrak egin du posible: eguneroko lanak. Eta hortan gabilta, baita hemen-dik aurrera ere nahiz garai aldatzen doazen.

A. Baina bala ere hauek ez dira dantzaren urterik onenak...

J.F. Orain hogeitau urte jende asko ekartzen genuen. Gaur egun aldiz, ez da hain erraza jendea erakartzea. Uste dut enfoke desberdina eman behar zaiola ikuskizunari. Tradiziozko gauzak izan arren, ikuskizun itxura eman behar zaie, nolabait moldatu egin behar dira. Espektakulo duina egin behar da, jendea ikustera joango bada. Eskola beti joan da krezioaren bide-tik.

A. Gaur eguneko eta etor-kizuneko dantzaren bidea bori bada, horrek krea-zioaz gain presupuestu

handiagoak ere eskatzen ditu. Nola banatzen dira dirulaguntzak?

J.F. Dantza talde batek di-tuen gastuak izugarriak di-ra jantziak, eszenografiak eta beste direla eta diruka-guntzak berriz erridikuloak dira. Gaur egun dirua talde bakar batek jasotzen du. Juan Antonio Urbeltzen Ar-gia dantza taldea bakarrik laguntzen du administra-zioak. Niri ondo iruditzen zait talde hori subentziona-tzea, baina besteok ere zer-bait merezi dugu, ez da ba-tere legezkoa.

A. Gauzak borrela ikusi-ta esan daiteke adminis-trazioari dantzak kasu bonetan ez diola ardura-rik?

J.F. Administarzioak ba-daki laguntza eman edo ez eman, guk lanean jarraitu-ko dugula, benetan gusto-ko lana dugulako. Orduan Europara bagoaz eta han izugarrizko irudi jatorra ematen badugu eta gure kultura zabaltzen badugu eta gainera administarzioa-ren dirurik gastatu gabe, zer gehiago nahi du? Argi esan behar da zentzu hone-tan, administrazioak esplota-tu egiten dituela dantza taldeak, xoxik gastatu ga-be.

A. Dantzak aurrera joko badu, zein konponbide to-patzen diozu egoera honi?

J.F. Dantzaren instituto bat egin beharko litzateke eta bertan bildu jantzi, dan-tza eta material guztia. Di-rulaguntzak ere bertatik bi-deratu ahal izango lirатеke. Hemen talde bakoitza bere kasa dabil, ahal duen mo-

duan bizi eta irauten. Eus-kal Dantzarien Biltzarrean material asko batu da azken urte hauetan. Baina probin-tzi bakoitzak bere delega-zioa izan beharrean egokia-go da dantza instituto bat izatea.

Lorea Agirre

A N T Z E R K I A

● Bizkaiko Bedia herrian Azaroaren 16an Herriz Herri egitarauaren barruan, **Geroa** antzerki taldeak «**Hertzai-nak al pil pil**» lana antzeztuko du bertako pilotalekuan gaueko 22,00etan.

● Nafarroako Lizarra herrian «**Euskara denona**» egita-rauaren barruan Azaroaren 16an **Maskarada antzerki taldeak** «**Marxkarada**» lana antzeztuko du eta **Azaroa-ren 23an Txotxongilo taldeak eta Amadeus Orkes-trak** «**Printze Txikia**» izeneko obra antzeztuko dute.

● Nafarroako Tafalla herrian **azaroaren 16an Tarima antzerki taldeak** «**Gaspar Book**» lana antzeztuko du bertako Kultur Etxean arratsaldeko 20,00etan.

A S T E G I R O A

M U S I K A

● **Azaroaren 15, 18 eta 21ean Verdiren «Rigoleto»** interpretatuko dute Poloniako Lozd-eko Rubinstein Orkestrak eta ABAO-ko Koruak Bilboko Coliseo Albia Antzokian arratsaldeko 20,00etan. Solisten artean Paolo Gavanelli, Giuseppe Sabatini, Alida Ferrarini, Alfonso Etxeberria, Gisella Pasino eta Pablo Pascual izango dira Marcello Panni-ren zuzendaritzapean.

● **Azaroaren 20ean «Mozart-i buruzko kontzertua»** izango da Vital Kutxak antolaturik «Araba Kanta» egitarauaren barruan Gasteizko Araba Kultur Aretoan. Parte hartzaileen artean Jose Roda klabea, Marta Almajaro sopranoa eta Kepa Gallego aktorea izango dira.

● **Azaroaren 18an** Donostiako Udal Kontserbategiko Orkestrak eta Eskola Abesbatzak «Santa Cecilia» kontzertua eskainiko dute

Donostiako Santa Maria Elizan eguerdiko 13,00etan.

● **Bizkaiko Berriz herrian Zubipeko Swing taldea-**

ren kontzertua izango da Azaroaren 17an bertako Polikiroldegian gaueko 23,00etan.

A R T E A

Bilboko Alonso Arte Galerian Azaroaren 15etik 30era Resurreccion Arrue margolariaren erakusketa izango da euskal gaien inguruan honako ordutegian: goizeko 10,00etatik 14,00etara eta arratsaldean 17,00etatik 21,00etara.

● **Bizkaiko Ermuako Udal Ateneoan** hilaren bukaera

bitartean Julio Beobide zumaiaarraren eskultura erakusketa izango da Kultur Bideetan egitarauaren barruan lanegunetan arratsaldeko 19,00etatik 21,00etara eta jaiegunetan 12,00etatik 14,00etara.

● **Azaroaren 24a bitartean** Donostiako Gipuzkoako Kutxaren Erakusketa Are-

toan Bingen de Pedro eta Ricardo Azkalgorta artisten olioak ikusgai izango dira lanegunetan 16,00etatik 21,00etara.

● **Azaroaren 24a bitartean** ere Gipuzkoako Hernani herrian Biteri Kultur Etxean Javier Calvo-ren margo erakusketa izango da.

● **Gipuzkoako Ordizia herrian** Azaroaren 20a bitartean bertako Barrena Kultur Etxean Jose Antonio Martikorena margolariaren olio erakusketa ikusi ahal izango da honako ordutegiaren arabera: lanegunetan 9,00etatik 13,00etara eta 16,00etatik 20,00etara, eta larunbafetan 16,00etatik 20,00etara. Igandetan itxia.

IRAK ALDERA BEGIRA

● Egilea: Pello Esnal. Orixe lehiaketan garaile.

Bertso berriak jartzera noa
gertatu dena esaten:
nola aurtengo udaran ia
gerra biztu zen Iraken.
Ekaitza urrun harrotu eta
hementxe zela ematen...
Bakealdian mundua ez da
horren txikia izaten.

Iraken buru dago gizon bat,
denok dakigu ondo zein;
sendo, kankailu, biboteduna
ta izenez Saddam Husein.
Umeak handi bihurtzen ditu
eta handi-mandiak sein...
Egun gutxitan ikasi dugu
hura ez dela edozein

Sadan Huseinek urte mordoa
omen darama borrokan,
lehen Iranen, orain Kuwaiten,
beti sesio-erronkan.
Zentzun askorik ez dago salgai
armamentuen azoka,
edozein zorok ipin lezake
mundu osoa kolokan.

Herri guztiak hartuak ditu,
ekaitz, tximist eta laino,
nola handiak hala txikiak
menpean izateraino;
grinak bizteko hobea bait da
ezer itzaltzeko baino,
petrolioak dardaraz gauzka
ertz batetik besteraino.

Lur-azalean hareia eta
barnean petrolioia...
Beti izan da tentagarria
ezkutuko balioa.
Kuwait aldera begira dago
askoren amodioa,
barrez hasita negar-malkotan
urtzen den istorioa.

Grinaitsuak mugitu ohi du
nork daki zenbat mugarri,
etxeak auzo bihurtu eta
auzoak etsai hilgarri.
Egunsentiko gaiztakeria
gauean borroka larri...
Beroaldian eraman dena
ezin hotzean ekarri.

Gutxi duenak zertxobait nahi du,
asko duenak gehiago...
Inor konforme ez den tokian
gozoarentzat jai dago.
Aurreko gerra izaten bait da
hurrengoaren arrago,
beti ihesi dugu bakea,
gero eta urrunago.

Bake ametsak urrunduz doaz
ihesi eta ihesi;
gerra-irrika beti barruan,
ez neurri eta ez hesi;
bihotz-hondoko basapiztia
ez badezakegu hezi,
gutako inork ez du inola
gizon-izenik merezi.

Ametsak amets, ezinak ezin,
hau betiko tirabira!
Izarrak urrun egoteari
zor dio bere desira.
Ai, zenbat egun eta gau larri
Irak aldera begira!
Ai, berri onen hegalek ere
hegal bizkorrek balira!

Uda beroa joan da eta
heldu zaigu udazkena.
Inork ez dio oraindik kendu
espoletari eztena.
Bertsolaria ixtera doa
plazako bertso-taberna.
Ai, gau gozoak leunduko balu
Irak aldeko galerna!

ARI NAIZELA, ARI NAIZELA

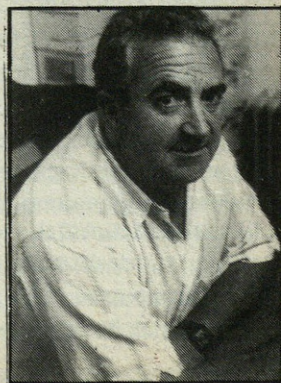
● Datorren Azaroak 24, la-
runbatez, Lasarten euskal
jaialdia antolatu da Tapia
eta Leturiaren taldea eta
bertsolariak barne izango
direla, Okendo Enparan-
tzan, gaueko 10,30etatik
aurrera. Bertsotan hauek
arituko dira: Egaña, Lopa-
tehi, Jon Sarasua eta Peña-
garikano. Gai jartzaile: Bo-
ta Punttuba taldea.

● Azaroak 25, igandez,
Iparraldeko Aierra herrian
bertsolari jaialdia da berta-
ko Beltzuntze Elkartearen
50. urteurrena ospatzeko.
Bertara Alkhat, Xalbador
II.a, Aristorena, J.P. Mendi-
buru, Ezponda, I. Murua
eta Xanpun hurbilduko di-
ra arratsaldeko 4retan hasi-
ko den jaialdira.

● Igandez ere, Biz-
kaia-Arabako bertsolari
txapelketako hirugarren
kanporaketa Orozko he-
rrian ospatuko da goizeko
11etan, pilotalekuan. Ho-
nako hauekin: Mañukorta,
Txabi Ajuria, Unai Iturria-
ga, R. Gonzalez-Durana, I.
Elotza eta Basilio Pujana.

● ASTEAZKENA 21

21.20etan, Gaueko Pelikulan «**Dublindarrak**».

Zuzendaria: John Huston
Antzezleak: Angelica Huston, Donald McCann, Rachel Dowling.

Dublin 1904. Neguero familia eta lagunak biltzeko besta bat ospatzen da bertako bi neskazarharren etxean. Honen ostean hotel batetara joan eta gero emazte batek senarrari gaztaroko amodio sekretu bat

argitzen dio bere obsesioak agerian utziaz.

● OSTEGUNA 22

21.20etan, «**Bikote Zelebrea**». Zuzendaria: Gene Saks. Antzezleak: Jack Lemon, Walter Matthau, Larry Haines, Herbert Edelman.

Emazteaz berezi ondoren, Felixek bere burua hil nahi du, baina azkenean beste gizon batekin pisu bat alokatzea erabakitzen du ho-

nela bizitza berri bat haste-ko asmoz.

● LARUNBATA 24

15.10etan «**Mahai Boro-
bileko Zaldunak**». Zuzendaria: Richard Thorpe. Antzezleak: Robert Taylor, Ava Gardner, Mel Ferrer, Stanley Baker.

Arturo erregeak Lanceloten laguntzaz bere etsaieri irabazi eta Ingalterrako errege izendatzen dute. Ginebra erreginarekin ezkonduko da, honek Lancelot zaldunarekin amodio arris-

kutsu bat hasiaz.

● IGANDEA 25

15.15etan «**Ezin Emakumeak Ulertu**». Zuzendaria: Peter Tewksbury. Antzezleak: Elvis Presley, Marilyn Mason, Vincent Price, Edward Andrews.

Hale amerikar nekazarien artetik dabilen show ibilkari baten zuzendaria da. Bere etxea utzi eta ikuskizunean sartu nahi duen neska batekin hasiko dituen harremanek bere bizitza arrunt konplikatu dute.

IKUSI BAIETZ...

● Osteguna 22

23.15etan, Pelota. Munduko txapelketa kubatik zuzenean

● Ostiralean 23

21.20etan «**Hau da A.U.**». Elena Irureta, Kike Amunarriz eta Ahizpea Goenagak zuzendutako humore programa.

● Larunbata 24

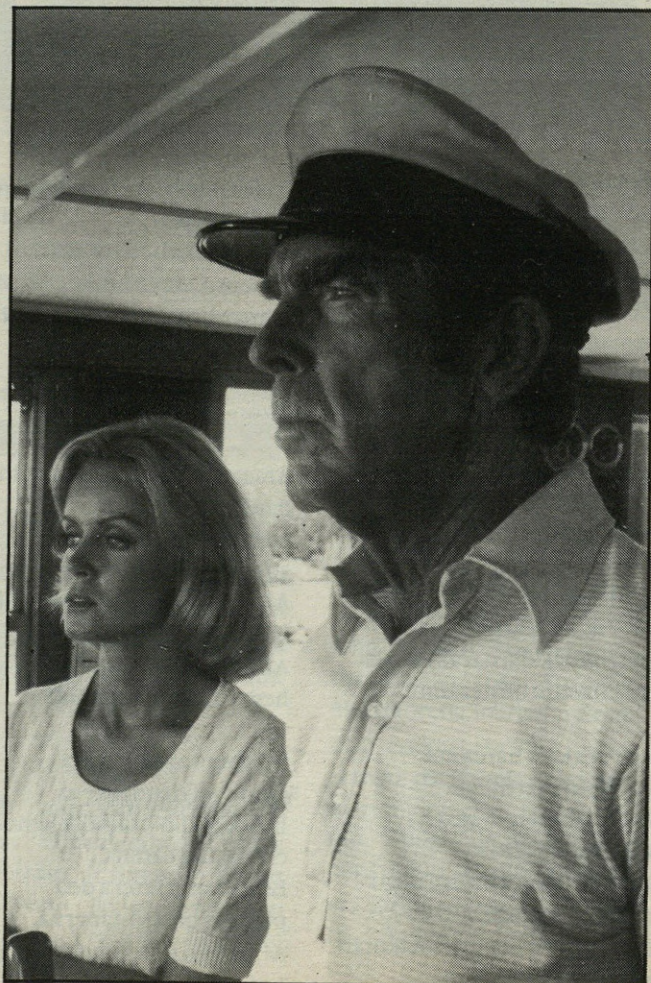
23.10etan «**Hitzetik Hortzera**» Bertsolaritza munduko berri eta gora-beherak.

● Igandean 25

18.05etan, Saskibaloia. ACB ligako partiduetako imaginak eta emaitzak.

TXORI BATEK ESAN DIGU

■ Hego Euskal Herriko hiriburuak telebista pribatuen seinaleak jasotzen hasi berriak diren honetan, seinale horiek ahalik eta leku gehienetara hel daitezen gogor dihardu estatu mailako telebisten arduradun den Retevision erakundeak. Deba Garaian esate baterako Murugainen dauden bi antenekin kontu hau dela medio nahiko saltsa izaten ari da. Izan ere, Retevision-ek erakunde publikoaren antena erabiltzeko eskakizuna luzatu eta ezetza jaso ondoren, Mugurainen antena berri bat eraikitzeko baitmena eskatu dio udaletxeari, eta honek ezetza berriz ere. Honela, San Andres ingurura joan beharra izan dute Retevision-ekoak eta antena berria altxatzeko neurketak egiten hasiak dira dagoeneko.

Estepan Aldamiz: «Gure programan ardatza interesa da»

IKUSITAKOAK

IKUSITA

Telebista eta haurren babesa

E

TBko informatiboetan zortzi urte daramatza, eta dagoeneko kamarak ez dio batere beldurrik ematen. Aurkezle lanetan serio itxura duen arren, bere lanbidea filosofia haundiz hartzen du. Astean behin, ETBko bi kateetatik, hemengo eta mundu mailako gertakizunen berri ematen digu Aintzane Bolinagarekin batera.

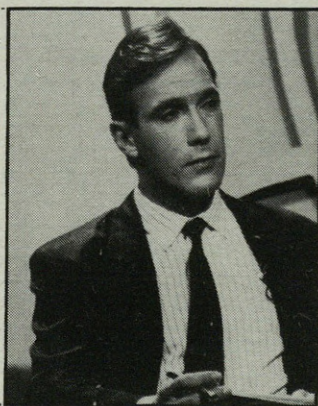
ARGIA. Telebistan urte mordo daramatzazu, mundu borretan nola sartu zinen konta egiguzu pixka bat.

ESTEPAN ALDAMIZ.

ETBn zortzi urte daramatzat, albiste zerbitzuekin loturiko lanetan beti ere. Kamararen aurrean lanean hasi aurretik beste zenbait lekutan ere aritua naiz, Deia eta Zeruko Argian kasu. Orain hiru bat urte ETBko zerbitzu informatiboen barruan programa bat egiteko aukera luzatu ziguten eta bertan dihardut oraindik, Aintzane Bolinagarekin batera astean behin aurkezten dudana «Hemen eta Munduan» en hain zuzen ere.

A. Izen berak dioen bezala bertako eta mundu mailako gertakizunak dira saio honen ardatzak...

E.A. Bai, hori da. Erreportaiak egiteko orduan erizpiderik nagusia gai interesgarri eta gaurkotatzen haundikoak jorratzea izaten da, bai bertako bai kanpokoak. Bestalde hemengo eta

mundu mailako gaien arteko oreka lortzea oso garrantzitsua iruditzen zaigu, eta oreka hori lortzea ez da gauza erraza izaten askotan. Hala ere, nahi izaten dena baino gehiago ahal izaten dena egiten da sarri.

A. Zuen saioa ETBko bi kateetan emititzen da. Horretan zuek kasu bakarrazarete. Programa euskaraz egindakoa izanik, oso osorik itzuli behar hori nola ikusten duzu?

E.A. Guk ETB-lean egingo genuke soilik, bainan horrela aginduta dagoenez horrela egin behar. Euska-

raz egiteko nahiko lan izaten da eta bigarren katean bota behar horrek lan hori bikoiztu egiten du. Geure esku balego, «Hemen eta Munduan» euskaraz egingo litzateke bakarrik. Ezin dugu ordea.

A. Ikus-entzulego datuak begiratu ez gero, programa ikusienetako bat zeuna omen da.

E.A. Bai, alde horretatik ezin kexa. Datuek programa ikusienetako bat dela diote eta hori oso gauza positiboa da. Denbora dextente daramagula kontutan hartu behar da ere, jarraitasun horrek izango duelarik noski zerikusirik.

A. Beste alde batetik, «Hemen eta Munduan» alde batera utzita, ETBko produkzioak nabarmen ugartitzen ari dira, programazioaren tarte haundia beteaz. Ugartitze hori ikusita, zer nolako balorazioa egingo zenuke?

E.A. Ez dut uste hainbeste direnik. Dena den, etxean egindako produkzio hauek garrantzi haundikoak direla uste dut, lehen mailako leku bat bete behar dutelarik programazioaren barruan.

Eñaut Apaolaza

Alberto Irazu

Telebista autonomikoetan eta ETBn estrainatu berri den «Ninja Dortokak» delako marrazki bizidunen telesail iparramerikarrak polemika berria sortera zi du Estatu Espainiarrean haurrak-biolentzia-telebista triangeluaren inguruan. Egun umeei jasaten duten irudi erasotik babestu egin behar diren eritziak hedatu da herrialde garatuaren zehar, zenbaitetan programen eta publizitatearen edukia mugatzen dituzten arauak ere proposatu direlarik. Ordea, zein edukietatik babestu beharko lirateke haurrak?, zein erizpideren arabera finkatu beharko litzateke filtroa?. Estatu Batuetan eta Europan zehar zentzurik txarrenean ulertutako garbikeria olatua hedatu da, eztabaida zabaldu beharrean aurrez itxi egiten duen horietakoa. Ildo horretatik, baliteke erremedioa gaitza baino txarragoa izatea. Horrez gain, Estatu Espainiarreko Telebista Kontsumitzaileen Elkarteak «Ninja Dortokak» sailari buruz egindako salaketaren ostean susmo txarra geratzen da. TVE-n aspalditik ari dira ematen haurrei zuzendutako «Biomán» izeneko telesaila, biolentzia hutsa eta merkea zalantzarik gabe. Ez da ordea horri buruz inolako kexarik entzun. Zer dago, beraz, jokuan? Telebista arteko lehia ala haurrenganako ardura eta kezka? Parte interesatuegia dirudi telebista kontsumitzaileena delako elkarte hori.

PATXI AZPILLAGA

Aitona literaturzale baten kontakizunak

Lurral berdinduko nau. ANJEL LERTXUNDI.
Argitaratzen du: Erein-ek, 168 orrialde.

LITERATURAK gehiagotan ere erabili du aitona jakintsua eta iloba jakigosearen arteko harremana gazteei zuzendutako nobela bat egiteko. Anjel Lertxundi harreman horretan eman daitekeen mairiaz eta liluraz baliatu da nobelatxo polit hau idazteko. Lertxundi maisu bat; asko daki literaturaz eta irakurtzeak gustoa ematen duen liburu horietako bat atera zaio. Ehun eta hirurogei orrialde horietan zehar bi anekdotario daude nahasian: gerrako anekdotarioa batetik eta literatur anekdotarioa bestetik. Lehena beharbada nobela handiago bat burutzeko landurik zuen, ez dakigu, baina inpresio hori ematen du, zeren eta lan dezentea bait dago anekdotario horren bilketan. Bigarren anekdotarioa, berriz, bere obsesio handienari dago-ki, literaturari eta urteetan irakasle izan denez, ez zitzaien bat ere zail gertatuko.

Bi material horiek txertatzen asmatu du, ordea, eta liburu polita, are gehiago, ikusgarria atera zaio.

Egia da Jose Zendoia aitona nahiko pedantea eta batzutan pedulante samarra ere badela heldu baten begi hotzekin begiratzeko badiogu: taxi batean doalarik, irratan Rachmaninoff-en bigarren sinfonia ez ezik pianoan Rubinstein ari dela identifikatzeko gauza den aitona bat da. Jose Zendoiak gerra hasi aurretik maisu karrera egin zuen, nahiz eta gartzetik irtetean ejertzitzeko biderik izan ez zuen. Igeltsero bezala lan egiten duen gizon hau kultoegia da beharbada sinesgarria izateko, baina Anjel Lertxundiri gerraz ez ezik literaturaz hitzegiteko balio dio eta horixe da liburuaren propositoa, gazteengan literatur zaletasuna

sortaraztea.

Horregatik nobelan zehar tartekatuta dituen pasarteak aipamen berezi bat merezi dute. Badaude hitzez hitz transkribatzea merezi duten pasarteak ere. Horietako bat, 82. orrialdean ematen duena, esaterako, perla bat da, «neska koskorrak lau urte beterik zituen» hasten dena.

Giro kultista horrek ez die gehiegi pegatzen gure familietako frankismo garaiko errepresaliatuei, baina horretan nahiko hutsegiten badu ere, gerra garaiko anekdotarioak ere merezi du aipamenik.

Bretch, Gide, Sastre edo Pavese irakurtzen dituen aitona hori ez dela benetako? Italiano hitzegiten ere badakiela? eta beste zenbait zertzeladak Anjel Lertxundiren «alter ego» bat bihurtzen dute Zendoia eta ez zaigu bat ere zail egiten. Andu bera, ilea oraindik gehiago urdindurik, ilobei gisako kontuak Zarauzko malekoian paseatuz kontatzen.

Mila gauza esan daitezke nobelatxo honetaz, baina bukatzeko alderdi bat azpimarratuko nioke: elkarriketetan duen indarra. Anjel Lertxundi maisu bat da elkarriketarako gidatzeko orduan; gaurko idazleen artean hoberena dela esatera ere ausartuko nintzateke eta hori, besterik gabe ere, nahikoa da nobela bati ekiteko.

Joxean Agirre

Tituloa: Amerika, konkista, kolonizazio eta inperialismoa.

Argitaratzen du: Amaiurko Quetzal Agiria. Saiakera. 126 orrialde.

Tituloa: Uraren bezpera (Véspera da Água).

Idazlea: Eugénio De Andrade.

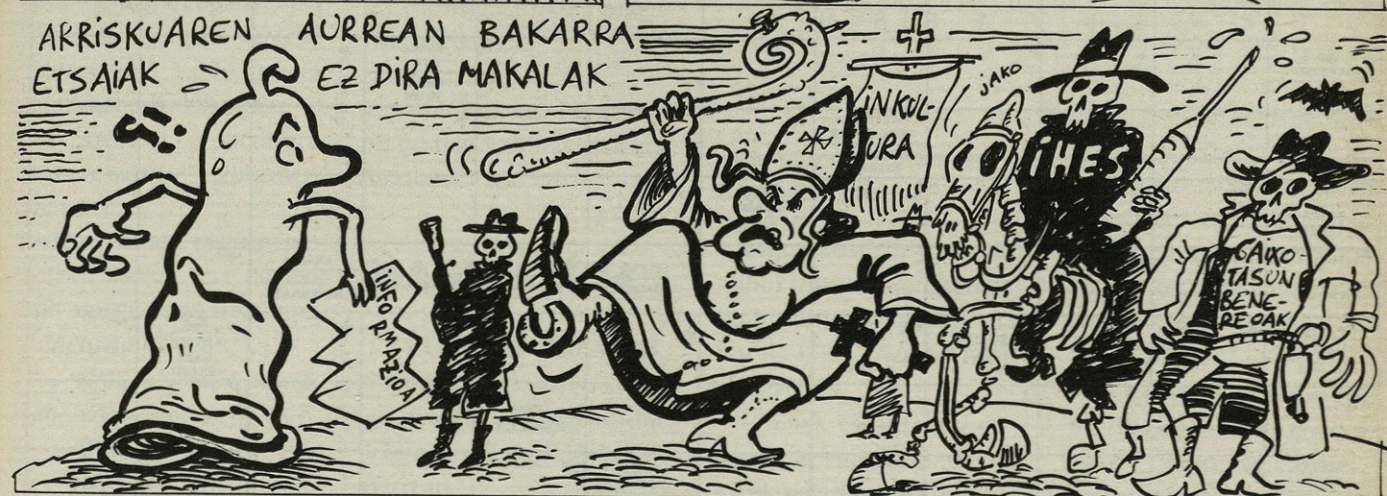
Itzultzailea: Maite Gonzalez Esnal.

Argitaratzen du: Pamiela.

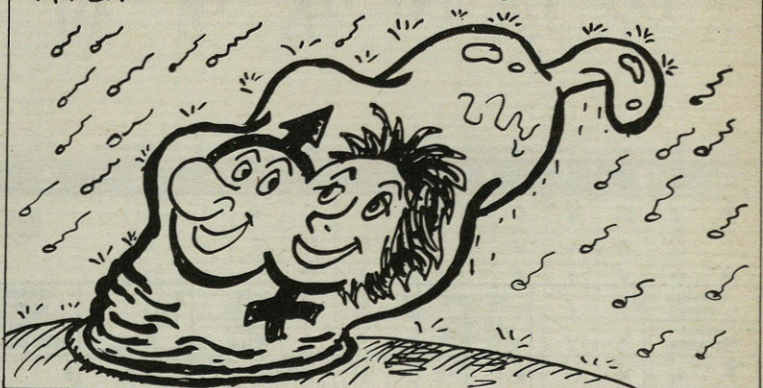
Poesia liburu. 132 orrialde.

METODO ANITZERABILGARRIA

ARRISKUAREN AURREAN BAKARRA
ETSAIAK EZ DIRA MAKALAK

OHIZKO ERABILPENAZ GAIN
HAINBAT HUTSUNE BETETZEN DITU ORAIN

I.H.E.S.A HARRAPATU NAHI EZ BADUZU,
IPIN ZAZU, IPINIOZU...

GARRAIOBIDEEN GREBA ZELA ETA
NABARITU ZEN MURRIKETA

EZ AL HAIZ ENTERATU ORAINDIK
UMEAK EZ DATOZELA PARISTIK?

INGELESIA IKASTERA JOANGO ZARA, GARAIZ EZ BAZOAZ FARMAZIARA

D E N B O R A P A S A

H I T Z G E Z I D U N A K

ERRUKI GABE	↓	BELDURTI	↓	IPAR. ARDURA	↓	ARABAKO HERRIA	↓	IBAI GIPUTZA	↓	IPAR. KEXUAK	↓
HERRI NAFARRA		LO EGIN BARAURIK		MUSIKA NOTA		ASTO, HITZ. ELKAR.		URANIOA		DITEK	
→		↓		↓		↓		↓		↓	
GIP. BAKETSU	→							ZANGO ATAL	→		
DAUDE								ERRAI- NUAK			
→				PARTITURA EUSKARRIAK	→			↓			
				EUROPAKO ESTATUA							
ITTI	→			↓		→					
GATZA EMAN					IPAR. ZAINDU						
					GIZEN						
→					↓						
						ITSASO	→		ERBIOA	→	
						DAGO			HERRI ALTERNAT.		
GAREN HAUEK	→		ARDAUAK	→		↓			↓	BAT	→
SALDOA			ERNEI							ARNASIK GABE GELDITU	
→			↓							↓	
							ADINA	→			
							MASURIOA				
GOLKO TTIKIA	→					UNTZI TANTALA	↓				
SUARI DARIO						ZERO					
→		TREBEAK	→			↓			... EGIN, GOTIKA	→	

ENBIDO

KAKU

Ali

D E N B O R A P A S A

I R R I

F A R R E Z

MINIK GABE

Koxme hagina atera asmoz dentistarengana hurbildu da. Atean letreroa ikusten du: 1.000 pezeta minik gabe; 5.000 minaz:

— Arraioa! —pentsatu du bere baitan—. Nola ulertzen da hau?

Bere txanda tokatu zaio halako batean, eta dentistak agurtu ondoren zera galdetu dio:

— Nola nahi duzu, minik gabe hala bestela?

— Minik gabe aizuz, minik gabe! —erantzun dio gauza handirik ulertu gabe—.

Ahoa ireki eta dentista hor hasi zaio anestesiarik gabe agina kendu nahian tira eta tira... Koxme minak lertzen dago:

— Aaaaaai!

— Mekaguen! Ixildu hardi bestela 5.000 pezeta ko-bratuko dizut eta!

ESAGERAZIOA

— Ez didazu sinistuko. Txindoki bera baino altuago den gizon bat ikusi dut lehen Donostiako Alde Zaharrean.

— Mila milioi aldiz esan dizut ez esageratzeko!

K	O	.	K	V	O	I	V	I	.	E	K
V	L	S	V	M	.	V	I	D	V	B	.
N	I	V	L	.	V	D	L	V	M	V	S
I	.	K	V	O	D	R	V	.	U	G	.
R	E	.	Z	I	.	U	L	I	Z	V	G
U	L	V	L	R	V	.	I	L	I	D	.
K	V	L	I	R	L	V	.	V	R	I	D
N	I	O	.	U	S	L	E	K	V	P	.
I	R	D	I	M	V	R	V	R	G	U	Z
Z	.	U	.	V	.	V	.	K	.	G	.

LOTERIA

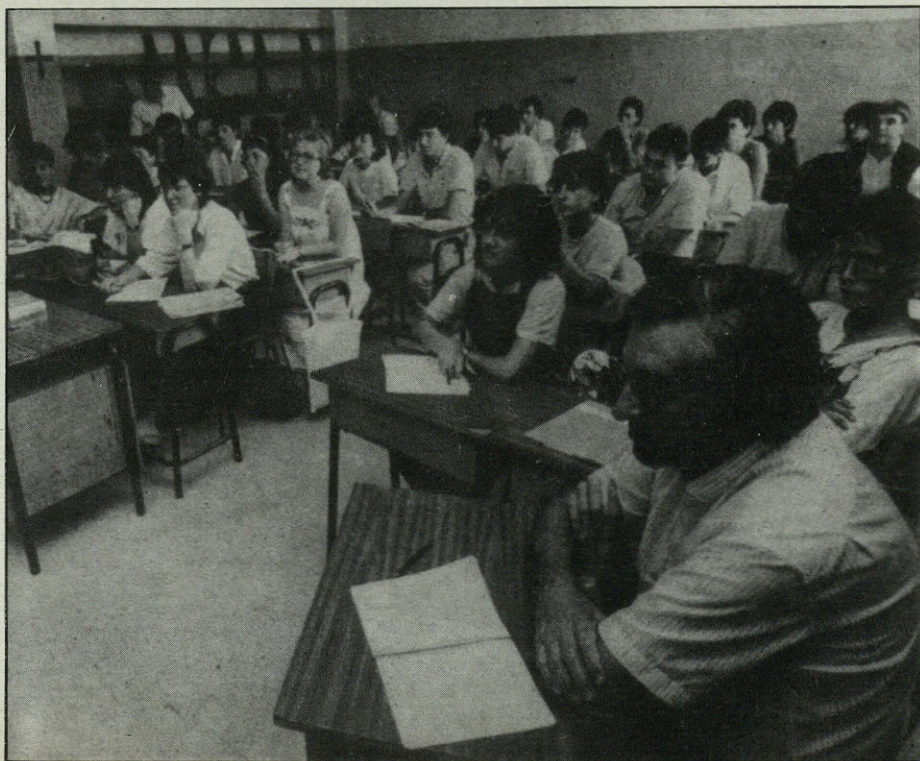
Lagun koadrila bati mila milioi tokatu zaio loterian. Bildu dira ospatzera, eta hor hasi dira edan eta edan zalapartaka.

— Zuek eskatu nahi duzuen. Erronda hau nik pagatuko diat! —bota du koadrilako batek mila durokoak poltsikotik atereaz.

Soberan edan ondoren paseatzera atera dira harro-harro eginda. Halako batean kotxe berri mordoak ikusten dute: BMVak, Porscheak, Audiak...

— Kotxen bana erosi behar diagu —bota du koadrilako beste batek—.

— Zuek eskatu nahi duzuen. Erronda hau nik pagatuko diat!

Joan den ostegunean, Navarra Hoy egunkariak, bere zortzigarren orrialdean, analfetismoari buruzko erreportai bat zekarren Nafarroako datuak zertan diren zehaztuz. Erreportaiarekin batera zetorren argazkia duzue honako hau. Oinak zera dio: «Este año están matriculados en los cursos de alfabetización 110 alumnos». Horietatik bat, ikus dezakezuenez, Txillardegi bera. Ez da notizi makala! Berak aitortu digunez beste bi liburu kaleratuko ditu aurtén, datorrenean OHOKo titulua eskuratzea espero duela. Ezina ekinez egina!

Frekuentzi banaketak Nafarroan

HELDU naiz bestek ongi esanak makets errepikatza, besterik ezean, azken orduko mandatu. Nafarroan irratiaren frekuentzi banaketak ustekabeen harrapatu omen du zenbait jende. Harriduraz ahomentatzen zidaten ez du aspaldi Nafarroatik landako batzuek: «Alajaina! Hemengoak baino euskaltzaleago ari duk gertatzen Nafarroako gobernu». AEKren dirulaguntzaz edo Lizarrako Oinez-90ez ziharduten. Eta galdegiten zidaten: «Hi, zer ari da gertatzen Nafarroan?». Ez nintzen gai izan Argiako lankideei zuzen azaltzeko horrek ez zuela ene ustez deus aldatzen.

ALDERDI inmanentetik zertu nahi omen ditu hizkuntzarekikoak nafar Gobernuak, eta hainbat euskaltzalek eta gizarteko lagun gehienek hortik jo dute, euskara, ideologi eta politika kutsuz ahalbait gehien erantzera. Ordea, hizkuntza gizakiei zor zaien aldetik, hauen amets, ahalmen eta burubideen sare trinkoan lardaskatzen da, eta jakina, baita asmo transzendenteetan ageri ere. Euskararen alde gehien ihardun dutenatarik askok anilisi orotan hizkuntza neutraltasun faltsurik gabe kontestu zabalago batean sartu ohi dute. Ikuspegi honi beste plurala-

goari baino hobeki egokitzen zaizkio azken gertakizunetarik asko: Oinatioan iaz Urralburuk Euskaltzaindiaren deiari huts eginga, Enciclopedia General de Navarra argitara berria, ikerketarako diru laguntzetan hizkuntzak urte oro jasotzen dituen ostikadak, Lizarrako herriko etxeak izen ofizialaz erabakitakoa eta beste honelako hamaika, Xorroxin eta Euskalerrira irratiko adiskideek ongi dakitenez. Pluraltasun zantzuak ageri dituen egutera ofizialari «gaia desdramatizatzea» zerituzen euskaltzain nafar batek oraintxe.

GOBERNUAK, inondik ere, gauza serioak dira. Dauzkaten gorabehera, irabazi, truke, azpijoko eta ilunbistako hartu-emanak, are hizkuntzarekikoak hain debaluaturik diruditen garai honetan, ez dira nolanahikoak. Guztiz logikoa lirudike, euskarazko gata publikoa ukatu zutenek, oraingoan Nafarroako bi indar politiko nagusien inguruan dabilen gateei frekuentzia banatzea, aski dute aurrera Baztan eta Iruñerriko irrati euskaldunekin zabalxe, ertsi gabe alegia, jokatzera, bai baitakite publizitate ugaltzen lekarkien ona galdurik ere segitzeko borondatea dutela. Giltzarri bihurtzen genuen borondatea Nafarroako Hizkuntz Legea sortu zutenean, zirrikituak borondatez eta burrukaz baliatu behar ko genituela argudiatuz; ez genuen atzentzen, ordea, legearen bitartez normalizazio janzkerapeak hizkuntzaren aurkako ekintzak lege barne kokatzen ahal zituztela eta justifika-

tzen, Nafarroaren konponente ez euskalduna primatzea erabaki zutenek.

Hau idazten dudanean bost egun falta dira Colin Legebiltzarrean gaiaz aritzeko, ezjakin zertara egingen duen auziak. Radio Television Española en Navarrak Urriaren 19an erabaki zuen Nafarroako hizkuntzen erabilera eta trataera egokia medio hizkuntz normalizazioan bere ahalegina erakutsi nahi zuela. Hasiak gara gauez Radio Nacionalen zerbaitxo euskaraz aditzen. Zain gauzkate beraz, pluraltasun horri noiz ekingo dioten esperoan. Kale egingo ez diguten esperantza ordea baztandar eta Iruin semeekin, horiek, euskalgintza aferetan urteen perspektiba bildurik, ikasia bait dute ekinez eta gutitik hasirik erdiesten direla helburuak, mintzo apalean, soldata laburrak lagun, pittaka-pittaka programazioa hobetuz, ordutegia nahiz geografi hedadura zabalduz. Oraingoan ordea, aukera eder bat kendu diete Gobernuak.

IÑAKI CAMINO

(Argiako kide)

**AZAROAK 18
ATARRABIA**

**æk
EGUNAK
90**

**EUSKARAK
AEK BEHAR DU**

*¿De dónde
si no*

Izenburua: *Incertidumbre Direccional.*
Egilea: Pablo Beunza